

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЯЧУК НАТАЛІЯ ДМИТРІВНА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

УДК 342.922

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ**

12.00.07- адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня *кандидата юридичних наук*

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Н.Д.Дячук

Науковий керівник:

Лазур Ярослав Володимирович
доктор юридичних наук, професор

Ужгород – 2021

АНОТАЦІЯ

Дячук Н.Д. Адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2021.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми - розкрито сутність, характерні особливості й організаційно-правові аспекти адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Наголошено, що у сучасній Україні проблема захисту Українських Карпат є однією із найбільших екологічних проблем, належне вирішення якої, є запорукою збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля, доступу громадян України до якісної питної води, а також подальшого розвитку України як демократичної та правової держави, громадянського суспільства, сприяння процесу євроінтеграції України. Внаслідок цього належне адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат нині має важливе значення.

Сформульовано визначення автором поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат» як взаємоузгоджену сукупність норм та принципів права, форм та методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів, та їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

Встановлено, що форма адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це різновид юридичної діяльності, що складається з комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою яких є забезпечення

належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

Обґрунтовано, що метод адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це сукупність прийомів і способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів із метою забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

Доведено, що система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, уповноважених суб'єктів і їх практична діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

Встановлено основні складові елементи системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат: нормативна система та інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Встановлено, що нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, котрі відображені в відповідних актах внутрішньодержавного і міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Обґрунтовано, що до нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат входять наступні складові елементи: нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом; нормативна система

адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

Обґрунтовано, що нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, котрі відображені в відповідних нормативно-правових актах внутрішньодержавного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Доведено, що нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм і принципів права, котрі відображені в відповідних актах міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Встановлено, що інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів і їх діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат.

Доведено, що інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат містить два складові невід'ємні елементи: національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат; міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Доведено, що національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є взаємоузгодженою цілісною сукупністю уповноважених суб'єктів, які діють на основі внутрішньодержавного права України, та їх діяльність щодо захисту Українських Карпат.

Встановлено, що міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є взаємоузгодженою

цілісною сукупністю уповноважених суб'єктів, які діють на основі міжнародного права України, та їх діяльність щодо захисту Українських Карпат.

Доведено, що Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України та Державне агентство лісових ресурсів України відіграють основну роль у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Встановлено, що інформаційно-просвітницький Орхуський центр відіграє важливу роль у забезпеченні належної реалізації права громадян на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля в рамках міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Ключові слова: Карпати, Українські Карпати, захист Українських Карпат, адміністративно-правове регулювання, система адміністративно-правового регулювання, інституційна система, нормативна система, адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Дячук Н.Д. Поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» та її елементи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 47. Том 1. С.69-73.

2. Дячук Н.Д. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом. *Юридичний бюлетень*. 2020. Випуск 17. С. 148-157.

3. Дячук Н.Д. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 6. Part 2. P. 219-225.

4. Дячук Н.Д. Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 91-95.

5. Дячук Н.Д. Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. Том 2. С.85-92.

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Дячук Н.Д. Міжнародні договори України з питань захисту Карпат. Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин: *тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків, 17-18 січня 2020 року. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 35 – 40.

2. Дячук Н.Д. Правовий захист Карпат у рамках Ради Європи. Право як ефективний суспільний регулятор: *тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 14-15 лютого 2020 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 70-74.

3. Дячук Н.Д. Діяльність неурядових організацій щодо захисту Українських Карпат. Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 6-7 березня 2020 р. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. С. 59-63.

ANNOTATION

Diachuk N.D., Administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians. – Qualifying scientific work as the manuscript.

Thesis for obtaining of the scientific degree of Candidate Degree in Law by the speciality 12.00.07. – “Administrative law and process; financial law; informational law”. – State Higher Educational Institution “Uzhhorod National University”. – Uzhhorod, 2021.

In the dissertation research the theoretical generalization and the new decision of a scientific problem are carried out: essence, characteristic features and organizational and legal aspects of problems of administrative and legal regulation of the protection of the Ukrainian Carpathians are revealed.

It is proved that in modern Ukraine the problem of protection of the Ukrainian Carpathians is one of the biggest environmental problems, the proper solution of which is the key to preserving mountain ecosystems, flora and fauna, water resources, sustainable nature management, efficient forestry, hunting, tourism promotion, recreation, environmental protection, access of citizens of Ukraine to quality drinking water, as well as further development of Ukraine as the democratic and legal state, civil society and market economy, promoting the process of European integration of Ukraine. As a result, proper administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians is now extremely important.

The author's definition of concept of "administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians" is formulated as a mutually agreed set of norms and principles of law, forms and methods of administrative law, authorized entities and their activities aimed at administrative and legal protection of the Ukrainian Carpathians.

It is established that the form of the administrative and legal regulation of the protection of the Ukrainian Carpathians is a kind of legal activity consisting of a set of mutually agreed organizational measures aimed at ensuring proper practical protection of the Ukrainian Carpathians, in particular: preservation of mountain ecosystems, flora

and fauna, water resources, sustainable nature management, efficient forestry, hunting, promotion of tourism, recreation, environmental protection.

It is substantiated that the method of the administrative and legal regulation of the protection of the Ukrainian Carpathians is a set of methods and ways of carrying out the activities of authorized entities to ensure proper practical protection of the Ukrainian Carpathians, in particular: conservation of mountain ecosystems, flora and fauna, water resources, sustainable nature management effective forestry, hunting, promoting tourism, recreation, environmental protection.

It is proved that the system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians is the internally mutually agreed set of the norms and principles of law, authorized entities and their practical activities aimed at effectively ensuring the proper protection of the Ukrainian Carpathians.

The main components of the system of the administrative and legal regulation of the protection of Ukrainian Carpathians are established: the normative system and the institutional system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians.

It is established that the normative system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians is the internally mutually agreed set of the norms and principles of law, which are reflected in relevant acts of the domestic and international law of Ukraine regulating the administrative and legal protection of the Ukrainian Carpathians.

It is substantiated that the normative system the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians contains the following elements: the normative system the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians under the domestic law; the normative system the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians under the international law.

It is determined that the normative system the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians under the domestic law is the internally mutually agreed set of the norms and principles of law, which are reflected in relevant

regulations of domestic law of Ukraine governing administrative and legal protection of the Ukrainian Carpathians.

It is proved that the normative system the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians under the international law is the internally mutually agreed set of the norms and principles of law, which are reflected in relevant acts of international law of Ukraine regulating the administrative and legal protection of the Ukrainian Carpathians.

It is proved that the specificity of the Paris Agreement and other international agreements, which are related to the limiting of the anthropogenic impact on the environment, is the availability, along with obligations to limit greenhouse gas emissions, funds that help concentrate and direct financial resources to invest in environmental efficiency, to increase the production and livelihood, the stimulation of ecologically oriented innovations. That is why Ukraine's participation in the Paris Agreement will help to protect the environment, in particular the protection of the Ukrainian Carpathians, the development of energy-saving technologies, increasing environmental requirements for existing industries in Ukraine.

It is established that the institutional system of administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians is a mutually agreed whole set of authorized entities and their activities to ensure the protection of the Ukrainian Carpathians.

It is proved that the institutional system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians contains two integral elements: the national institutional system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians; the international institutional system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians.

It is proved that the national institutional system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians is a mutually agreed set of authorized entities operating on the basis of domestic law of Ukraine and their activities to protect the Ukrainian Carpathians.

It is established that the international institutional system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians is a mutually agreed set of authorized entities acting on the basis of international law of Ukraine and their activities for the protection of the Ukrainian Carpathians.

It is proved that the Ministry of the Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine as the main state body in the system of the central executive bodies in formation and implementation of the state policy in the field of the environmental protection plays an important role in administrative and legal regulation of the Ukrainian Carpathians.

It was established that the Aarhus Information and Education Centre is important for ensuring the proper implementation of the human right to free access to the information about situation of environment within the international institutional system of the administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians.

Key words: Carpathians, Ukrainian Carpathians, protection of the Ukrainian Carpathians, administrative and legal regulation, system of administrative and legal regulation, institutional system, normative system, administrative and legal regulation of protection of the Ukrainian Carpathians.

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ	22
1.1. Поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат», його методи і форми	22
1.2. Система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.....	40
Висновки до Розділу 1	63
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ....	66
2.1. Поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» та її елементи	66
2.2. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом	Error! Bookmark not defined.
2.3. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом	114
Висновки до Розділу 2	140
РОЗДІЛ 3. ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ	143
3.1. Поняття «інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» та її елементи	Error! Bookmark not defined.
3.2. Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат	Error! Bookmark not defined.
3.3. Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат	187
Висновки до Розділу 3	205

ВИСНОВКИ	207
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	210

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасній Україні, у контексті її розвитку як правової та демократичної держави, євроінтеграції, розвитку інституцій громадянського суспільства, адміністративної реформи, екологічних проблем, розвитку екологічного законодавства, еволюції інформаційного суспільства, електронного урядування, важливого значення набуває ефективне забезпечення дієвого правового захисту Українських Карпат.

Проблеми вирубки лісів у Карпатах, нераціонального природокористування, забезпечення належного доступу громадян України до якісної питної води, збереження водних ресурсів Карпат, транскордонне співробітництва між країнами Карпатського регіону є актуальними та такими, що потребують свого вирішення.

Запровадження принципів сталого розвитку у практику природокористування є запорукою збереження унікальних гірських екосистем Українських Карпат, їх флори та фауни, раціонального лісокористування та водокористування, розвитку туризму та рекреації, забезпечення належного співіснування людини та довкілля, без варварської експлуатації останнього.

Саме тому нині важливим є здійснення комплексного наукового дослідження адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат хоча частково й була досліджена у працях таких вчених як: В.Б.Авер'янов, І.М.Алмаші, С.М.Алфьоров, Д.А. Арутюнян, Ю.П.Битяк, І.Л.Бородін, В.Д.Гвоздецький, О.Ю.Дрозд, О.З.Захарчук, О.А.Козачук, Н.В.Камлик, В.К.Колпаков, Т.О.Коломоєць, О.В.Кузьменко, Я.В.Лазур, М.О.Медведєва, М.І.Мельник, Н.Р.Нижник, О.В.Олійник, В.В.Пашутін,

Ю.В.Пирожкова, О.Я.Прохоренко, Ж.М.Пустовіт, А.О.Селіванов, С.С.Серьогін, С.Г.Стеценко, І.Я.Тодоров, О.Н.Ярмиш, І.І.Яцків, проте, й нині чимало аспектів із даної проблематики є невирішеними, зокрема, проблематика інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Вищевикладене засвідчує необхідність і доцільність дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат як важливої наукової проблеми у сфері адміністративного права.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» затвердженій Розпорядженням КМУ від 4 березня 2015 року № 213-р. й Пріоритетним напрямом розвитку правової науки на 2016-2020 роки, котрі затверджені Постановою Загальних зборів Нац. академії правових наук України від 3 березня 2016 року.

Мета і завдання дослідження. *Мета* даного дисертаційного дослідження – з'ясувати, на основі відповідного комплексного аналізу наукових праць, положень чинного законодавства України і практики його застосування, особливості адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, а також сформулювати ряд рекомендацій і пропозицій щодо його вдосконалення.

Задля досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити відповідні основні *завдання*:

- визначити зміст поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат»;
- проаналізувати форми та методи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;
- з'ясувати систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;
- охарактеризувати нормативну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;

- проаналізувати інституційну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;

- сформулювати низку рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення законодавства України із питань адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, котрі виникають в сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат.

Методи дисертаційного дослідження. Методологічними засадами дисертаційного дослідження є система методів й прийомів наукового пізнання, використання яких ґрунтується на системному підході, який дає можливість здійснити дослідження даної наукової проблематики. Діалектичний матеріалізм є універсальним методом наукового пізнання, що надав можливість здійснити аналіз особливостей адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат в контексті взаємозв'язку окремих його елементів. Об'єктивний ідеалізм є універсальним методом наукового пізнання, що надав можливість сформулювати ряд рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. Із застосуванням логіко-семантичного методу сформульовано нові визначення понять із даної проблематики (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1). Системно-структурний метод використано під час дослідження класифікації форм та методів адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат (підрозділ 1.1), системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1), окремих елементів системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2, 3.3). Соціологічний метод застосовано при характеристиці нинішнього стану адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат (підрозділи 3.2, 3.3).

Науково-теоретичною основою даного дисертаційного дослідження є наукові праці вчених в галузі адміністративного права, екологічного права, міжнародного права, адміністративного процесу, конституційного права, теорії держави і права та інших галузей права із питань адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Нормативна основа дослідження – це Конституція України, Загальна Декларація прав людини, Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат, Угода між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Міністерством навколишнього природного середовища Словачької республіки про співробітництво у захисті навколишнього природного середовища й інші міжнародні договори України, Лісовий кодекс України, Кодекс про надра України, Водний кодекс України, Земельний кодекс України та інші кодекси України, Закони України «Про оцінку впливу на довкілля», «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про доступ до публічної інформації», «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону» та інші закони України, підзаконні нормативно-правові акти, зокрема: Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України».

Емпірична основа дослідження – оприлюднені матеріали національної й міжнародної юридичної практики з питань адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що ця дисертація є однією із перших у науці адміністративного права комплексною науковою працею, в котрій здійснено дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. В результаті наукового дослідження автором особисто сформульовано низку

наукових положень та висновків, які характеризуються науковою новизною, а також мають важливе практичне і теоретичне значення. До найбільш значущих із них належать наступні:

вперше:

- охарактеризовано зміст поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат» як взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм та методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів, та їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат;

- визначено складові елементи міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат: ООН, Рада Європи, ОБСЄ, Європейський Суд з прав людини, Міністерська конференція по захисту лісів в Європі, змішані міжурядові комісії, міжнародні неурядові організації, іноземні держави, згідно відповідних міжнародних договорів України;

- обґрунтовано, що система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат - це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практична діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат;

удосконалено:

- поняття «метод адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» як сукупність прийомів і способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів із метою забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля;

- вчення про адміністративно-правове регулювання сталого природокористування, зокрема, встановлено, що важливим є обмін досвідом

щодо національних та регіональних питань, пов'язаних з лісами, стратегії пом'якшення та адаптації до кліматичних змін з метою забезпечити прийняття рішень щодо лісозахисних заходів, а також їх реалізацію відповідно до сталого лісокористування;

- вчення про інституційну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, зокрема, встановлено, що Інформаційно-просвітницький Орхуський центр має важливе значення у рамках даної інституційної системи;

набули подальшого розвитку:

- питання форми адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат як різновиду юридичної діяльності, що складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою котрих є забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля;

- питання щодо подальшого вдосконалення адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, зокрема, обґрунтовано доцільність розробити і затвердити нову Державну цільову програму «Ліси України» на 2021-2026 роки, на основі принципів сталого розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки й пропозиції, які обґрунтовані у дисертації, можуть бути використані в:

- науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження практичних й теоретичних аспектів проблематики адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;

- правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства України із питань адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;

- правозастосовній діяльності – для вдосконалення діяльності Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, судів, неурядових організацій та інших уповноважених суб'єктів у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;

- навчальному процесі – в юридичних й інших вищих навчальних закладах під час викладання навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Екологічне право», «Міжнародне право», при написанні окремих монографій, навчальних посібників, підручників, розробці методичних рекомендацій, і також під час викладання лекцій та проведення практичних занять.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження - це самостійна наукова праця автора. Усі висновки, рекомендації і пропозиції автора, зокрема і ті, які характеризують наукову новизну дисертації, одержані дисертантом особисто. В дисертації жодні ідеї і розробки, які належать співавтору чи співавторам, не використані.

Апробація результатів дисертації. Дисертантом основні положення даної дисертації апробовані на засіданнях кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «Ужгородський національний університет», і на відповідних науково-практичних конференціях, зокрема, на Міжнародній науково-практичній конференції «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 14-15 лютого 2020 р.).

Публікації. Основні положення і результати теоретичного та практичного характеру дисертації оприлюднені у 8 наукових працях, із яких 4 статті опубліковані в фахових виданнях України, 1 в зарубіжному виданні, які включені до відповідних міжнародних інформаційних й наукометричних баз, а також в трьох доповідях на науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації обумовлені метою та завданнями дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які розподілені на 8 підрозділів, висновків й списку використаних джерел, який містить 220 найменувань. Загальний обсяг дисертації – 232 сторінки, з них основного тексту – 185 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

1.1. Поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат», його методи і форми

У процесі дослідження проблематики дисертації важливого значення набуває дослідження засад адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. Внаслідок цього у першу чергу доцільно проаналізувати поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат» та визначити його методи і форми.

Дослідження поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат», сприятиме розвитку науки адміністративного права, вдосконаленню системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат та практики сталого природокористування, а також вдосконаленню діяльності уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, в даному підрозділі буде охарактеризовано проблематику поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат», зокрема: сформулюємо авторське визначення поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат»; визначимо методи та форми адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика поняття «адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» є актуальною, окремі її аспекти є предметом дослідження окремих сучасних науковців, зокрема: Л.Брославського, Я.Лазура, О.Микитюка, О.Сурілової та Н.Хлуденевої.

У сучасній Україні проблема захисту Українських Карпат є однією із найбільших екологічних проблем, належне вирішення якої, є запорукою

збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля, доступу громадян України до якісної питної води, а також подальшого розвитку України як демократичної та правової держави, громадянського суспільства, сприяння процесу євроінтеграції України. А тому Україна, неурядові організації, окремі держави Карпатського регіону, ЄС і міжнародне співтовариство приділяють значну увагу питанням захисту Українських Карпат та формуванню дієвих механізмів транскордонного співробітництва в рамках Карпатського регіону.

У даному контексті Т.Морозовська зазначає, що доступ до інформації екологічного характеру є передумовою для участі громадськості в прийнятті рішень та моніторингу дій уряду і приватного сектору. Така інформація є корисною для підприємств під час здійснення планування, а також придбання і використання новітніх технологій. Оскільки негативні екологічні впливи мають часто наднаціональний характер (тобто стосуються кількох сусідніх держав), то постає питання про міжнародне поширення інформації[1].

Забруднення повітря є одним з основних чинників проблем зі здоров'ям у багатьох країнах світу. Ліси Карпат виконують важливу функцію для забезпечення високої якості атмосферного повітря у країнах Карпатського регіону, в тому числі і в Україні. Це теж обумовлює важливість і необхідність адміністративно-правового регулювання питань захисту Українських Карпат.

Адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм та методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів, і їх діяльність, що мають на меті ефективно забезпечення належного захисту Українських Карпат.

Нижче проаналізуємо методи і форми адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проаналізуємо нижче основні підходи до розуміння поняття «форми захисту прав громадян» в науці адміністративного права.

Форма захисту суб'єктивного права, на думку В. Бутнєва, це комплекс організаційних заходів, які впорядковані внутрішньо, метою яких є захист прав та свобод громадян, і які існують у межах визначеного правового режиму [2, с. 11]. В. Авер'янов зазначає, що форма захисту прав та свобод громадянина реалізується у визначених і конкретних діях органів державної влади і їх посадових осіб. Таким чином, владні повноваження органів виражаються у певних діях, які здійснюють на підставі владних приписів. Такі дії є різноманітними й можуть умовно бути класифікованими за різними групами. Зовнішнє вираження діяльності щодо реалізації окремих функцій має назву форм їхнього здійснення. В загальнонауковому трактуванні «форма» завжди пов'язується із категорією «зміст». А тому, в відповідному випадку під формою розуміють той або інший спосіб зовнішнього вираження конкретного змісту [3, с. 114].

У свою чергу Т.Нестерова вважає, що форма захисту прав громадян є різновидом юридичної діяльності, сутність якої полягає в охороні правовідносин. Вона виділяє чотири форми такого захисту: судову, управлінську, суспільну і безпосередню [4, с. 322].

Я. Лазур зазначає, що в час активного розвитку демократичних процесів, здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності органами державного управління є таким фактором, що надає імпульс для формування і реалізації форм адміністративно-правового захисту прав і свобод громадян. Вищезазначене зумовлюється, в першу чергу, реалізацією охоронної функції, котра спрямована на врегулювання розбіжностей, які існують у відносинах між державними органами і суспільством [5, с. 35].

Важливим також є з'ясування співвідношення понять «захід захисту», «спосіб захисту» і «форма захисту». В даному контексті доречною є позиція А.Вершиніна, який зазначає, що захист права слід розуміти як діяльність із усунення конкретних перешкод у процесі реалізації суб'єктивного права. Він

цілком обґрунтовано аналізує поняття «форма захисту», «спосіб захисту» і «захід захисту» як елементи, з котрих складається система діяльності із захисту суб'єктивних прав. Під формою захисту він розуміє порядок чи різновид юрисдикційних дій із захисту прав у цілому і обумовлена різновидом діяльності з захисту права у цілому. Способом захисту на його думку є дії, що є безпосередньо направлені на захист прав, у той час, як заходом захисту є дії, котрі використовують зацікавлені особи з метою вимоги здійснити заходи захисту від інших суб'єктів у процесі реалізації суб'єктивних прав [6, с. 12].

Адміністративно-правові норми права - це засіб забезпечення регулювання суспільних відносин, які виникають в різних сферах функціонування інститутів публічної влади, включаючи здійснення ними управлінських, правозабезпечувальних і правоохоронних функцій.

Вищевказане твердження підтримує в В. Авер'янов, який до функцій адміністративного права на рівні із управлінською і правореалізаційною відносить також і правозахисну функцію, яка полягає в забезпеченні захисту прав і свобод людини та громадянина. Виходячи з цього, стає очевидно, що адміністративно-правове регулювання безпосередньо визначає конкретні механізми забезпечення прав і свобод людини та громадянина, встановлює форми і способи захисту прав громадян [7, с.11].

Найбільш поширеною класифікацією форм адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є виокремлення судової, адміністративної і державної форм.

О.Константій наголошує про те, що необхідність існування судової форми обумовлена потребою забезпечення правопорядку в державі, оскільки відносини між громадянами та органами державної влади характеризуються нині досить високим рівнем конфліктності. Він наголошує на положеннях ч.2 ст.55 Конституції України, які встановлюють спеціальний режим судової перевірки законності рішень, дій і бездіяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб (адміністративного судочинства). При цьому, на його думку, адміністративна юстиція, застосовуючи

процесуальну модель правозахисного судового захисту, нині забезпечує вирішення приблизно 25 % від усіх правових спорів [8, с. 70].

Порівнюючи судову форму із іншими формами, він зазначає про певні її переваги, зокрема:

- судді, які вирішують спори є незалежними інституційно у процесі взаємодії із органами виконавчої влади і місцевого самоврядування та їх посадовими особами. Сюди ж на його думку можна віднести й особливий порядок формування і фінансування суддівського корпусу і наявність принципу невтручання в діяльність органів судової влади;

- наявна функціональна незалежність суддів у системі адміністративної юрисдикції, яка зумовлена наявністю автоматизованої системи розгляду судових справ, відсутністю в суддів, що займають адміністративні посади в судах права вирішувати питання з приводу відводів суддів, тощо;

- наявний єдиний процесуальний нормативний акт - Кодекс адміністративного судочинства України[9], яким, зокрема, визначені особливості адміністративного процесу, встановлено права і обов'язки учасників адміністративного судочинства, процедуру подання і оформлення адміністративних позовів;

- наявний інституціональний механізм, за допомогою якого можна забезпечити перегляд прийнятого рішення. Цей механізм полягає і можливості апеляційного і касаційного оскарження в відповідному апеляційному адміністративному суді або в Вищому адміністративному суді України. Крім того, слід також зазначити про законодавчу можливість щодо звернення до Верховного Суду України на підставі різного застосування норм матеріального права судом касаційної інстанції й звернення до Європейського суду з прав людини, уже після використання усіх національних засобів захисту порушеного права [8, с.73-74].

Отже, судова форма адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є однією з найефективніших і має важливе практичне значення для забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема:

збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

Другою формою адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є управлінська або адміністративна форма.

Значення процедури адміністративного оскарження, на думку О. Соколенко, полягає в тому, що дана форма є акцесорним механізмом захисту прав громадян. Він зазначає, що ті аргументи, які висловлюють науковці при обґрунтуванні кращої ефективності судової форми захисту прав громадян: вищий рівень кваліфікації суддів і їх незалежність порівняно із службовцями органів публічної адміністрації, які розглядають адміністративні скарги, є відносними, тому що, на жаль, низький рівень кваліфікованості і неупередженості, втім, як і високий рівень, може бути характерним, і для органу судової влади, і для органу публічної адміністрації. Водночас, дана судова форма захисту потребує значно більше часу для її реалізації, аніж адміністративна. Таким чином, він визначає наступні переваги такої управлінської форми адміністративно-правового забезпечення прав та свобод громадян: економічна доцільність, тобто адміністративне оскарження потребує менших фінансових витрат аніж судове; його оперативність і доступність; структурованість реалізації.

Також доречно зазначити про перспективність та можливий подальший розвиток ефективності управлінської форми захисту прав громадян. Із іншого боку, діючий правовий механізм адміністративного оскарження не здатен забезпечити повноцінний і всебічний результат, що на фоні відповідно судової форми захисту є фактором для усвідомлення того, що адміністративна форма захисту часто набуває формального характеру.

В.Авер'янов механізм адміністративного оскарження визначає як необхідну гарантію для забезпечення прав громадян, і як фактор підвищення рівня законності. Така форма захисту, на його думку є доповнюючою до судової

форми. Водночас, він про те, що цінність наявності адміністративної форми захисту прав полягає в тому, що кожен громадянин має альтернативу й самостійно обирає шлях захисту його порушеного суб'єктивного права [10, с. 220].

Стосовно законодавчого закріплення цієї форми адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, доречно зауважити, що вона знайшла своє відображення в декількох важливих законах. Наприклад, у ст.ст. 7, 16 і 17 Закону України «Про звернення громадян»[11] передбачена можливість подання скарги до органу чи посадової особи вищого рівня з окремою заборонаю щодо направлення таких скарг для розгляду органам або посадовим особам, дії або рішення яких оскаржуються. Відповідна процедура є однією із центральних в даній системі, оскільки крім відновлення безпосередньо порушеного права шляхом здійснення відповідними керівниками органів невідкладних дій, подання скарги до посадової особи вищого рівня також виконує і превентивну функцію, тобто функцію недопущення повтору відповідної дії чи бездіяльності із боку державного службовця у майбутньому.

У контексті аналізу змісту управлінської форми адміністративно-правового забезпечення прав та свобод громадян, слід згадати і проект Адміністративно-процедурного кодексу України[12]. Цим проектом передбачено механізм розгляду адміністративних скарг спеціальною комісією, утвореною на громадських засадах (ст. 102). Водночас, пропонується поширити можливість реалізації процедури адміністративного оскарження тільки на адміністративні акти індивідуально-правової дії. Однак, реалізація такої ініціативи значно звужуватиме можливості захисту порушеного суб'єктивного права, оскільки часто таке право порушується при здійсненні своїх повноважень правоохоронними органами, шляхом відсутності відповіді на звернення громадян та ін. Внаслідок цього, у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат доцільним є поширення адміністративного оскарження щодо будь-яких неправомірних дій із боку посадових осіб органів державної влади та/чи органів місцевого самоврядування.

Визначення пріоритету чи більшої ефективності управлінської або судової форми адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат позбавлене практичного значення, оскільки судова форма захисту безумовно є основною, а адміністративна нині є додатковою, і разом ці обидві форми є елементами механізму адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. У той же час пропозиція щодо підвищення ефективності адміністративного оскарження відповідних порушених прав громадян є актуальною, оскільки у свою чергу це сприятиме розвантаженню судової системи України. Процедура адміністративного оскарження повинна постійно удосконалюватись, як за допомогою внесення своєчасних змін і доповнень до чинного законодавства, так і шляхом здійснення організаційних внутрішніх дій у органах державної влади та в органах місцевого самоврядування.

Враховуючи вищенаведене механізм адміністративно-правового оскарження протиправних діянь посадових осіб органів публічної влади є необхідним компонентом у цій системі, оскільки одночасно він: гармонічно доповнює судову форму захисту порушених прав і виступає альтернативною судовій формі захисту.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, право на адміністративне оскарження є одним з основних елементів у механізмі адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Наступною формою адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є державна або парламентська форма. В Україні основною інституцією у рамках цієї форми є інститут омбудсмена – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [13].

Безумовно, що контроль за виконанням законів у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має бути системним і здійснюватися уповноваженими суб'єктами відповідного контролю виключно на підставах і у межах встановлених чинним законодавством України. Метою такого контролю має бути перевірка законності щодо здійснення правоохоронними органами діянь у процесі адміністративно-правового

регулювання захисту Українських Карпат, їхньої доцільності і відповідності наданим повноваженням, попередження неправомірного порушення екологічних прав людини у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, а також недопущення заподіяння екологічної шкоди, а також відшкодування заподіяної екологічної шкоди.

У контексті даної проблематики, доречно також звернути увагу на повноваження омбудсмена в сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, які визначені положеннями Закону «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»[14] від 23 грудня 1997 р. Відповідно до якого, омбудсмен в Україні, зокрема, наділений наступними правами:

- приймати участь в засіданнях вищих органів державної влади України;
- звертатися до Конституційного Суду України із поданням, предметом якого є встановлення відповідності чи невідповідності Конституції України законів України і нормативно-правових актів, які стосуються прав і свобод людини та громадянина і з поданням, предметом котрого є офіційне тлумачення відповідних нормативно-правових актів;
- на ознайомлення із документами, в тому числі і секретними (таємними), отримання їх копій у органах державної влади та органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми їх власності, органів прокуратури, включаючи справи, котрі знаходяться у судах;
- вільне право доступу до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій і установ незалежно від форми власності, присутнім бути на їхніх засіданнях;
- вимагати від посадових й службових осіб органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій і установ, незалежно від форми їх власності, сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних та підпорядкованих їм підприємств, установ і організацій;

- виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз та надання висновків відповідних;
- бути присутнім на засіданнях судів всіх інстанцій, в тому числі і на закритих судових засіданнях, при умові згоди суб'єкта права, в інтересах котрого судовий розгляд оголошено закритим;
- звертатися до суду з заявою про захист прав і свобод людини та громадянина, котрі за станом здоров'я або із інших поважних причин цього зробити самостійно не можуть, а також особисто чи через свого представника.

Крім вищевказаних, можуть існувати також й інші форми адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. Наприклад, важливим кроком в цьому напрямку є удосконалення системи державної дозвільної системи: ліцензування, паспортизації, нормування, сертифікації і реєстрації тощо. Суттєве удосконалення законодавчого регулювання цих інститутів означатиме запобігання неправомірному тиску і великої кількості зловживань, яких час від часу допускають посадові особи відповідних органів державної влади під час вирішення питань лісокористування або інших питань природокористування.

Отже, форма адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це різновид юридичної діяльності, який складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою котрих є забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

Нижче проаналізуємо методи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Здійснюючи аналіз адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат насамперед доцільно звернути увагу на кілька наступних визначень поняття «метод правового регулювання». Одні науковці визначають

метод як сукупність прийомів та засобів, за допомогою котрих здійснюють регулювання суспільних відносин у відповідних сферах [15, с. 45]. А на думку І.Беленчук методи правового регулювання – це певні способи впливу на волю та поведінку учасників правових відносин [16, с. 5].

Тобто, в загально-юридичному розумінні, методом є сукупність чи система принципів, прийомів і способів, за допомогою котрих реалізують завдання із досягнення певної мети.

Разом з тим, недоречно значення поняття методу розглядати у відриві із практичним значенням даного терміну. Із того, що наведено вище, можна зробити висновок про те, що у теорії права метод розуміють як застосування певних способів, прийомів і завдань теоретичного аналізу предмету правового регулювання, що відображається в зовнішній формі законів або інших нормативно-правових актів.

І.Битяк пропонує визначити точний зміст поняття «методу» у контексті його співвідношення із такими категоріями як «мета» і «засоби». В загальному значенні, поняття «метод» він розуміє як спосіб чи прийом здійснення діяльності. Методами, на його думку, є засоби, прийоми і способи, які використовуються із метою досягнення визначених завдань і становлять зміст відповідної діяльності. Крім цього, він вказує на те, що у теорії державного управління під методами розуміють засоби для практичної реалізації завдань і функцій діяльності органів управління. Враховуючи це, методом управлінської діяльності є спосіб здійснення управлінської функції і впливу суб'єкта державного управління на особу чи групу осіб [17, с. 146].

А.Нашинець-Наумова зазначає про те, що найбільш вірогідним є поділ методів регулювання на прямі та непрямі, оскільки до цього поділу можна звести всю сукупність прийомів та способів державної дії у даній сфері. Більшість авторів схиляються теж до даної точки зору, систематизуючи також такий поділ на адміністративні та економічні методи управління.

Досліджуючи адміністративні (прямі) методи регулювання можна виокремити наступні їх ознаки: директивність, наказовий характер,

однозначність команд, що не залишають можливість вибору варіантів, наявність великого апарату, контролю за виконанням команд, пряму дію на волю підлеглих. А економічним (непрямим) методам регулювання властиві наступні ознаки: здійснення управління через створення ситуацій, які дозволяють зацікавити підлеглих у їх взаємодії, надання підлеглим можливості вибору моделі їх поведінки, обмежений контроль із боку суб'єкта, що керує, чи лише нагляд за виконання команд, який дозволяє йому здійснювати втручання тільки шляхом звернення до суду та ін.

Адміністративні методи передбачають втручання в функціонування ринкового механізму, зокрема, у процеси ціноутворення, політику доходів, заморожування чи допуск у певних розмірах щодо зростання цін і заробітної плати, обмеження щодо змін показників у кредитно-грошовій системі, використання квот та ін. Непрямі методи регулювання передбачають здійснення відповідної непрямой дії на ринкові умови. До них можна віднести непрямі заходи фінансової та кредитно-грошової політики, податки, субвенції, субсидії, стимулювання експорту, валютні заходи тощо[18, с. 57].

Адміністративному праву, на думку А.Чорної, притаманні як загальні методи правового регулювання (імперативний та диспозитивний, які реалізуються шляхом: використання приписів; установлення заборон; надання дозволів), так й спеціальні, які притаманні тільки цій галузі: методи субординації, координації, адміністративного договору, реординації, реєстрації, стимулювання, інвестицій та ін. [19, с. 129-130].

Метод регулювання, на думку З.Кісіль, це спосіб здійснення його функцій, а також засіб дії органу державної влади на об'єкти управління (галузі, сфери, комплекси, підприємства, об'єднання, трудові колективи, громадян). Методи регулювання вказують яким чином держава вирішує завдання у галузі управління. У зв'язку із цим, методи регулювання є похідними і обумовлені методом адміністративно-правового регулювання[20, с. 289]. С.Алфьоров під методом регулювання розуміє відповідний спосіб здійснення владно-організуючого впливу суб'єктів управління на керовані об'єкти[21, с. 86].

Отже, адміністративно-правовий метод можна визначити як систему правових засобів і способів, котрі застосовують органи публічного управління для забезпечення управлінського впливу норм адміністративного права на відповідні суспільні відносини. Метод адміністративно-правового регулювання відрізняють від інших методів за владно-імперативним характером. Особливість такого методу адміністративного права полягає у тому, що норми його орієнтовані на задоволення, насамперед, публічних інтересів держави та суспільства.

Поняття методу можна також розглядати ще і у контексті його співвідношення із поняттям «функції», оскільки кожна функція, котра має бути реалізована, є поєднанням конкретної мети та дій, що пов'язані між собою завданнями для їх здійснення. Отже, функція є частиною управлінської діяльності. Відповідне розуміння надає можливість відокремлювати методи від інших понять, які є подібними за змістом, наприклад, такими як облік, контроль і інші. В цьому контексті окремі науковці зазначають про те, що функція державного регулювання реалізується різними методами та у різних формах. Багато із них є традиційними, які органічно властиві державному управлінню[22, с. 128].

Реалізація методів адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат залежить від мети, котру законодавець ставить перед собою. В даному контексті Ю.Моторний мету забезпечення прав громадян залежно від її характеру класифікує на чотири групи.

До першої групи, на його думку, належать загальна та приватна мета. Тобто, залежно від кола врегулювання суспільних відносин правозахисна мета може бути загальною та приватною. При цьому, досягнення загальної мети можливе тільки за умови досягнення сукупності щодо кожної приватної мети, а тому законодавцю доцільно на рівні загальних положень декларувати не тільки загальну мету, але й приватну мету, яку доцільно конкретизувати до рівня безпосередньої мети.

Другу групу складають основна і неосновна мета. Однак, без реалізації основної мети при цьому не можуть бути реалізовані норми права взагалі, у той час як неосновна мета правового захисту формує рівень ефективності (у матеріальній, моральній та ідеологічній площинах) тієї або іншої форми права.

В третій класифікації мету поділяють на кінцеву, проміжну і безпосередню, кінцева мета при цьому може бути досягнута в випадку планомірного виконання норм права, мета котрих може бути проміжною чи безпосередньою.

В рамках четвертої групи він виокремлює достовірну або недостовірну мету, перевірити об'єктивність тієї чи іншої мети при цьому можна тільки при досягненні запланованих юридичних результатів[23, с. 9].

У свою чергу, за наведеною О. Калініченком класифікацією, правовий метод поділяють на два види:

- «матеріальні» дії – це здійснення своїх прав, виконання обов'язків та соціально-правова активність;
- «інструментальні» дії – це набуття прав та обов'язків; захист своїх прав і законних інтересів [24, с. 21].

Методи адміністративно-правового забезпечення прав та свобод громадян дуже тісно пов'язані з загальними методами забезпечення, оскільки вони є одним з різновидів таких методів. Особливістю таких методів адміністративно-правового забезпечення прав та свобод громадян є те, що вони:

- мають обмежене коло нормативно-правової підтримки – їх реалізують згідно положень адміністративного законодавства України;
- мають вузьку сферу своєї реалізації – поширюються тільки на адміністративні правовідносини;
- є підвидом методів забезпечення з якими мають чимало спільних ознак.

Методи адміністративно-правового забезпечення прав та свобод громадян можуть бути двох різновидів:

- методи забезпечення реалізації правозахисних цілей та функцій;

– методи функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування, на котрі покладено функції забезпечення прав та свобод громадян.

Методи адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат умовно можна поділити на два різновиди: метод примусу і метод переконання. Ці методи є універсальними методами адміністративно-правового регулювання, які активно використовуються в усіх сферах державного регулювання і є концептуальними за своїм змістом. Конкретний зміст цих методів виражається в правах та обов'язках громадян і у владно-розпорядчих відносин органів публічної влади.

Методи переконання та примусу не мають бути відокремленими один від одного, внаслідок того, що ці методи гармонічно пов'язані поміж собою, а пропорція та пріоритет між ними залежать від конкретного суспільства, правової культури у ньому і рівня демократичних процесів.

На сучасному етапі розвитку України як правової і демократичної держави характеристика методу переконання і співвідношення його із методом примусу залежать від осмислення пріоритетів в сфері адміністративного забезпечення захисту прав та свобод людини, тенденцій державної політики і рівня розвитку громадянського суспільства.

Мета методу переконання, на думку В. Авер'янова, як специфічного засобу правового впливу полягає в дотриманні учасниками правовідносин вимог чинного законодавства на підставі їхнього внутрішнього визнання мети законодавчого регулювання й необхідності дотримання певних правил. У свою чергу метод примусу полягає в дотриманні норм чинного законодавства через підкорення владним приписам. На його думку, метод переконання є значно прогресивнішим та сприяє запровадженню дисципліни, усвідомленню необхідності створення демократичного правового суспільства і формування звички дотримуватись норм чинного законодавства, неприпустимості порушення даних норм [25, с. 120].

Метод примусу полягає в застосуванні способів впливу від імені держави на свідомість і волю із метою попередження і припинення правопорушень. Найбільше поширений варіант державного примусу – це адміністративний примус. В цілому методи переконання і примусу не потрібно протиставляти один одному, їхнє гармонійне співіснування є гарантією для якості здійснення державного управління.

Аналізуючи методи переконання і примусу, як загальні методи адміністративно-правового забезпечення доцільно зазначити і про існування спеціальних методів, до котрих можна віднести наступні: метод прямого впливу, непрямого впливу, регулювання, нагляду.

До характеристик методу прямого впливу можна віднести наступні:

- установлення обов’язковості вчинення або заборони певних дій;
- здійснення контролю і нагляду;
- надання дозволу.

Ю. Битяк зазначає, що прямий вплив є зовнішнім виразом волі держави – наказ, а непрямий вплив, у свою чергу, виражається в створенні умов заінтересованості в виконавців, надання їм можливості обирати модель поведінки й інше.

Метод прямого впливу подібний за характером до методу примусу. Говорячи про метод регулювання, доречно зазначити, що він виражається в установленні загальної політики і принципів її реалізації шляхом державного фінансування.

Отже, спеціальні методи адміністративного забезпечення прав та свобод громадян в сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є похідними від загальних (примусу та переконання).

Іншою класифікацією методів адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат є їхній поділ за суб’єктами їх здійснення на юрисдикційні і неюрисдикційні. До юрисдикційних методів переважно відносять судові та позасудові форми, і нотаріальну форму забезпечення.

В загальному розумінні методами адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат є упорядкована і гармонічно взаємозв'язана система прийомів і способів практичної реалізації завдань та функцій в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що здійснюються на основі їх компетенції в межах, установлених чинним законодавством України та інших уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належного захисту Українських Карпат.

Отже, метод адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це сукупність прийомів і способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів із метою забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

У рамках науки адміністративного права є доречним подальше вдосконалення наявних методів і обґрунтування концепцій нових методів відповідно до потреб всебічного адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат відіграє провідну роль у забезпеченні захисту Українських Карпат, зокрема: для збереження флори та фауни, гірських екосистем, сталого лісокористування та водокористування, охорони довкілля.

Основними формами адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є: судова, управлінська і парламентська (державна).

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат», проаналізовано форми та методи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат,

1.2. Система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат

У контексті дослідження проблематики дисертації важливого значення набуває дослідження системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. Внаслідок цього в першу чергу доцільно проаналізувати проблематику системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, та визначити її елементи.

Дослідження проблематики системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, сприятиме пошуку оптимальних рішень для вдосконалення окремих елементів сучасної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, практики сталого природокористування, а також вдосконалення діяльності уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, у даному підрозділі ми охарактеризуємо проблематику системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, зокрема: сформулюємо авторське визначення поняття «система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат»; визначимо елементи системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат нині є актуальною, а окремі її аспекти є предметом дослідження багатьох сучасних вчених, зокрема: Д.Арутюняна, О.Микитюка, К.Рябець, О.Сурілової та Н.Хлуденєвої.

Виступаючи із доповіддю на 63-й сесії ГА ООН, Генсек ООН Пак Гі Мун підкреслив, що одним із ключових завдань, яке стоять перед нами, полягає у організації зусиль з усунення загроз, які нависли над всім людством, – зміни клімату і шкоди здоров'ю.

Наслідки змін, що відбуваються навколишнього середовища, такі як: втрата лісів, ерозія ґрунту, опустелювання та деградація земель, скорочення біологічного розмаїття, руйнація водного балансу Землі, підсилюють злидні та ставлять під загрозу відповідні засоби для існування людей. Небезпечні кліматичні зміни – це катастрофа 21-го й наступних століть, яку можна уникнути[26, с . 4].

Вплив людей на природу і обмежена уява про її фундаментальні закономірності спричиняють те, що людина у досягненні миттєвих цілей з забезпечення функціонування свого біологічного організму, втручаючись в природу, знищує її як базову умову свого існування. Брак знань щодо природних процесів спричиняє те, що найбільш віддалені наслідки дій, які спрямовані на досягнення певного результату, виявляються зовсім іншими, а часом й зовсім протилежними необхідним. Це призводить до екологічних криз й катастроф (наочний приклад – глобальне потепління)[27, с. 4]. У даному контексті К.Рябець зазначає, що відносини людини із природою стрімко й невинно погіршуються. Знесилене довкілля уже не може протистояти технічному прогресу і хижацькому прагненню до надприбутків[28, с. 3]. Саме тому актуальним є правове врегулювання різних екологічних проблем, зокрема і збереження гір на національному і на міжнародному рівнях. В цьому контексті важливе значення має адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат нині є надзвичайно актуальною. У даному аспекті варто насамперед проаналізувати проблему збереження лісів в Українських Карпатах. З цього приводу Д.Арутюнян зазначає, що ліс і інші об'єкти довкілля є елементами екологічної системи, що впливають на якість умов життєдіяльності людини, сталого розвитку суспільства й спрямованість інституційного забезпечення державного управління у сфері охорони довкілля. Разом із тим, однією з основних причин екологічних проблем є існуюча система державного управління в сфері охорони навколишнього природного середовища, врегулювання використання природних ресурсів і відсутність чіткого

розмежування природоохоронних і господарських функцій. В цьому зв'язку потребує вирішення проблема із забезпечення публічного контролю щодо раціонального використання, охорони і відновлення лісових природних ресурсів, що існує у багатьох країнах світу, й кожна країна виходить, насамперед, з інтересів власного розвитку, досвіду, традицій.

Українське суспільство перебуває на етапі свого становлення та реформування системи управління соціальними процесами розвитку, а тому потребує системного розроблення сучасних публічно-правових підходів, з'ясування нового значення адміністративно-правового регулювання відносин контрольно-наглядової діяльності у сфері природокористування, у т. ч. щодо лісових ресурсів. Природоохоронний пріоритет та екологізація проблем природокористування методами адміністративного права надасть можливість практично забезпечити умови впровадження у суспільну практику принципу верховенства прав людини і громадянина та законності у контексті вирішення таких проблем: розміщення промислових комплексів і об'єктів аграрного господарювання поруч з лісами, високий рівень забруднення природних об'єктів, атмосферного повітря та стічних вод, наслідки аварії на Чорнобильській АЕС й ін., що призводять до значного зниження рівня лісистості по всій території України, мають негативний вплив на навколишнє природне середовище)[29, с. 3].

Адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат у своїй структурі має дві складові елементи системи – нормативну й інституційну систему.

Отже, система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, уповноважених суб'єктів і їх практична діяльність, що мають на меті ефективно забезпечення належного захисту Українських Карпат.

А поняття «система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» можна визначити як внутрішньо взаємоузгоджену цілісну сукупність норм і принципів права, уповноважених суб'єктів і їх практичну діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

На основі вищезгаданого визначення поняття «система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» можна виокремити наступні складові елементи системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

2. Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Нормативну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат у контексті даного дослідження розглядати доцільно як внутрішньо взаємоузгоджену цілісну сукупність норм й принципів права, які відображені в відповідних актах внутрішньодержавного і міжнародного права, які регламентують адміністративно-правове забезпечення щодо захисту Українських Карпат.

Отже, нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, які відображені в відповідних актах внутрішньодержавного і міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат містить наступні елементи:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом.

2. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, які відображені в відповідних нормативно-правових актах внутрішньодержавного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом складається із наступних складових:

1. Конституція України[30] від 28 червня 1996 року, зокрема, у відповідності до ст. 13 Конституції України земля, надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України є об'єктами права власності народу України. Від його імені права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією. Кожен громадянин має право користуватися відповідними природними об'єктами права власності народу згідно закону. Відповідно до ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України та подолання наслідків Чорнобильської катастрофи як катастрофи планетарного масштабу, а також збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. Згідно ч. 2 ст. 50 Конституції України кожній людині гарантовано право вільного доступу до інформації щодо стану довкілля і право на її поширення. Така інформація засекречена ніким не може бути.

2. Кодекси України, зокрема: Лісовий кодекс України[31] від 21 січня 1994 року, Кодекс України про адміністративні правопорушення[32] від 7 грудня 1984 року, Кодекс про надра України[33] від 27 липня 1994 р., Водний кодекс України[34] від 6 червня 1995 року, Земельний кодекс України[35] від 25 жовтня 2001 року, Повітряний кодекс України[36] від 19 травня 2011 року і Кодекс цивільного захисту України[37] від 2 жовтня 2012 року.

Згідно ст. 191 Земельного кодексу України моніторинг земель - це система спостереження за станом земель із метою своєчасного виявлення змін, їхньої оцінки, відвернення і ліквідації наслідків негативних процесів. В системі моніторингу земель проводиться збирання, передавання, оброблення, збереження і аналіз інформації щодо стану земель, прогнозування їх змін та розробка обґрунтованих науково рекомендацій для прийняття рішень для запобігання негативним змінам в стані земель і дотримання вимог екологічної безпеки. Моніторинг земель є невід'ємною складовою частиною державної системи моніторингу довкілля. В залежності від цілей, спостережень та охоплення територій моніторингу земель, він може бути національним, регіональним та локальним.

Згідно частини 1 статті 21 Кодексу цивільного захисту України громадяни мають право на отримання інформації щодо надзвичайних ситуацій або небезпечних подій, що виникли чи можуть виникнути, в тому числі у доступній формі для осіб із вадами зору та слуху.

3. Закони України, зокрема: «Про охорону навколишнього природного середовища»[38] 1991 р., «Основи законодавства України про охорону здоров'я»[39] 1992 р., «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»[40] 1995 р., «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання»[41] 1998 р., «Про доступ до публічної інформації»[42] 2011 р., «Про оцінку впливу на довкілля»[43] 2017 року, «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону»[44] в редакції від 30 жовтня 2019 р.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» оцінка впливу на довкілля - це процедура, яка передбачає:

- 1) підготовку суб'єктом господарювання звіту із оцінки впливу на довкілля згідно Закону;
- 2) проведення громадського обговорення відповідно до Закону;
- 3) аналіз уповноваженим органом відповідно до Закону інформації, яка надана у звіті із оцінки впливу на довкілля, і будь-якої додаткової інформації,

котру надає суб'єкт господарювання, інформації, яка отримана від громадськості під час громадського обговорення чи під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, а також й іншої інформації;

4) надання мотивованого висновку уповноваженим органом з оцінки впливу на довкілля, який враховує результати аналізу, передбаченого законом;

5) врахування висновку із оцінки впливу на довкілля в рішенні про провадження планованої діяльності згідно Закону.

Оцінка впливу на довкілля здійснюється із дотриманням вимог законодавства про охорону природного середовища, із урахуванням стану довкілля у місці, де планується здійснювати заплановану діяльність, екологічних ризиків та прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіонів, потужності і видів сукупного впливу (прямого і опосередкованого) на довкілля, в тому числі із урахуванням впливу наявних об'єктів, запланованої діяльності і об'єктів, щодо котрих отримано рішення про провадження планованої діяльності чи розглядається питання щодо прийняття певних рішень.

Суб'єктами оцінки впливу на довкілля є відповідні суб'єкти господарювання, органи державної влади і органи місцевого самоврядування, що є замовниками планованої діяльності і прирівнюються до суб'єктів господарювання, уповноважений центральний орган виконавчої влади, уповноважені територіальні й інші органи виконавчої влади, Верховна Рада і Рада міністрів АР Крим, а також органи місцевого самоврядування, громадськість, і у випадках, які визначені статтею 14 вищезгаданого Закону, - держава походження і зачеплена держава.

Згідно із ч. 2. ст. 20 Закону України «Про доступ до публічної інформації» в випадку якщо запит на інформацію стосується інформації, котра необхідна для захисту життя або свободи особи, щодо стану довкілля чи якості харчових продуктів та предметів побуту, катастроф, аварій, небезпечних природних явищ й інших надзвичайних подій, які сталися або можуть статись та загрожують безпеці громадян, то відповідь має бути надана не пізніше як 48 годин із дня отримання запиту.

4. Підзаконні нормативно-правові акти, зокрема: Постанова ВРУ «Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля»[45] від 04 листопада 2004 року, Указ Президента України «Про Положення про Державну екологічну інспекцію України»[46] від 13.04.2011 № 454/2011, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України»[47] від 25 червня 2020 р. № 614, Постанова КМУ «Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних лісових користувань в лісах України»[48] від 23 квітня 1996 р. № 449.

Згідно Постанови КМУ «Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних лісових користувань в лісах України» від 23 квітня 1996 р. № 449 цей Порядок щодо заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань у лісах України встановлюється із метою раціонального використання другорядних лісових матеріалів, здійснення невиснажливих побічних лісових користувань для задоволення потреб населення та виробництва в лісових ресурсах та є обов'язковим для виконання усіма постійними й тимчасовими лісокористувачами. Дані лісові ресурси використовуються у порядку спеціального та загального використання.

Заготівля другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань для потреб виробничої і комерційної діяльності відносять до спеціального використання, провадять за плату тільки на підставі спеціального дозволу - лісового квитка і в межах відведених земельних ділянок лісового фонду. Форма такого лісового квитка та порядок його видачі визначені законодавством.

Збір громадянами в лісах дикорослих трав'янистих рослин, грибів, ягід, квітів, горіхів й інших плодів для власного споживання належать до загального використання лісових ресурсів й проводиться безкоштовно.

Заготівля другорядних лісових матеріалів та побічні лісові користування повинні здійснюватися способами та в терміни, які виключають можливість заподіяння шкоди лісу.

Загальне використання лісових ресурсів місцевого значення може обмежуватися місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування згідно із чинним законодавством.

Дія даного Порядку не поширюється на заготівлю окремих ресурсів (лікарської сировини, ягід та ін.) і здійснення користувань (заготівля сіна, випасання худоби та ін.) на сільськогосподарських угіддях, які надані для потреб лісового господарства.

Нижче проаналізуємо нормативну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, які відображені в відповідних актах міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом складається із наступних складових:

1. Міжнародні договори ООН із питань забезпечення захисту Карпат, учасником яких є Україна, до яких можна віднести, зокрема: Загальну декларацію прав людини[49], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права[50], Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права[51] і Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя із питань, що стосуються довкілля (Орхуську конвенцію)[52].

2. Міжнародні договори Ради Європи із питань забезпечення захисту Карпат, учасником котрих є Україна, зокрема: Конвенція Ради Європи про захист прав

людини і основоположних свобод[53] від 4 листопада 1950 року, Угода про збереження кажанів в Європі[54] від 4 грудня 1991 року.

3. Міжнародні договори ОБСЄ із питань забезпечення захисту Карпат, учасником котрих є Україна, зокрема: Прикінцевий акт наради із питань безпеки і співробітництва в Європі[55] від 01 серпня 1975 року, Декларація Будапештської зустрічі на найвищому рівні[56] від 06 грудня 1994 року.

4. Двосторонні і багатосторонні міжнародні договори України із питань забезпечення захисту Карпат, до яких можна віднести, зокрема: Угоду між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища[57] від 24 січня 1994 року, Угоду між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України і Міністерством навколишнього природного середовища Словацької республіки про співробітництво в захисті навколишнього природного середовища [58] від 30 вересня 1994 р., Меморандум між Урядом України і Урядом Канади про співробітництво із питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно[59] від 28 січня 1999 року, Рамкову конвенцію про охорону та сталий розвиток Карпат[60] від 22 травня 2003 року, ратифіковану відповідним Законом України[61] від 07 квітня 2004 року.

5. Рішення Європейського суду з прав людини із питань захисту навколишнього природного середовища, зокрема: Справа «Дубецька та інші проти України»[62], Справа «Гримковська проти України»[63], Справа «Хамер проти Бельгії»[64].

При вирішенні справ щодо заподіяної екологічної шкоди у зв'язку з лісокористуванням, доцільно застосовувати судову практику Європейського суду із прав людини, яка згідно із ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»[65] є джерелом права в Україні, як юридично обов'язкові прецеденти для судів, що розглядатимуть справи між різними суб'єктами правовідносин.

В даному контексті М.Медведева зазначає, що наразі нагальним є ефективне застосування існуючих норм з метою забезпечення універсальних стандартів

прав людини та міжнародно-правових засад охорони навколишнього середовища. Як показує практика Європейського суду з прав людини, за умови існування дієвого механізму захисту прав людини необхідність надання юридичного оформлення праву на сприятливе довкілля відпадає[66, с. 164]. Разом з тим, процес розвитку прав людини є динамічним і розширення гарантій права на безпечне для життя і здоров'я довкілля є позитивним і необхідним, як на національному, так і на регіональному та міжнародному рівнях.

6. Міжнародні договори Міністерської конференції по захисту лісів в Європі, зокрема: Резолюція Н1 «Загальні принципи сталого господарювання в лісах Європи»[67] 1993 року та Резолюція Н2 «Загальні принципи збереження різноманіття європейських лісів»[68] 1993 року.

При переході до сталого розвитку Українських Карпат потрібні нові підходи у економічній системі держави у цілому і регіонів зокрема. Нині діюча економічна система налаштована для отримання максимального зиску із природних ресурсів за будь-яку ціну, а це негативно відображається на екологічній ситуації у регіоні. Тому, критерієм зиску в переході до екологічної епохи господарювання і сталого розвитку, і одиницею результатів від такої діяльності має забезпечуватись мінімумом ресурсів, чи отриманням найвищої віддачі із кожної одиниці використаного природного ресурсу із врахуванням впливу на довкілля.

В економічній системі має йти мова про те, що, мінімізуючи екологічні витрати й знижуючи питомі витрати енергетичних і природних ресурсів на виготовлення певної одиниці продукції, можна отримати від такої діяльності максимально можливий прибуток. Економічне зростання повинно відбуватися за рахунок кількісного збільшення й якісного вдосконалення суспільного продукту внаслідок вдосконалення виробництва, упровадження науково-технічного прогресу, сучасної техніки й екологозберігаючих технологій. Кількісні та якісні показники зростання, у свою чергу, характеризувати будуть темпи приросту виробленої продукції, росту ВВП і значного підвищення рівня життя людей в нових умовах екологозберігаючих напрямків розвитку виробництва у регіоні.

При переході до сталого розвитку, у першу чергу необхідно створити умови, й такий організаційно-економічний механізм, котрий спроможний створити основу для подолання економічного бар'єру, зростання із дотриманням всіх господарських зв'язків за умов певної рівноваги системи “суспільство – природне середовище”. Дана форма господарювання модифікує уявлення щодо нової моделі економічного зростання й ставить під сумнів доцільність зростання будь-якою ціною в регіоні і державі. Такою моделлю може бути регіональна глобалізація економіки. Така глобалізація економіки регіону передбачатиме нові напрямки підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу із врахуванням екологічних, економічних і соціальних факторів зростання. Глобалізація економіки регіону, у свою чергу має сприяти стабілізації розвитку, як базису для ефективної діяльності господарського комплексу, у першу чергу, лісогосподарського комплексу, області й служити базою переходу щодо сталого розвитку через зростання обсягів виробництва матеріальних благ й зміни ставлення виробника - людини - до довкілля. Необхідно, дотримуючись екологічних вимог, отримати із ефективного використання ресурсного потенціалу суттєво вищий економічний зиск, який буде сприяти стабілізації розвитку господарства області[69, с. 72].

Отже, на основі вищевикладеного, можливо зробити наступні висновки. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має вагоме значення для збереження довкілля, розвитку економіки, раціонального лісокористування і підтримки екологічного балансу в Україні.

Належне адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат є невід'ємною вимогою сучасного розвитку України як демократичної і правової держави в контексті євроінтеграції і забезпечення реалізації принципів сталого розвитку в природокористуванні на території України, зокрема: щодо забезпечення сталого господарювання у лісах України, щодо сталого водокористування, у тому числі, забезпечення доступу населення до якісної питної води.

Проблематику нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат буде охарактеризовано більш детально у Розділі 2 даного дисертаційного дослідження.

Нижче розглянемо загальні положення щодо інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат, а також можуть надати відповідну інформацію про стан довкілля, здійснювати його моніторинг.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є взаємоузгодженою цілісною сукупністю уповноважених суб'єктів і їх діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат поділяється на два невід'ємні складові елементи:

1. Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.
2. Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які діють на основі внутрішньодержавного права України, і котрі здійснюють адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Серед них можна виокремити наступних уповноважених суб'єктів:

1. Верховну Раду України, яка, зокрема, ухвалює закони з питань забезпечення захисту Українських Карпат, а також ратифікує відповідні міжнародні договори України.
2. Президент України.
3. Кабінет Міністрів України.
4. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (омбудсмена).

5. Суди України, у тому числі й Конституційний Суд України, котрі вправі приймати відповідні рішення в сфері забезпечення захисту Українських Карпат.

6. Прокуратура, котра здійснює практичну діяльність із сприяння належного забезпечення захисту Українських Карпат.

7. Центральні та місцеві органи виконавчої влади.

8. Органи місцевого самоврядування, зокрема, сільські, селищні і міські ради, районні і обласні ради. Наприклад, відповідно до ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»[70] від 21 травня 1997 року до відання виконавчих органів міських, сільських та селищних рад, зокрема, належать наступні повноваження:

- підготовка та внесення на розгляд ради пропозицій із встановлення ставки земельного податку і розміру плати за користування природними ресурсами, вилучення чи викупу, надання земель під забудову і для інших потреб, які перебувають у власності відповідних територіальних громад; визначення у встановленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами і організаціями незалежно від їх форм власності за забруднення довкілля й інші екологічні збитки;

- підготовка та подання на затвердження ради відповідних проектів місцевих програм охорони довкілля, участь в підготовці загальнодержавних та регіональних програм охорони довкілля;

- підготовка й внесення на розгляд відповідної ради пропозицій щодо прийняття рішень із організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення і інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій щодо відповідних державних органів про оголошення природних й інших об'єктів, що мають екологічну, культурну, історичну або наукову цінність, пам'ятками природи, культури або історії, що охороняються законом.

9. Адвокатура. Адвокати і їх об'єднання можуть надавати правову допомогу з питань забезпечення права громадян на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля, а також надавати й інші види правової допомоги клієнтам з метою

належного забезпечення захисту Українських Карпат.

10. Засоби масової інформації, зокрема, електронні ресурси: веб-сайти, тематичні групи та сторінки у соціальних мережах та месенджерах.

Наприклад, Ініціативна група "Free Svydovets" (<https://freesvydovets.org/>). Свидовець – це край льодовикових озер та букових пралісів, острів біорозмаїття в Українських Карпатах, де проживає щонайменше 93 рідкісні види тварин. Більшість льодовикових озер України знаходиться на гірському масиві Свидовець.

Ця унікальна місцевість нині під загрозою. Існує проект будівництва мегакурорту, котрий спотворить чи, навіть, знищить природу й краєвиди Свидовецького хребта. Вирубка лісів, забруднення й надмірне використання вод, втрата біорозмаїття. Вплив на довкілля матиме також руйнівні наслідки і для місцевого населення через підвищений ризик повеней та руйнування джерел доходу[71].

Основною метою ініціативної групи "Free Svydovets" є збереження довкілля від діяльності, що може нашкодити унікальним екосистемам гірського масиву "Свидовець" і цілого Карпатського регіону.

Вона виступає за:

- збереження довкілля і традиційних видів господарювання в Карпатах;
- розвиток сталого туризму (сільський туризм, гастро-туризм, еко-туризм, етно-туризм та ін.);
- контрольовану іраціональну лісогосподарську діяльність;
- розвиток традиційних ремесел і сталого сільського господарства;
- збереження біорозмаїття і червонокнижних рослин та тварин, ареалом проживання яких є гірський масив Свидовець;
- утворення нових об'єктів природно-заповідного фонду і розширення наявних природоохоронних територій на Свидовці;
- впровадження басейнового принципу управління басейном р. Тиси.

Вона виступає проти:

- урбанізації і зміни цільового призначення земель на території гірського

масиву Свидовець;

- нераціонального природокористування у тому числі лісових ресурсів[72].

Основна загроза від даного проекту – це порушення гірських екосистем Українських Карпат, зокрема шляхом масових вирубок лісу в Свидовецькому гірському масиві.

Відповідно до останнього звіту Всесвітнього фонду дикої природи в Україні, неприховані незаконні рубки дедалі стають більшою проблемою – майже одна чверть усієї деревини Карпат – це біля мільйона кубометрів лісу щороку вирубується незаконно. Тут мова також йде і про рубки без належних дозволів та рубки поза лісосікою. Порівняємо ці цифри із 4 мільйонами кубометрів офіційно заготовленої деревини та заявами Держлісагентства постійно про те, що кількість зрубаної нелегально деревини не перевищує 50 000 кубометрів на усій території України.

Офіційні дані про 14 тис. гектарів лісів, які потрібно вирубати для створення даного туристичного курорту, оприлюднені владою були під час громадських слухань. Потім регіональна влада відмовилися від попередніх своїх слів і пояснила, що була зроблена опечатка, а насправді тільки 1400 га буде використано для реалізації даного проекту. Стосовно активістів із с. Лопухова і екологів, дана полеміка є смішною і призначена виключно для того, щоб збити із пантелику пересічних громадян. Скоріше немає архітектурних проектів, які б дозволили зрозуміти всі масштаби майбутнього гірськолижного курорту. Противники даного мегакурорту переконані, що навіть якщо невелике будівництво дозволено буде, то цей масив поділять врешті-решт на декілька частин та знищать.

Численні вирубки лісу сприяють ерозії ґрунту. Щоби знизити витрати, рубки виконуються часто поблизу лісових доріг, оскільки зимою вантажівки не можуть підійматися на круті схили гір. Цей тип лісових рубок спричиняє серйозні ерозії, знижує біорозмаїття і провокує зсуви ґрунту.

Персонал держлісництва у Лопухові розпочав будівництво нової дороги через Свидовець, щоби досягти центру майбутнього гірськолижного курорту і зв'язати

Тячівський та Рахівський райони. Ми запросили місцевих журналістів з телеканалів і екологів прийти та побачити на місці, що заплановано. Це потребувало здійснення 5-годинного автопідйому складним маршрутом. Запрошені вражені сильно були побаченим[73]. Будівництво курорту Свидовець підвищує також загрози повеней.

Свидовецький масив – це територія з одним із найвищих рівнів опадів в Україні – 1400 мм в рік. Чимало річок, зокрема: Апшинець, Темний, Кісва, Турбат та Звір мають витoki на Свидовці. Найбільш відоміша із них – річка Чорна Тиса, яка дає початок Тисі, що впадає у Дунай. Через високий рівень опадів та круті схили Свидовця, басейн р. Чорної Тиси може затоплювати. А часті опади в період інтенсивного танення снігів можуть спричинити стихійні лиха, ризик яких зростає внаслідок триваючих суцільних рубок лісів Закарпаття, які зменшують захисний потенціал лісів краю. Села, що знаходяться біля підніжжя масиву Свидовець, за останні десятиліття неодноразово переживали повені. Так, в 1998 році, масштабна повінь спричинила загибель 8 людей та позбавила 43 000 людей їх домівок. Тільки, у селі Лопухово були зруйновані 33 будинки. А в 2001 році сталась друга значна повінь, що призвела до руйнації 33 000 будинків. А загальна сума збитків сягнула 317 мільйонів гривень.

Вирубки лісів на заплавах, осушення боліт і озер, які здійснюються протягом останніх десятиліть, суттєво підвищують ризик повеней у регіоні і у низинній частині ріки Тиса на Закарпатті. Крім того, збереження даних лісів надзвичайно важливим є для рідкісних видів рослин та тварин і їх ареалів в Українських Карпатах. Як стверджує експерт з екології Карпат Богдан Проць, створення природоохоронної території, в поєднанні із розвитком екологічного туризму – це єдиний спосіб для ефективного зменшення загрози повеней на населених територіях[74].

Нині триває судовий процес про скасування розпоряджень про прийняття детальних планів території із спорудження курорту Свидовець, а також надано Звернення до Бернської конвенції щодо захисту особливо цінних територій Свидовецького масиву[75].

11. Неурядові організації, зокрема: правозахисні і екологічні громадські об'єднання, благодійні організації, політичні партії, релігійні організації, зокрема: ГО “Екосфера”, ГО Еко клуб «Карпатський едельвейс», ГЕО «Еко-Галич».

12. Юридичні та фізичні особи. Фізичні та юридичні особи зобов'язані не заподіювати шкоду довкіллю, в тому числі і екосистемам Українських Карпат, повинні здійснювати раціональне водокористування.

Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які діють на основі міжнародного права України, і котрі здійснюють адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат, та можуть надати відповідну інформацію про стан довкілля, а також здійснюють моніторинг його стану.

До них належать такі уповноважені суб'єкти:

1. ООН.
2. Рада Європи.
3. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (далі - ОБСЄ).
4. Європейський Суд з прав людини.
5. Міністерська конференція по захисту лісів в Європі.
6. Змішані міжурядові комісії.
7. Міжнародні неурядові організації.
8. Іноземні держави, згідно відповідних міжнародних договорів України.

Нижче розглянемо загальні положення щодо захисту гір, в тому числі і Карпат, у рамках Програми розвитку ООН.

Програма розвитку ООН надає підтримку для упровадження Цілей сталого розвитку в Україні і виконує роль інтегратора для об'єднання зусиль різних партнерів (зокрема й інших агенцій ООН, громадських організацій, приватного сектору, наукових і урядових інституцій), аби ці цілі враховувались у розробці політики, бюджетуванні, плануванні, моніторингу і оцінюванні на національному й місцевому рівнях.

Програма розвитку ООН здійснює внесок в пом'якшення наслідків

кліматичних змін, сприяє адаптації до нових умов і розвитку низьковуглецевої і стійкої до кліматичних змін економіки, зокрема, шляхом усунення політичних перешкод, розвитку ринкових механізмів та допомоги місцевим органам влади у реалізації енергоефективних рішень. Програма розвитку ООН підтримує уряд та парламент України у розробці законодавства у сфері сталої енергетики та охорони довкілля, і також співпрацює з урядом та приватним сектором для виконання Україною своїх зобов'язань в межах Монреальського протоколу[76].

Екологічна програма Програма розвитку ООН підходить до вирішення проблем довкілля шляхом проведення загальнонаціональних та субрегіональних заходів, закликає до обмеження кількості викидів, що спричиняють парниковий ефект, шляхом більш ефективного використання енергоносіїв у місцевих системах теплопостачання та внаслідок користування відновлюваними джерелами енергії.

Основними міжнародними водними джерелами є Чорне море і річки Дніпро і Дунай. Саме на них спрямовані основні субрегіональні заходи, що впроваджуються у співпраці з Глобальним екологічним фондом. Було розроблено Стратегічний план дій для Дніпра, у регіоні Чорного моря та Дунаю виконуються регіональні проекти із зменшення забруднень.

Партнери та агентства, що впроваджуються програми у цьому регіоні, очікують на нову стратегічну програму, що передбачає залучення капітальних інвестицій, застосування законодавства у сфері охорони навколишнього середовища та посилення участі громадськості. Вона буде розроблена за підтримки Програма розвитку ООН. Крім того, Програма розвитку ООН допомагає впроваджувати програми у сфері інтегрованого управління земельними і водними ресурсами та лісовими й гірськими екосистемами.

Україна бере активну участь у вирішенні міжнародних екологічних проблем і є Стороною 19 міжнародних конвенцій та протоколів. Участь у багатосторонніх угодах дає країні можливість відіграти активну роль у міжнародному переговорному процесі та залучити фінансові ресурси для вирішення нагальних екологічних проблем. Міжнародні багатосторонні документи (конвенції, протоколи та угоди) є єдиним дієвим інструментом відвернення та вирішення глобальних проблем у сфері охорони навколишнього середовища.

Основними напрямками багатосторонньої співпраці є захист біорізноманіття, транскордонних водотоків та міжнародних озер, попередження зміни клімату, захист озонового шару та атмосфери, утилізація та переробка відходів та оцінка впливу людської діяльності на навколишнє середовище.

Програма розвитку ООН в Україні надала допомогу уряду України для розбудови спроможності виконати зобов'язання за Конвенцією ООН про боротьбу з опустелюванням, прийняття Національного плану дій із боротьби з опустелюванням та деградацією земель, розповсюдження інформації з питань опустелювання та деградації земель в Україні, підвищення громадської обізнаності, запровадження технологій, які дозволяють зберегти ресурси, проведення тренінгів та семінарів для представників органів влади, приватного сектору (у тому числі фермерів), НУО тощо.

Програма розвитку ООН підтримує уряд України у розробці Національної платформи зниження ризику стихійних лих у частині виконання зобов'язань України за Хіогською рамковою програмою дій. Крім того, Програма розвитку ООН співпрацює з урядом щодо підготовки національної стратегії зниження ризику стихійних лих.

Гармонізація законодавства та практики України із стандартами ЄС у сфері охорони навколишнього середовища є ключовим завданням з огляду на цілі, пов'язані з інтеграцією до Євросоюзу. Ця гармонізація відбувається шляхом застосування міжнародного досвіду у сфері контролю над забрудненнями, підтримки ініціатив громад та регіонів, заснованих на принципі «знизу вгору», розробки практик, дружніх до навколишнього середовища, інтегрованого

управління екосистемами, переробкою відходів та розповсюдженням екотуризму.

Сталий розвиток є невід'ємною частиною стратегічної цілі Програма розвитку ООН щодо подолання бідності, оскільки для фізично та психологічно здорового суспільства потрібне здорове навколишнє середовище. Отже, потрібно розвивати готовність людей взяти відповідальність за розвиток їхніх громад та, відповідно, за подолання бідності[77].

Важливе значення у цьому контексті має реалізація відповідних проектів у рамках Програми розвитку ООН, зокрема Проекту «Початкова реалізація прискореного вилучення з обігу гідрохлорфторвуглеводів у регіоні країн з перехідною економікою».

Проект сприяє виконанню зобов'язань, взятих Україною за міжнародними договорами щодо питань, пов'язаних з управлінням у сфері захисту навколишнього середовища і планами впровадження багатосторонніх угод, зокрема Монреальського протоколу і Віденської конвенції про охорону озонного шару.

Проект має на меті усунення перешкод, пов'язаних із неповнотою знань та недостатнім рівнем обізнаності, сприяння регіональному обміну інформацією і розвитку зв'язків в сфері захисту озонного шару, зміцненню спроможності і наданню технічної допомоги на національному рівні.

Цілі проекту:

- Створення сприятливих умов для захисту озонного шару в Україні.
- Розбудова спроможності для забезпечення реалізації заходів із контролю за гідрохлорфторвуглеводами (далі – ГХФВ) митними органами та органами екологічної/технічної інспекції.
- Підтримка процесу переходу певних приватних компаній до впровадження технологій, що не використовують ГХФВ речовини.

Очікувані результати проекту:

- Сприяння покращенню законодавчих та політичних можливостей для вилучення з обігу ГХФВ та забезпечення контролю за даним процесом.

- Розбудова спроможності для забезпечення реалізації заходів з контролю за ГХФВ.

- Надання підтримки розвитку регіональних установ, спроможності та співробітництва.

- Розробка офіційної стратегії та плану дій щодо вилучення з обігу ГХФВ.

- Реалізація відповідних інвестиційних та демонстраційних проектів із вилучення з обігу ГХФВ.

Донором цього проекту є Глобальний екологічний фонд, а вартість проекту складає \$3,190,000[78].

Отже, Програма розвитку ООН здійснює вагомий внесок у практичну діяльність щодо захисту Карпат.

Проблематику інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат буде охарактеризовано більш детально у Розділі 3 даного дисертаційного дослідження.

Отже, система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має важливе значення для забезпечення захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

Поняття «система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» можна визначити як внутрішньо взаємоузгоджену цілісну сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практичну діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

Можна виокремити наступні складові елементи системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

2. Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Висновки до Розділу 1

У процесі дослідження проблематики засад адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, ми проаналізували поняття «адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат», проаналізували форми та методи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, охарактеризували систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, а також визначили її елементи, і можемо зробити наступні висновки:

1. У сучасній Україні проблема захисту Українських Карпат є однією із найбільших екологічних проблем, належне вирішення якої, є запорукою збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля, доступу громадян України до якісної питної води, а також подальшого розвитку України як демократичної та правової держави, громадянського суспільства, сприяння процесу євроінтеграції України.

2. Адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм та методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів, і їх діяльність, які мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

3. Форма адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це різновид юридичної діяльності, яка складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою котрих є забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських

екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

4. Основними формами адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є: судова, управлінська і парламентська.

5. Метод адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це сукупність прийомів і способів здійснення діяльності уповноважених суб'єктів із метою забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

6. Методи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат можна умовно поділити на два різновиди: метод примусу і метод переконання. Ці методи є універсальними методами адміністративно-правового регулювання, які активно використовуються в усіх сферах державного регулювання і є концептуальними за своїм змістом.

7. У рамках науки адміністративного права є доречним подальше вдосконалення наявних методів і обґрунтування концепцій нових методів відповідно до потреб всебічного адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

8. Система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, уповноважених суб'єктів і їх практична діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

9. Основні складові елементи системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат: нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат та інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

10. Програма розвитку ООН підтримує уряд України у розробці Національної платформи зниження ризику стихійних лих у частині виконання зобов'язань України за Хіогською рамковою програмою дій, а також співпрацює з урядом щодо підготовки національної стратегії зниження ризику стихійних лих.

Отже, в даному розділі дисертаційного дослідження проаналізовано проблематику засад адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

РОЗДІЛ 2.

НОРМАТИВНА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

2.1. Поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» та її елементи

У рамках дослідження вищезгаданої проблематики дисертаційного дослідження важливого значення набуває аналіз проблематики нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. Внаслідок цього, насамперед, доречно проаналізувати поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат», а також визначити елементи нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

У контексті сучасних процесів євроінтеграції, адміністративної реформи, розвитку України як правової держави, реформування лісового законодавства України, наявності численних екологічних проблем в сучасній Україні, потреби збереження лісів України, важливого значення набуває дослідження проблематики нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Дослідження нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має важливе значення для розвитку законодавства України про захист Українських Карпат, забезпечення сталого господарювання

у лісах України, водні ресурси, тваринний та рослинний світ, управління водними ресурсами, зокрема, забезпечення населення питною водою, а також для покращення практичної діяльності уповноважених суб'єктів у відповідній сфері.

Ураховуючи вищенаведене в даному підрозділі буде охарактеризовано проблематику нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, зокрема: визначено поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат», проаналізовано структуру нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат; охарактеризовано окремі елементи нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є актуальною, а окремі її аспекти є предметом дослідження багатьох сучасних вчених, зокрема: Д.Арутюняна, О.Козачук, Я.Лазура, В.Непийводи та О.Сурілової.

Питання адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат на основі принципів сталого розвитку сьогодні є надзвичайно актуальним. У даному контексті О.Боровик зазначає про те, що основна ідея функціонування національного екологічного законодавства - це реалізація концепції сталого розвитку. Концепція сталого розвитку базується на принципах, які забезпечують її екосоціоекономічну природу та функціональну спрямованість [79, с. 73]. А тому актуальним є правове регулювання сталого господарювання в лісах, як на національному, так й на міжнародному рівні. У даному контексті важливим є адміністративно-правовий механізм забезпечення сталого господарювання в лісах України.

Адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат в своїй структурі містить дві складові елементи системи – нормативну й інституційну.

Отже, система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та

принципів права, уповноважених суб'єктів і їх практична діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат. Іншими словами система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – взаємоузгоджена цілісна сукупність нормативних і інституційних елементів адміністративно-правового механізму забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат у контексті даного дослідження доцільно розглядати як цілісну внутрішньо взаємоузгоджену сукупність норм і принципів права, котрі відображені у відповідних актах внутрішньодержавного і міжнародного права, які регламентують адміністративно-правове забезпечення щодо захисту Українських Карпат.

Отже, нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, котрі відображені у відповідних актах внутрішньодержавного і міжнародного права, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат містить наступні елементи:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом.
2. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом – є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, котрі відображені в відповідних нормативно-правових актах внутрішньодержавного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом складається із наступних складових:

1. Конституція України 1996 року, зокрема, згідно ст. 13 даної Конституції земля, надра, атмосферне повітря, водні і інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони - це об'єкти права власності народу. Від його імені права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Кожен громадянин має право на користування природними об'єктами права власності народу згідно закону.

1. Кодекси України, зокрема: Лісовий кодекс України 1994 року, Кодекс України про адміністративні правопорушення 1984 року, Кодекс про надра України 1994 року, Водний кодекс України 1995 року, Земельний кодекс України 2001 року, Кодекс адміністративного судочинства України 2005 року, Цивільний кодекс України[80] 2003 року, Повітряний кодекс України 2011 року, Кодекс цивільного захисту України 2012 року.

Згідно ст. 1 Лісового кодексу України ліс – це такий тип природних комплексів (екосистема), в якому поєднуються переважно деревна і чагарникова рослинність із відповідними ґрунтами, тваринним світом, трав'яною рослинністю, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, які взаємопов'язані в своєму розвитку і впливають один на одного та на навколишнє природне середовище.

Ліси є національним багатством України і за своїм призначенням й місцезнаходженням переважно виконують водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, рекреаційні, оздоровчі, естетичні, виховні й інші функції і є джерелом для задоволення потреб суспільства у лісових ресурсах. Всі ліси України, незалежно від того, на землях котрих категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, й незалежно від їх права власності, складають лісовий фонд України і перебувають під охороною держави.

Природні ліси (лісові екосистеми) – це ліси (лісові екосистеми), в котрих локально та тимчасово проявився антропогенний вплив, але він при цьому не змінив ценотичної структури фітоценозів й тому природні лісові екосистеми здатні протягом швидкого часу регенеруватися природним шляхом до стану пралісів або пралісових екосистем.

Праліси або пралісові екосистеми - це споконвічний, стародавній ліс (природні лісові екосистеми), який сформувався природним шляхом і у ході розвитку не отримав безпосереднього антропогенного впливу.

Квазіпраліси – це умовно пралісові екосистеми, в котрих відбувся незначний тимчасовий антропогенний вплив, який не змінив природної структури лісостанів й при припиненні якого натуральний стан екосистем може повністю відтворитися протягом короткого періоду.

Відповідно до ст. 4 Лісового кодексу України до лісового фонду належать лісові ділянки, у тому числі захисні насадження лінійного виду, площею не менше як 0,1 гектара.

До лісового фонду не належать:

- зелені насадження у межах населених пунктів (парки, сквери, сади, бульвари та ін.), які не віднесені до лісів у встановленому порядку;
- окремі дерева та групи дерев, чагарники на сільськогосподарських угіддях, дачних, присадибних та садових ділянках.

До земель лісогосподарського призначення також належать і лісові землі, на котрих розташовані лісові ділянки і нелісові землі, які зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами та болотами, комунікаціями, спорудами, малопродуктивними землями та ін., які надані у встановленому порядку і використовуються для потреб лісового господарства. Віднесення відповідних земельних ділянок до складу земель лісогосподарського призначення здійснюють відповідно до земельного законодавства України.

Лісовими ресурсами є деревні, лікарські, технічні й інші продукти лісу, котрі використовують для задоволення потреб населення й виробництва і відтворюються в процесі формування природних лісових комплексів.

До лісових ресурсів належать також корисні властивості лісів, зокрема: здатність лісів зменшувати негативні наслідки відповідних природних явищ, запобігати забрудненню навколишнього природного середовища і очищати його, захищати ґрунти від ерозії, сприяти регулюванню стоку води, оздоровленню населення і його естетичному вихованню, що використовуються для задоволення потреб суспільних.

2. Закони України, зокрема: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про Червону книгу України», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про доступ до публічної інформації», «Про громадські об'єднання»[81], «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»[82], «Про оцінку впливу на довкілля», «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону» у редакції від 30 жовтня 2019 р.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» встановив правові і організаційні засади оцінки впливу на довкілля, що спрямована на запобігання шкоді довкіллю, охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, в процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, що може мати значний вплив на довкілля, із урахуванням державних, громадських і приватних інтересів.

Важливе значення у рамках захисту Українських Карпат має також забезпечення сталого водокористування, зокрема забезпечення доступу населення до якісної питної води. Згідно ст.1 Закону «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення»[83] в редакції від 15 травня 2018 року питна вода – це вода, яка призначена для споживання людиною, зокрема: водопровідна, з бюветів, шахтних колодязів, пунктів розливу, фасована та каптажів джерел, з метою використання споживачами для задоволення фізіологічних, побутових санітарно-гігієнічних та господарських потреб, для виробництва продукції, яке потребує її використання, склад котрої за паразитологічними, органолептичними, хімічними, мікробіологічними, фізичними і радіаційними

показниками відповідає встановленим гігієнічним вимогам. Питну воду не вважають харчовим продуктом у системі питного водопостачання і у пунктах відповідності якості питної води.

Відповідно до ст.6 Закону «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» державна політика в сфері питної води, питного водопостачання і водовідведення будується на наступних принципах:

- державного управління та регулювання відносин в сфері питної води, питного водопостачання і водовідведення;
- раціонального використання питної води;
- пріоритетності питного водопостачання перед іншими різновидами спеціального водокористування;
- першочергового забезпечення питною водою населення для забезпечення фізіологічних, питних, побутових та санітарно-гігієнічних потреб;
- обґрунтованого науково нормування якості питної води, нормативів її споживання і формування тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення;
- запобіжного характеру заходів з охорони джерел та систем питного водопостачання;
- наближення вимог національних стандартів щодо питної води, питного водопостачання і водовідведення, технологій виробництва питної води, нормативів стосовно очищення стічних вод, засобів вимірювання та методів оцінки до відповідних стандартів, технологій, нормативів, засобів та методів, прийнятих в Європейському Союзі;
- економічного стимулювання раціонального використання питної води споживачами;
- обов'язковості державної експертизи та оцінки експлуатаційних запасів підземних вод в цілях питного водопостачання;
- дотримання оптимального балансу між використанням поверхневих та підземних вод для питного водопостачання;

- обов'язковості оцінки впливу на довкілля та державної санітарно-епідеміологічної експертизи щодо проектів господарської, інвестиційної і іншої діяльності, котра може негативно вплинути на стан джерел та систем питного водопостачання;

- відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення законодавства в сфері питної води, питного водопостачання і водовідведення;

- невідворотності відповідальності у разі порушення законодавства в сфері питної води, питного водопостачання і водовідведення;

- забезпечення вільного доступу щодо інформації про якість питної води, стан джерел та систем питного водопостачання й водовідведення, порядку формування нормативів питного водопостачання і тарифів на послуги централізованого водопостачання та водовідведення;

- додержання єдиних правил, норм та стандартів всіма суб'єктами відносин в сфері питної води, питного водопостачання і водовідведення;

- ліцензування господарської діяльності з централізованого водопостачання і водовідведення;

- заборони відключення об'єктів питного водопостачання і централізованого водовідведення від системи газо-, енерго-, теплопостачання як об'єктів життєзабезпечення та стратегічного значення.

Згідно ст. 10 Закону України «Про Червону книгу України» від 7 лютого 2002 року охорона і відтворення об'єктів Червоної книги України - це комплекс правових, організаційних, економічних, наукових та інших заходів, спрямованих на забезпечення збереження, охорони і відтворення видів тваринного і рослинного світу які є рідкісними та такими, які перебувають під загрозою зникнення. А відповідно до ст. 11 вищезгаданого Закону охорона і відтворення об'єктів Червоної книги України забезпечується органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, які є суб'єктами використання тваринного та рослинного світу, власниками об'єктів Червоної книги України, власниками і користувачами земельних ділянок, в межах яких перебувають види тваринного і рослинного світу які є рідкісними та

такими, які перебувають під загрозою зникнення, та занесені до Червоної книги України.

Охорона об'єктів з Червоної книги України забезпечується наступними шляхами:

- урахування вимог щодо їхньої охорони під час розробки нормативно-правових актів;
- встановлення особливого правового режиму щодо охорони видів тваринного і рослинного світу які є рідкісними та такими, які перебувають під загрозою зникнення, заборони їх використання, добування і збирання, у господарських і військових цілях;
- створення центрів і «банків» для збереження генофонду вищезазначених об'єктів;
- систематичної роботи із виявлення місць їх перебування чи зростання, проведення постійного спостереження або моніторингу за станом їхніх популяцій;
- пріоритетного створення заповідників, інших територій і об'єктів природно-заповідного фонду, екологічної мережі на територіях, на яких перебувають чи зростають об'єкти з Червоної книги України, і на шляхах міграції рідкісних й таких, які перебувають під загрозою зникнення, окремих видів тваринного світу;
- розведення їх в спеціально створених умовах: розплідниках, зоологічних парках, дендрологічних парках, ботанічних садах та ін.;
- врахування спеціальних вимог щодо охорони об'єктів з Червоної книги України у процесі розміщення продуктивних сил, а також вирішення питань відведення земельних ділянок, розробки проектної та проектно-планувальної документації, здійснення відповідної оцінки впливу на довкілля.

Відтворення об'єктів з Червоної книги України забезпечується шляхом: інтродукції та реінтродукції таких видів в природні умови, де вони перебували чи зростали; сприяння природному відновленню популяцій видів тваринного і

рослинного світу які є рідкісними та такими, які перебувають під загрозою зникнення; їх утримання і розведення в штучно створених умовах.

Охорона і відтворення об'єктів з Червоної книги України забезпечуються також шляхом:

- проведення освітньої та виховної роботи серед населення;
- здійснення необхідних наукових досліджень із метою розроблення наукових засад їх охорони і відтворення;
- встановлення підвищеної адміністративної, цивільної і кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження об'єктів з Червоної книги України, заподіяння шкоди середовищу їхнього перебування чи зростання;
- здійснення інших заходів відповідно до чинного законодавства.

Перебування чи зростання на певній території видів тваринного і рослинного світу які є рідкісними та такими, які перебувають під загрозою зникнення, занесених до Червоної книги України, є належною підставою для оголошення її відповідним об'єктом природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення.

З метою забезпечення вирішення транскордонних й інших проблем охорони та відтворення об'єктів з Червоної книги України здійснюють міжнародне співробітництво у цій сфері шляхом укладання та виконання відповідних двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів, організації біосферних заповідників, створення міждержавних заповідників, національних парків, заказників й інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду на територіях, які суміжні із іншими державами, проведення спільних наукових досліджень, а також обміну їх результатами.

Види тваринного та рослинного світу, занесені у Червоний список Міжнародного союзу охорони природи й природних ресурсів та Європейського Червоного списку, які перебувають чи зростають у природних умовах в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, можуть заносити до Червоної книги України чи їм може бути надано інший особливий статус згідно чинного законодавства.

3. Підзаконні нормативно-правові акти, зокрема: Постанова ВРУ «Про інформування громадськості із питань, що стосуються довкілля» від 04 листопада 2004 року, Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України» від 25 червня 2020 р. № 614, Постанова КМУ «Про затвердження Правил заготівлі живиці у лісах України»[84] від 8 лютого 1996 р. № 185.

Важливе значення у вищезгаданій сфері має Постанова КМУ «Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна»[85] від 13 вересня 2002 року, згідно якої центральні органи виконавчої влади, які включені до переліку центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, відповідальних за виконання зобов'язань, котрі випливають із членства України у міжнародних організаціях (далі – перелік), беруть участь в діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна згідно укладених міжнародних договорів України (далі – міжнародні організації), і відповідають за виконання зобов'язань, що випливають з членства України у цих організаціях.

Загальне забезпечення і координація діяльності, пов'язаної із участю центральних органів виконавчої влади в діяльності міжнародних організацій, здійснює МЗС України. Центральні органи виконавчої влади, які беруть участь в діяльності міжнародних організацій, зобов'язані:

- забезпечувати виконання зобов'язань, що випливають з членства України у цих організаціях;
- ефективно використовувати потенційні можливості зазначених організацій із метою зміцнення національної безпеки України, забезпечення її соціально-економічних, політичних і екологічних інтересів, прискорення економічних реформ;
- вживати заходів щодо забезпечення своєчасної сплати внесків до бюджетів відповідних міжнародних організацій згідно із умовами участі у них;

– стежити за дотриманням прав України, які впливають з членства України у міжнародних організаціях і за виконанням іншими членами міжнародних організацій їхніх зобов'язань.

Серед центральних органів виконавчої влади і інших державних органів, відповідальних за виконання зобов'язань, які впливають з членства України в міжнародних організаціях, зокрема, у Міністерській конференції по захисту лісів Європи визначені Держлісагентство та Мінагрополітики.

У Наказі Держлісагентства «Про підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємств галузі за 2017 рік»[86] від 30.01.2018 № 49, зокрема, зазначено, що Колегія Держлісагентства розглянула підсумки фінансово-господарської діяльності підприємств галузі за 2017 рік й зазначає наступне:

Садіння і висівання лісу виконане на площі 34,7 тис. га або на 110% до річного завдання, у тому числі створено 1,7 тис. га нових лісів. Заходи із формування молодняків проведено на площі 45 тис. га, що становить 104% від завдання.

В постійному користуванні державних лісогосподарських підприємств Держлісагентства знаходяться 7,6 млн. гектарів земель. Правовстановлюючі документи на землю і речові права на земельні ділянки оформлені тільки на 3,6 млн. га, що становить лише 47%. Крім того, на земельні ділянки із загальною площею 1,5 млн. га (20%) вже укладено договори на виготовлення документації з землеустрою чи оформлення речових прав. За 2017 рік виготовлені правовстановлюючі документи на площу 134 тис. га земель.

У процесі проведення рубок формування та оздоровлення лісів заготовлено 8,7 млн. кубометрів ліквідної деревини (130% від завдання). А за 2017 рік підприємства галузі заготовили від всіх видів рубок 15 950,7 тис. кубометрів деревини.

Лісогосподарські підприємства в повному обсязі виконали заплановані профілактичні і попереджувальні протипожежні заходи. Із метою попередження виникнення лісових пожеж облаштовано 78 км протипожежних розривів та бар'єрів, понад 52 тис. км. мінералізованих смуг і проведено догляд за ними на 238 тис. км. Від рубок головного користування було заготовлено 7 321,4 тис.

кубометрів ліквідної деревини, що складає 95,7% від лісосічного фонду за 2017 рік.

У 2017 році ліквідовано було 2371 пожежу на площі 5474 га, у тому числі верхових – 1060 га, що у порівнянні з 2016 роком більше у 2,5 рази за кількістю і у 5 разів за площею. У цей період середня площа однієї пожежі зросла вдвічі і становила 2,3 га.

Обсяг незаконних рубок становив 26 тис. куб. м, а кількість випадків – 7 000. Сума заподіяної шкоди внаслідок них становить 157,5 млн грн, а відшкодовано тільки 7,6 млн. грн. (біля 5 %). До судових і правоохоронних органів передано матеріали по 2 600 випадках лісопорушень. До дисциплінарної відповідальності були притягнені 792 працівники державної лісової охорони, за недоліки у роботі були звільнені із займаних посад 104 посадові особи.

Підвідомчими підприємствами розроблено 8,8 тис. га пошкоджених вітровалами і вітроломами насаджень, що складає 74% по площі і 60% по масі. Триває тенденція всихання соснових насаджень, зокрема у Поліському регіоні на площі 102 тис. га загальною масою на 4725 тис. кубометрів. Було розроблено 50 тис. га із масою 2335 тис. куб. м чи по площі й по масі на 49%. У осередках найнебезпечніших шкідників лісу була проведена обробка насаджень площею 7,7 тис. га.

За порушення правил полювання було складено 2567 протоколів, із них працівниками державної лісової охорони - 2041 протокол чи 79,5% від загальної кількості.

Станом на 01.01.2018 року на складах підприємств галузі знаходилося 1049 тис. кубометрів лісопродукції, що на 130 тис. кубометрів більше в порівнянні з залишками на початку 2017 року. По відношенню до середньомісячної заготівлі обсяг залишків становив 79%.

Деревообробні підрозділи галузі за звітний рік переробили біля 2 млн. кубометрів деревини, що на 339 тис. кубометрів чи на 21% більше аніж за 2016 рік. Було випущено продукції переробки на суму біля 2,6 млрд. грн., що на 36% чи на 672 млн. грн. більше ніж за 2016 рік.

У звітній період лісогосподарські підприємства за власні кошти збудували та відремонтували 563 км земляного полотна, яке становить 105% від запланованого обсягу, і облаштовано доріг біля 419 км або на 123% від запланованого. Від реалізації продукції було отримано 13691,3 млн. грн. чистого доходу, який на 1 339,1 млн. грн. більше ніж за аналогічний період минулого року (приріст на 11%). За результатами фінансово-господарської діяльності у 2017 році підприємства галузі отримали чистого прибутку 471,9 млн. грн. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників у цілому по галузі становила 8631 грн. і зросла у порівнянні із відповідним періодом минулого року на 1853 грн. чи на 27%.

До бюджетів всіх рівнів було сплачено 3904,2 млн. грн. податків, зборів і обов'язкових платежів, що на 604,7 млн. грн. (на 18%) більше ніж за 2016 рік, у тому числі до Державного бюджету – 2554,4 млн. грн. (на 65%), до місцевих бюджетів – 1349,8 млн. грн. (на 35%). За звітний період підприємства галузі також сплатили 1122,3 млн. грн. єдиного соціального внеску.

Нижче проаналізуємо нормативну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, що відображені в відповідних актах міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом складається із наступних складових:

1. Міжнародні договори ООН із питань захисту Карпат, учасником яких є Україна, зокрема: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція ЄЕК ООН про оцінку впливу на довкілля в транскордонному контексті (Конвенція Еспо)[87], Конвенція про доступ до

інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція).

2. Міжнародні договори Ради Європи із питань захисту Карпат, учасником яких є Україна, зокрема: Конвенція Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, котра ратифікована відповідним Законом України[88]; Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція)[89] 1979 року, чинність котрої поширена в Україні згідно відповідного Закону України[90], Угода про збереження кажанів в Європі 1991 року, чинність якої поширена в Україні згідно відповідного Законом України[91].

3. Міжнародні договори ОБСЄ з питань захисту Карпат, учасником котрих є Україна, зокрема: Прикінцевий акт наради із питань безпеки і співробітництва в Європі[92] 1975 року і Декларація Будапештської зустрічі на найвищому рівні[93] 1994 року.

4. Двосторонні і багатосторонні міжнародні договори України із питань забезпечення захисту Карпат, зокрема: Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища[94] від 24 січня 1994 року, Меморандум між Урядом України і Урядом Канади про співробітництво із питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно[95] від 28 січня 1999 року, Угода про охорону вод ріки Тиси і її притоків від забруднення[96] від 28 травня 1986 року, Угода між Урядом України і Урядом Словацької Республіки із питань водного господарства на прикордонних водах[97] від 14 червня 1994 року, Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 року.

5. Рішення Європейського суду з прав людини із питань захисту довкілля, зокрема: Справа «Гримковська проти України», Справа «Дубецька та інші проти України», Справа «Хамер проти Бельгії».

При розгляді справ щодо заподіяної екологічної шкоди у зв'язку з лісокористуванням, судам України потрібно застосовувати відповідну судову практику Європейського суду з прав людини.

6. Міжнародні договори Міністерської конференції по захисту лісів в Європі, зокрема: Резолюція Н1 «Загальні принципи сталого господарювання у лісах Європи»[98] 1993 року та Резолюція Н2 «Загальні принципи збереження різноманіття європейських лісів»[99] 1993 року, Резолюція V5 «Зміна клімату та стале лісове господарювання в Європі»[100] 2003 року.

У Резолюції V5 «Зміна клімату та стале лісове господарювання в Європі» 2003 року, прийнятій у м. Відень, Австрія, зазначено, що визнаючи загрозу, що загрожується лісам людськими кліматичними змінами, держави-учасниці та Європейське співтовариство підкреслюючи, що основна увага повинна приділятися зменшенню викидів парникових газів, з метою забезпечення сталого управління європейськими лісами та сталого розвитку, забезпечити їх переваги, одночасно підвищуючи їхній внесок у загальне зниження концентрації парникових газів в атмосфері, зобов'язуються сприяти зменшенню чистих викидів парникових газів, зокрема, від спалення викопного палива через:

а) сприяння ефективному і раціональному використанню деревини для заміни не відновлюваних ресурси та енергоємні технології виробництва,

б) сприяння значному збільшенню ефективної генерації та використання біоенергії від стійко керованих лісових ресурсів, а також відходів деревини,

Сторони зобов'язуються здійснювати підтримку досліджень та, у відповідних випадках, моніторинг діяльності, щоб краще зрозуміти можливий вплив кліматичних змін на ліси та на товари та послуги, а також на їх здатність зменшувати вплив стихійних лих, таких як надзвичайні погодні події, у тому числі повені та інші лиха. Підвищити політику та заходи та розвинути лісове господарство для кращої адаптації лісів до зміни клімату. Надалі сприяти поточній роботі в рамках ООН з розробки методи оцінки, вимірювання, моніторингу та повідомлення про зміни в запасах вуглецю у лісі екосистеми та лісові продукти, засновані на існуючих системах та у співпраці з відповідні організації

Важливим є обмін досвідом щодо національних та регіональних питань, пов'язаних з лісами, стратегії пом'якшення та адаптації до кліматичних змін з

метою забезпечити прийняття рішень щодо лісозахисних заходів, а також їх реалізацію відповідно до сталого лісокористування.

У рамках Процесу Ліси Європи робота сконцентрована на двох напрямках:

1). Виконання домовленостей, досягнутих у ході попередніх Міністерських конференцій по захисту лісів в Європі.

У даному контексті експерти Держлісагенства України, зокрема, взяли участь у наступних заходах:

- 5-8 березня 2013 року в м. Мадриді, Іспанія прийнято участь в зустрічі на рівні експертів процесу Ліси Європи із метою обговорення результатів роботи процесу за 2012 рік;

- взято участь в роботі регіонального семінару «Впровадження критеріїв і індикаторів сталого управління лісами», який був організований секретаріатом Лісів Європи і Європейським інститутом лісу і відбувся 23-24 квітня 2013 року у м. Будапешті, Угорщина;

- у жовтні 2013 року в м. Відень, Австрія експертами Держлісагенства України було прийнято участь в Форумі за результатами регіональних семінарів із впровадження критеріїв і індикаторів сталого управління лісами;

- в квітні 2014 року у м. Сантандер, Іспанія, було взято участь в міжнародному семінарі стосовно зеленої економіки і соціальних аспектів збалансованого лісоуправління.

2). Розроблення юридично обов'язкової угоди стосовно лісів Європи.

Відповідно до рішення шостої Міністерської конференції з захисту лісів Європи (м. Осло, 2011 рік) було створено Міжурядовий комітет із ведення переговорів із розроблення юридично обов'язкової угоди по лісах Європи (далі - ІНС).

Повноваження на проведення переговорів Держлісагентству України надані розпорядженням КМУ від 15.08.2012 року №566-р. Позиція України на кожній сесії даного переговорного процесу формувалась у ході проведення міжвідомчих консультацій з залученням крім фахівців Держлісагентства, також і науковців, представників Міндовкілля, МЗС, Мінфіну, Мінагрополітики і Мінекономіки.

На даний час проведено вже чотири сесії, дві з яких складались з двох частин, тобто переговори загалом тривали протягом шести тижнів. На даний час можливості для успішного завершення переговорів у рамках Мандата, наданого в 2011 році у Осло, вже вичерпано. Не вирішеними переважно залишились питання щодо інституційної структури майбутньої угоди.

Результати роботи ІНС були повинні бути винесеними на розгляд позачергової Міністерської конференції, але внаслідок того, що формально переговори не завершені, Іспанія відмовила у проведенні позачергової конференцію із метою визнання негативного результату цих переговорів. У зв'язку з цим країнами-учасниками переговорного процесу вирішено було відновити неофіційні переговори із метою пошуку рішення щодо інституційних домовленостей і проведення після цього додаткової сесії ІНС.

Перші неофіційні переговори були проведені в м. Мадриді 10 квітня 2014 року, а друга зустріч відбулась вже у м. Відні 20-21 травня 2014 року. Держлісагентством проаналізовані були можливі компромісні варіанти щодо інституційних домовленостей у рамках підготовки юридично обов'язкової угоди щодо лісів Європи, а учасникам переговорів направлені підготовлені відповідні пропозиції. Пропозиції не отримали одностайної підтримки серед учасників Мадридської зустрічі. Також незважаючи на спільне бачення серед учасників процесу можливого компромісу у Відні не вдалося узгодити підсумковий документ. У зв'язку із цим питання подальших дій узгоджено буде в ході наступних Міністерських конференцій із захисту лісів Європи. Крім того у 2013 році взято участь у засіданнях бюро ІНС. 18 липня чергове засідання бюро ІНС проведено було у Києві[101].

Отже, на основі вищевикладеного, можливо зробити наступні висновки. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має важливе значення для збереження довкілля, раціонального лісокористування, розвитку економіки та підтримки екологічного балансу в Україні.

Належне адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат є невід’ємною вимогою сучасного розвитку України як демократичної і правової держави в контексті євроінтеграції і забезпечення реалізації принципів сталого розвитку в природокористуванні на території України, зокрема щодо: забезпечення сталого господарювання у лісах, сталого водокористування, в тому числі, забезпечення доступу населення до якісної питної води.

Отже, в даному підрозділі охарактеризовано поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат», визначено основні елементи даної нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

2.2. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом

В рамках дослідження вищезгаданої проблематики дисертаційного дослідження важливого значення має також характеристика проблематики нормативної системи адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом.

В контексті сучасної євроінтеграції України, адміністративної реформи, розвитку України як правової та демократичної держави, наявних екологічних проблем, еволюції екологічного законодавства України, розбудови інформаційного суспільства, важливе значення має дослідження проблематики нормативної системи адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом.

Враховуючи вищенаведене в даному підрозділі буде охарактеризовано проблематику нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом, зокрема: визначено поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом», проаналізовано структуру нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом; охарактеризовано окремі елементи нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом.

Питання нормативної системи адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом є актуальною, окремі її аспекти є предметом дослідження багатьох сучасних вчених, зокрема: Д.Арутюняна, О.Козачук, Я.Лазура, О.Микитюка і Н.Хлуденєвої.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом - це невід'ємна складова частина єдиної цілісної нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, котрі відображені у відповідних нормативно-правових актах внутрішньодержавного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат складається із наступних складових:

1. Конституція України 1996 року, згідно ст. 16 якої забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи як катастрофи планетарного масштабу, і збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. А відповідно до ч. 1 ст. 50 Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування шкоди, завданої порушенням цього права.

2. Кодекси України, зокрема: Лісовий кодекс України 1994 року, Кодекс про надра України 1994 року, Водний кодекс України 1995 року, Земельний кодекс України 2001 року, Цивільний кодекс України 2003 року, Податковий кодекс України[102] 2010 року, Повітряний кодекс України 2011 року, Кодекс цивільного захисту України 2012 року.

Згідно ст. 34 Лісового кодексу України організація лісового господарства своїм завданням має забезпечувати ведення лісового господарства на принципах сталого розвитку із урахуванням природних і економічних умов, цільового призначення, породного складу лісів, лісорослинних умов, а також функцій, котрі вони виконують.

А згідно ст. 55 Лісового кодексу України моніторинг лісів – це система регулярного спостереження, оцінки та прогнозу динаміки кількісного й якісного

стану лісів. Моніторинг лісів здійснюють шляхом збирання, передачі, збереження і аналізу інформації про стан лісів, прогнозів змін у лісах та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій з метою інформаційно-аналітичного забезпечення управління лісами, а також прийняття рішень щодо запобігання негативним змін стану лісів, дотримання вимог екологічної безпеки і принципів ведення лісового господарства на принципах сталого розвитку. Моніторинг лісів є складовою невід'ємною частиною державної системи моніторингу довкілля.

Відповідно до ст. 56 Лісового кодексу України лісова сертифікація є оцінкою відповідності системи ведення лісового господарства до встановлених міжнародних вимог щодо управління лісами і лісокористування на засадах сталого розвитку. Мета лісової сертифікації - забезпечення економічно, екологічно та соціально збалансованого ведення лісового господарства в Україні.

Організація і проведення лісової сертифікації здійснюють відповідно до порядку, що встановлюється центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики в сфері лісового господарства, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, котрий забезпечує формування державної політики економічного розвитку, і центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Отже, принципи забезпечення сталого господарювання в лісах України відображені у Лісовому кодексу України, зокрема: щодо організації лісового господарства, моніторингу лісів, сертифікації лісів.

Питання землі лісогосподарського призначення регламентовані Земельним кодексом України 2001 року. Так, відповідно до ст. 55 Земельного кодексу України до складу земель лісогосподарського призначення належать землі, які вкриті лісовою рослинністю і не вкриті лісовою рослинністю, а також нелісові землі, які надані і використовуються для потреб лісового господарства. До таких земель лісогосподарського призначення не належать землі, які зайняті:

– зеленими насадженнями в межах населених пунктів, котрі не віднесені до категорії лісів;

– окремими деревами й групами дерев, чагарниками на сільськогосподарських угіддях, дачних, присадибних та садових ділянках.

Згідно ст. 56 Земельного кодексу України землі лісогосподарського призначення можуть перебувати в державній, комунальній і приватній власності. Громадянам і юридичним особам за рішенням органів місцевого самоврядування і органів виконавчої влади можуть безоплатно чи за плату передаватись в власність земельні ділянки лісогосподарського призначення замкнені загальною площею до 5 гектарів в складі угідь селянських, фермерських й інших господарств. Громадяни і юридичні особи у встановленому порядку можуть набувати в власність земельні ділянки деградованих та малопродуктивних угідь для залісення.

А відповідно до ст. 57 Земельного кодексу України земельні ділянки лісогосподарського призначення згідно рішення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування надаються у постійне користування спеціалізованим державним чи комунальним лісогосподарським підприємствам, іншим державним та комунальним підприємствам, установам і організаціям, в яких створено спеціалізовані підрозділи з метою ведення лісового господарства.

Рентну плату щодо спеціального використання лісових ресурсів встановлено Податковим кодексом України від 2 грудня 2010 року. Так, згідно ст. 256 Податкового кодексу України платниками рентної плати щодо спеціального використання лісових ресурсів є лісокористувачі - юридичні особи, їхні філії, відділення і інші відокремлені підрозділи, котрі не мають статусу юридичної особи, а також постійні представництва нерезидентів, котрі отримують доходи з джерел їх походження із України або виконують агентські чи представницькі функції стосовно таких нерезидентів чи їхніх засновників, фізичні особи, окрім фізичних осіб, котрі мають право безоплатно використовувати лісові ресурси відповідно до лісового законодавства без видачі спеціального дозволу, а також фізичні особи - підприємці, що здійснюють спеціальне використання лісових

ресурсів згідно спеціального дозволу - лісорубного квитка чи лісового квитка або згідно умов договору довгострокового тимчасового користування відповідними лісами.

Об'єктом оподаткування рентною платою щодо спеціального використання лісових ресурсів є:

- деревина, яка заготовлена у порядку рубок головного користування;
- деревина, яка заготовлена під час проведення заходів: з поліпшення якісного складу лісів, їхнього оздоровлення, посилення захисних властивостей, а в деревостанах віком понад 40 років - рубки по догляду за лісом, вибіркові лісовідновні рубки, вибіркові санітарні рубки, рубки, які пов'язані із реконструкцією, ландшафтні рубки та рубки переформування; незалежно від віку таких деревостанів - суцільні санітарні і суцільні лісовідновні рубки; із розчищення лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю, в зв'язку із будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів та ін.;
- побічні лісові користування, зокрема: заготівля сіна, випасання худоби, заготівля дикорослих плодів, грибів, горіхів, ягід, лікарських рослин, заготівля очерету, збирання лісової підстилки та інших побічних лісових користувань, які передбачені нормативно-правовими актами із ведення лісового господарства;
- другорядні лісові матеріали, зокрема: заготівля живиці, пнів, лубу і кори, деревної зелені, деревних соків й інших другорядних лісових матеріалів, які передбачені нормативно-правовими актами із ведення лісового господарства;
- використання корисних властивостей лісів з метою культурно-оздоровчих, рекреаційних, туристичних, спортивних та освітньо-виховних цілей й проведення науково-дослідних робіт.

Ставки рентної плати щодо спеціального використання лісових ресурсів встановлені Податковим кодексом України. Ставки рентної плати за заготівлю деревини застосовуються із урахуванням розподілу лісів за поясами та розрядами.

Розподіл лісів України за поясами:

– до першого поясу належать всі ліси, за винятком лісів Закарпатської, Івано-Франківської і Чернівецької областей та лісів гірської зони Львівської області України;

– до другого поясу належать всі ліси Закарпатської, Івано-Франківської і Чернівецької областей та ліси гірської зони Львівської області України.

Розряди лісів встановлюються для кожного кварталу чи урочища виходячи із нижчезазначеної відстані між центром кварталу та найближчим нижнім складом лісозаготівельника, до котрого деревина вивозиться безпосередньо із лісосіки, чи пунктом відвантаження деревини залізницею.

Відстань (пряма) з центру кварталу чи урочища до нижнього складу чи пункту відвантаження деревини залізницею визначають за картографічними матеріалами і коригують за такими коефіцієнтами залежно від геоморфологічних умов місцевості:

- у лісах із рівнинним рельєфом - 1,1;
- у лісах із горбистим рельєфом або в лісах, понад 30 % площі яких зайнято болотами, - 1,25;
- у лісах із гірським рельєфом - 1,5.

Пунктом відвантаження деревини залізницею є пункт (залізнична станція чи роз'їзд), в якому дозволено здійснення такої операції, незалежно від того чи наявні на ньому відповідні склади.

Зміна розподілу лісів за розрядами лісів здійснюється у випадку:

- закриття діючих чи відкриття нових пунктів (залізничних станцій або роз'їздів) відвантаження деревини;
- виявлення порушення встановленого порядку розподілу за розрядами лісів.

До великої деревини усіх лісових порід належать відрізки стовбура (без кори в верхньому перетині) діаметром від 25 см та більше, середньої - діаметром від 13 до 24 см, дрібної - діаметром від 3 до 12 см. А до дров'яної деревини належать сортименти, котрі можна використовувати для технологічних потреб, і не придатні для промислової переробки (паливні дрова).

Суму рентної плати обчислюють суб'єкти лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, і зазначають в таких дозволах. Сума рентної плати, яка зазначена у лісорубному та у лісовому квитках, підлягає перерахунку відповідним суб'єктом лісових відносин, котрий видає спеціальні дозволи, у випадку якщо:

- загальна кількість заготовленої фактично деревини під час її відпуску із обліком за площею перевищуватиме зазначену у лісорубному квитку і кількість більше як на 10 %;
- фактичний обсяг використання лісових ресурсів перевищуватиме зазначений в лісовому квитку обсяг на весь обсяг такого перевищення.

Підставою для такого перерахунку є спеціальні дозволи і акти огляду місць використання лісових ресурсів.

Уповноваженим суб'єктом лісових відносин, котрий видає спеціальні дозволи, відповідний перерахунок рентної плати за заготівлю деревини та заготівлю другорядних лісових матеріалів, за побічні лісові користування й використання корисних властивостей лісів також здійснюється у разі:

а) виправлення технічних помилок, котрі можуть бути допущені під час проведення матеріальної та грошової оцінки лісосік, побічних лісових користувань, другорядних лісових матеріалів та використання корисних властивостей лісів, які відпущені за лісорубними квитками чи лісовими квитками, неправильного застосування сортиментних таблиць, розрядів, поясів, і ставок рентної плати, виправлення арифметичних помилок, які допущені під час підрахунків;

б) анулювання лісорубного та/чи лісового квитка у зв'язку із вилученням земель для інших потреб. У інших випадках анулювання чи видачі дубліката лісорубного квитка та/чи лісового квитка перерахунок рентної плати не здійснюється й вся сума рентної плати нарахована за такими квитками повністю сплачується у відповідні бюджети;

в) надання лісокористувачеві відстрочки:

- на заготівлю деревини - сума відповідної рентної плати за заготівлю деревини залишеної на пні збільшується на 1,5 відсотки незалежно від строку, на котрий надано відстрочку;

- на вивезення деревини - сума відповідної рентної плати за невивезену деревину вчасно збільшується на 1,5 відсотки за кожен місяць відстрочки;

г) додаткового продовження строку її вивезення, але не більше як на три місяці. При цьому лісокористувачем відповідна сума рентної плати за обсяг деревини невивезеної вчасно збільшується на 5 відсотків за кожен місяць відстрочки.

Незалежно від способу обліку деревини, яка відпускається на пні (за площею, пеньками чи приблизною кількістю), лісокористувачі, котрі допустили неповну заготівлю деревини, яка дозволена для вирубки за виписаними лісорубними квитками, чи взагалі її не проводили, таку рентну плату обчислюють й сплачують повністю за всю кількість деревини дозволена для заготівлі, яка зазначена в дозволі. Лісокористувачі, в яких за результатами діяльності здійснюється перерахунок їх рентної плати, відображають донараховані суми їм рентної плати у податковій декларації.

Згідно ч.1 ст. 21 Кодексу цивільного захисту України 2012 року громадяни України мають право отримати інформацію про надзвичайні ситуації чи небезпечні події, що виникли чи можуть виникнути, в тому числі у формі доступній для осіб із вадами зору та слуху, зокрема, і щодо лісових пожеж.

3. Закони України, зокрема: «Про охорону навколишнього природного середовища» 1991 року, «Основи законодавства України про охорону здоров'я» 1992 року, «Про інформацію» 1992 року, «Про звернення громадян» 1996 року, «Про Уповноваженого ВРУ з прав людини» 1997 року, «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» 1998 року, «Про рослинний світ»[103] 1999 року, «Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами»[104] 2000 року, «Про тваринний світ»[105] 2001 року, «Про Червону книгу України» 2002 року, «Про доступ до публічної інформації» 2011 року,

«Про громадські об'єднання» 2012 року, «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 року.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» державній охороні та регулюванню використання в Україні підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних й природно-соціальних умов і процесів, природні ресурси, як залучені у господарський обіг, так й невикористовувані в економіці у даний період (земля, води, надра, атмосферне повітря, ліс й інша рослинність, тваринний світ), ландшафти і інші природні комплекси.

Особливій державній охороні підлягають території і об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, які визначені згідно законодавства України. Державній охороні від негативного впливу неблагополучної екологічної обстановки також підлягають здоров'я та життя людей.

З метою проведення ефективної та цілеспрямованої діяльності України по організації й координації заходів щодо охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання та відтворення природних ресурсів на перспективу розробляються й приймаються державні цільові, міждержавні та місцеві програми. Порядок розробки державних екологічних цільових програм визначається Кабінетом Міністрів України.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування під час розробки відповідних екологічних програм залучають громадськість до їхньої підготовки шляхом оприлюднення проектів таких екологічних програм для їхнього вивчення громадянами, підготовки громадськістю зауважень і пропозицій щодо запропонованих проектів й проведення публічних слухань стосовно екологічних програм.

Згідно ст. 1 Закону України «Про державні цільові програми»[106] від 18 березня 2004 року Державна цільова програма - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання основних проблем розвитку держави, окремих галузей економіки чи адміністративно-територіальних

одиниць, вони здійснюються із використанням коштів Державного бюджету України і узгоджені за строками виконання, складом виконавців та ресурсним забезпеченням.

Державні цільові програми поділяють на:

- загальнодержавні програми економічного, соціального, науково-технічного, національно-культурного розвитку та охорони довкілля (далі - загальнодержавні програми) - це програми, котрі охоплюють всю територію держави чи значну кількість регіонів її, мають довгостроковий період виконання та здійснюються центральними й місцевими органами виконавчої влади;

- інші програми, метою котрих є розв'язання окремих проблем розвитку економіки та суспільства, проблем розвитку окремих галузей економіки і адміністративно-територіальних одиниць, які потребують державної підтримки.

Метою розробки державних цільових програм є сприяння в реалізації державної політики за відповідними пріоритетними напрямками розвитку держави, окремих галузей економіки і адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріальних, технічних й інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу, координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, установ, підприємств і організацій для розв'язання основних проблем.

Державну цільову програму розробляють за сукупності наступних умов:

- існування проблеми, розв'язання котрої неможливе засобами територіального або галузевого управління й потребує державної підтримки, координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- відповідності пріоритетним напрямкам державної політики мети програми;
- необхідності забезпечення міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей і виробництв;

- наявності можливості реального ресурсного забезпечення виконання програми.

Згідно ст. 14 Закону України «Про рослинний світ» використання природних рослинних ресурсів при умові додержання установлених вимог може здійснюватися із метою:

- природоохоронною;
- рекреаційною;
- виховною;
- оздоровчою;
- науково-дослідною;
- культурно-освітньою;
- господарською:

а) для забезпечення потреб населення і виробництва у технічній, пряно-ароматичній, лікарській, харчовій сировині із дикорослих рослин;

б) для випасання худоби, і для забезпечення інших потреб тваринництва;

в) для мисливського і рибного господарства;

г) для потреб бджільництва.

Природні рослинні ресурси використовуватися можуть із господарською метою й для інших потреб, передбачених чинним законодавством.

Згідно ст. 23 Закону України «Про рослинний світ» відтворення природних рослинних ресурсів здійснюється власниками і користувачами (у тому числі орендарями) земельних ділянок, на котрих знаходяться об'єкти рослинного світу. Відтворення відповідних природних рослинних ресурсів забезпечується:

- штучним поновленням природних рослинних ресурсів;
- сприянням природному відновленню рослинного покриву;
- запобіганням небажаним змінам природних рослинних угруповань і негативному впливу господарської діяльності на них;
- зупиненням (тимчасово) господарської діяльності із метою створення умов для відновлення відповідних деградованих природних рослинних угруповань.

Обсяги робіт із відтворення природних рослинних ресурсів та способи їх проведення визначаються проектами, які затверджуються центральним органом

виконавчої влади, котрий реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

4. Підзаконні нормативно-правові акти з питань захисту Українських Карпат, зокрема: Постанова ВРУ «Про Засади державної політики України в галузі прав людини» 1999 р., Указ Президента України «Про Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України» 2011 р. № 452/2011, Постанова КМУ «Про посилення державного регулювання стосовно ввезення в Україну та вивезення з України озоноруйнівних речовин»[107] 2002 р. № 624, Постанова КМУ «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів»[108] 2007 р. № 761.

Основне значення з-поміж вищезгаданих підзаконних нормативно-правових актів для забезпечення сталого господарювання в лісах України має Постанова КМУ «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» 2007 р. № 761. Даною Постановою затверджено Порядок спеціального використання лісових ресурсів і Порядок видачі спеціальних дозволів щодо використання лісових ресурсів України.

Порядок спеціального використання лісових ресурсів визначає умови та механізм спеціального використання лісових ресурсів – щодо заготівлі деревини під час рубок головного користування, проведення побічних лісових користувань, другорядних лісових матеріалів та використання корисних властивостей лісів України.

Підприємства, установи, організації та громадяни, які здійснюють спеціальне використання відповідних лісових ресурсів (далі –лісокористувачі), зобов'язані:

- дотримуватися правил протипожежної безпеки у місцях проведення робіт, здійснювати протипожежні заходи, а в випадках виникнення лісових пожеж - їх гасіння;
- проводити роботи способами, які не спричиняють ерозії ґрунту і негативний вплив на стан водойм й інших природних об'єктів;
- забезпечувати збереження підросту та не призначених для рубки дерев;

- не допускати захаращення лісових ділянок, суміжних із лісосіками та територіями, які розчищаються для будівництва й інших потреб;
- не залишати недоруби (не вирубані своєчасно окремі дерева або групи дерев, призначені для рубки, на розпочатих рубкою лісосіках) і заготовлену деревину на місцях рубок опісля закінчення строків її заготівлі та вивезення;
- забезпечувати збереження і не допускати пошкодження кварталних, межових, ділянкових стовпів, осушувальних мереж, меліоративних й інших споруд, розташованих на ділянках, які відведені для користування;
- незалежно від виду рубки здійснювати очищення лісосік від порубкових решток способами та в строки, які визначені Мінагрополітики за поданням Держлісагентства, погодженим з відповідними обласними, Київською і Севастопольською міськими держадміністраціями, органом виконавчої влади із питань охорони навколишнього природного середовища АР Крим;
- виконувати й інші вимоги, які передбачені нормативно-правовими актами із питань спеціального використання лісових ресурсів.

Нижче розглянемо правову регламентацію заготівлі деревини під час проведення рубок головного користування.

Відповідно до п. 3 Порядку спеціального використання лісових ресурсів заготівлю деревини під час проведення рубок головного користування здійснюють із дотриманням принципів безперервного, невиснажливого та раціонального використання лісових ресурсів, і збереження умов відтворення високопродуктивних деревостанів, їх екологічних й інших корисних властивостей.

Рубки головного користування проводяться у:

- експлуатаційних лісах;
- захисних лісах, які прилягають до смуг відведення діючих і тих, котрі будуються, залізниць, автомобільних доріг державного значення, уздовж берегів річок, навколо озер, водойм й інших водних об'єктів, захисних лісах, що є байрачними чи площа яких становить до 100 гектарів, або котрі розташовані серед безлісої місцевості;

- рекреаційно-оздоровчих лісах, розташованих в межах третьої зони округів санітарної охорони щодо лікувально-оздоровчих територій і курортів та у лісогосподарській частині лісів зелених зон;

- лісах природоохоронного, історико-культурного та наукового призначення у межах господарської зони національних природних й регіональних ландшафтних парків і заказниках.

На особливо захисних лісових ділянках (окрім узлісь уздовж межі із безлісою місцевістю) забороняється проведення рубки головного користування.

Залежно від категорії лісів, біологічних особливостей деревних порід, лісорослинних умов, складу і вікової структури деревостанів, типу лісу, наявності і стану підросту господарсько-цінних порід, стрімкості схилів, ступеня стійкості ґрунтів проти ерозії й інших особливостей застосовують такі системи рубок лісу:

- вибіркові – рубки лісу, під час яких періодично вирубують частину дерев, що є перестійними й стиглими, а лісова ділянка залишається вкритою постійною лісовою рослинністю;

- поступові – рубки лісу, під час яких здійснюють видалення деревостану за кілька прийомів;

- суцільні – рубки лісу, під час котрих весь деревостан вирубується повністю, за винятком насінників і життєздатного підросту, молодняку, цінних й рідкісних видів дерев і чагарників, які підлягають збереженню згідно чинного законодавства України;

- комбіновані - несуцільні рубки лісу, під час яких поєднують елементи різних систем поступових та вибірових рубок лісу.

Для категорій лісів із особливим режимом лісокористування (ліси природоохоронного, історико-культурного, наукового призначення, рекреаційно-оздоровчі і захисні) встановлюють, зокрема, обмежений режим лісокористування за площею й шириною лісосік, термінами примикання, застосування окремих систем та способів рубок.

До заготівлі деревини під час проведення рубок лісів головного користування у межах розрахункової лісосіки включають перестійні та стиглі деревостани, із яких до першочергової рубки лісів призначають: пошкоджені і ті, що усихають; які вийшли з підсочування; в котрих дозволено проведення рубок головного користування та які за своїм станом визнані в установленому порядку такими, що потребують термінової рубки, чи ростуть на лісових ділянках, які підлягають розчищенню в зв'язку із будівництвом, зокрема, гідровузлів, доріг, трубопроводів, електромереж.

Деревостани, які потребують термінової рубки, але за породами і категоріями лісів не збігаються із розрахунковою лісосікою, вирубуються у межах її загального розміру замість здорових деревостанів.

Заготівлю деревини у процесі розчищення просік вздовж ліній зв'язку, електромереж, й інших інженерних споруд здійснюють у встановленому порядку підприємства, установи та організації або громадяни, у віданні котрих вони перебувають. Заготівлю деревини за домовленістю можуть здійснювати власники лісів чи постійні лісокористувачі.

Заготівля деревини протягом проведення рубок головного користування може здійснюватися додатково у межах обсягу діючої розрахункової лісосіки (із урахуванням обсягів деревини, на які надано в установленому порядку відстрочення) не використаного за попередні роки, за погодженням із органом виконавчої влади із питань лісового господарства АР Крим, територіальними органами Держлісагентства (далі - органи Держлісагентства) і з органом виконавчої влади із питань охорони навколишнього природного середовища АР Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими держадміністраціями. Загальний обсяг заготівлі деревини протягом проведення рубок головного користування не може перевищувати розміру розрахункової лісосіки за період її дії.

Протягом проведення рубок лісів головного користування забезпечується збереження життєздатного підросту та молодняку господарсько-цінних порід, не дозволяється вирубування й пошкодження цінних та рідкісних видів дерев й

чагарників, які занесені до Червоної книги України, насінників та плюсових дерев.

За рішенням органів Держлісагентства, погодженим із обласними, Київською і Севастопольською міськими держадміністраціями, органом виконавчої влади із питань охорони навколишнього природного середовища АР Крим, під час проведення суцільної рубки лісів головного користування ширину лісосіки, яка встановлена нормативно-правовими актами із питань ведення лісового господарства, може бути збільшено максимально у два рази (крім ялицевих та букових лісів на гірських схилах):

- у випадку необхідності проведення термінової рубки лісів за станом на значних площах;
- протягом проведення рубки низькоповнотних деревостанів (0,4 та нижче) за наявності життєздатного підросту та молодняку господарсько-цінних порід в кількості, яка достатня для відновлення корінних деревостанів.

Лісові ділянки, які вкриті лісовою рослинністю, розташовані між лісосіками, ширина котрих перевищує не більш як в півтори рази ширину лісосік, можуть одночасно відводитися для рубки лісів.

За всіх наведених вище умов ширина лісосік, котрі відводять для рубки головного користування, не може перевищувати 200 метрів, а лісосік для суцільних вузьколісосічних рубок - 80 метрів.

У лісах, які знаходяться у межах прикордонної смуги, рубки лісів головного користування проводяться із урахуванням режиму території. У лісах, які зазнали радіоактивного забруднення, рубки лісів головного користування проводяться тільки після реабілітації лісів. Особливості проведення рубок лісів головного користування залежно від категорій лісів і породного складу деревостанів, лісорослинних умов визначають відповідними нормативно-правовими актами із питань спеціального використання лісових ресурсів.

Нижче розглянемо правове регулювання заготівлі другорядних лісових матеріалів.

Відповідно до п. 16 Порядку спеціального використання лісових ресурсів в лісах без заподіяння їм шкоди здійснюватися може заготівля живиці, пнів, лубу і кори, деревних соків і деревної зелені.

Заготівля живиці здійснюється шляхом підсочування в стиглих хвойних деревостанах, котрі після закінчення строків підсочування вирубуються, і в пристигаючих деревостанах, котрі до часу закінчення підсочування підлягають вирубуванню. Лісові ділянки для заготівлі живиці визначають відповідно до матеріалів лісовпорядкування і планів рубок головного користування. Роботи, пов'язані зі здійсненням заготівлі живиці, мають бути завершені не пізніше як 1 листопада року закінчення такого підсочування. У випадку погіршення санітарного стану деревостанів заготівлю живиці припиняють достроково.

Луб заготовлюють у період інтенсивного руху соків у квітні-травні шляхом знімання кори із дерев, призначених для рубки в поточному році.

Пні дерев заготовлюють для отримання осмолу і дров. Забороняють заготівлю пнів у смузі завширшки 50 метрів вздовж водотоків.

Кору деревних порід (дуба, калини, крушини, ялини тощо) заготовлюють з метою отримання лікарської сировини і технічної сировини для виробництва дьогтю. Кору для виробництва дьогтю заготовлюють з дерев берези, призначених для рубки у найближчі два роки, або зі зрубаних та вітровальних дерев на протязі року.

До деревної зелені належать дрібні пагони та гілки дерев, підліску, підросту й цілі дерева, що заготовлюються із метою приготування корму для тварин, і задоволення технічних, ритуальних й інших потреб. Цілі дерева заготовлюють (викопують) для садіння на землях інших категорій. А заготівлю відповідної деревної зелені здійснюють тільки на спеціально визначених лісових ділянках чи суміщають із проведенням рубок.

Заготівлю деревних соків здійснюють:

- із придатних для підсочування дерев тільки на спеціально створених деревостанах;

- на ділянках лісу, котрі виділяють за 10 років до проведення рубок лісів головного користування чи інших рубок лісів (коли деревостан призначений до рубки);

- із пнів дерев, зрубаних напередодні соковиділення.

У випадку погіршення санітарного стану деревостанів припиняється достроково заготівля соку.

Обсяги для щорічної заготівлі другорядних лісових матеріалів визначають для кожного власника лісів чи постійного лісокористувача протягом лісовпорядкування чи спеціальних обстежень.

Нижче розглянемо правове регулювання побічних лісових користувань.

Відповідно до п. 23 Порядку спеціального використання лісових ресурсів до побічних лісових користувань належать: випасання худоби, заготівля сіна, заготівля дикорослих плодів, грибів, горіхів, ягід, лікарських рослин, розміщення пасік, заготівля очерету, збирання лісової підстилки.

Для сінокосіння можуть використовувати незалісені зруби, галявини й інші лісові ділянки, які не вкриті лісовою рослинністю, на котрих не очікується природне відновлення лісів. У окремих випадках, коли не завдає це шкоди лісовій рослинності, для заготівлі сіна також використовуються зріджені деревостани, міжряддя лісових культур і плантацій.

У разі наявності в травостой видів рослин, які віднесені до Червоної книги України, то період заготівлі сіна визначають за погодженням із обласними, Київською і Севастопольською міськими держадміністраціями, органом виконавчої влади із питань охорони навколишнього природного середовища АР Крим.

Випасання худоби, окрім кіз, дозволяється на вкритих та не вкритих лісовою рослинністю ділянках, якщо не завдає це шкоди лісу. В лісах природоохоронного, історико-культурного, наукового призначення випасання худоби здійснюватися може лише за умови, що не суперечить це їхньому цільовому призначенню.

Ділянки для розміщення вуликів та пасік із метою раціонального використання медоносів лісу й лучного різнотрав'я виділяють переважно на узліссях, галявинах й інших ділянках, не вкритих лісовою рослинністю. Місця розміщення вуликів та пасік визначають власники лісів чи постійні лісокористувачі із урахуванням умов ведення лісового господарства і використання інших видів лісових ресурсів. Розміщення пасік забороняється в місцях масового відпочинку людей.

Заготівля дикорослих плодів, грибів, горіхів, ягід, лікарських рослин здійснюється способами, які виключають виснаження їх ресурсів. Дана заготівля регламентується на основі положень Постанови КМУ «Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів та здійснення побічних лісових користувань в лісах України»[109] від 23 квітня 1996 р. № 449.

Відповідно до п. 18 Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів й здійснення побічних лісових користувань у лісах України, затвердженого вищезгаданою Постановою Кабінету Міністрів України основу ресурсної бази для заготівлі у лісах дикорослих плодів, грибів, горіхів, ягід, лікарських рослин становлять:

- ягідники в разі проективного покриття ними більше 10 відсотків площі земель лісового фонду та лікарські рослини - 5 відсотків;
- насадження, в складі яких нараховується більше 50 плодових і горіхоплідних кущів й дерев на гектарі.

Обсяги щорічних заготівель продукції встановлюють постійні лісокористувачі на підставі матеріалів лісовпорядкування. Збір рослин і їх частин, та грибів, які занесені до Червоної книги України, заборонено.

Заготівля лісових продуктів для одержання харчової і лікарської сировини в лісах, де здійснювали заходи боротьби зі шкідниками та хворобами із використанням хімічних засобів, і у лісонасадженнях, що знаходяться в смузі відводу автомобільних шляхів та зонах впливу хімічних і промислових виробництв, провадиться із дотриманням відповідних санітарних норм та правил.

Оптимальні терміни заготівель дикорослих плодів та грибів визначаються постійними лісокористувачами, виходячи з календарних термінів їх досягання і зазначаються в лісовому квитку.

Необхідно дотримуватись під час збирання лікарських рослин наступних вимог:

- заготовляти частини підземні рослин (коріння, бульби, кореневища, цибулини) тільки після досягання та осипання насіння, і залишати частину рослин для відновлення їх заростей, а молоді рослини - для подальшого росту;
- заготовляти кору тільки на деревах, які призначені для рубки в поточному році, бруньки - ранньою весною до їхнього набухання та розпускання;
- зрізати траву без грубих приземних частин, і не виривати рослини із корінням, бульбами, кореневищами, цибулинами;
- залишати кращі екземпляри квіток й суцвіть для запилення та наступного відновлення рослин, не допускати зрізування і обламування гілок дерев та чагарників.

Збір лікарської сировини допускається від загального біологічного запасу на ділянці у наступних межах:

- підземних частин рослин (коріння, бульби, кореневища, цибулини) - до 10 %;
- трави, квіток, листя, суцвіть трав'янистих рослин, дерев та чагарників - до 40 %.

Постійні лісокористувачі протягом здійснення побічних користувань зобов'язані забезпечити невиснажливість ресурсів харчових, лікарських та технічних рослин із врахуванням збереження цілісності екосистем:

- підтримувати лісові ділянки, де здійснюють побічні лісові користування, в належному санітарному стані;
- здійснювати агротехнічні заходи зі сприяння природному відтворенню рослин і підвищенню їх продуктивності;

– забезпечувати охорону ягідників, горіхоплідних, плодових й інших насаджень, заростей лікарських рослин та ін. від хижацького використання й знищення.

Заготівля рослинної сировини на певній території проводиться періодично, зокрема:

- плодів, суцвіть, інших надземних органів однорічних рослин – лише один раз на 2 роки;
- надземних частин багаторічних рослин (листя, бруньки, стебла) - один раз на 5 років;
- підземних частин усіх рослин - один раз в 10 років.

Отже, вищезгадані нормативні положення, в тому числі щодо обмежень у лісокористуванні є важливою гарантією для адміністративно-правового забезпечення сталого господарювання в лісах України.

Заготівля лісових продуктів для отримання харчової та лікарської сировини в лісах, де заходи боротьби з шкідниками та хворобами здійснювалися із використанням хімічних засобів, лісах, розташованих в смугах відведення автомобільних доріг або у зонах впливу хімічного і промислового виробництва, здійснюється із дотриманням відповідних санітарних норм та правил. Збирання рослин та їх частин і грибів, які занесені до Червоної книги України, забороняється.

В окремих випадках збирання лісової підстилки допускається у експлуатаційних лісах на ділянках, які визначаються власниками лісів чи постійними лісокористувачами. Збирання лісової підстилки заборонено на лісових ділянках, розташованих в бідних лісорослинних умовах, на ділянках зі ерозійними процесами та у місцях масового розмноження грибів.

Заготівля очерету здійснюється із врахуванням збереження сприятливих умов для життя диких тварин та птахів, інших вимог з охорони навколишнього природного середовища.

Щорічні обсяги здійснення побічних лісових користувань визначають для кожного власника лісів чи постійного лісокористувача під час лісовпорядкування чи спеціальних обстежень.

Розглянемо нижче практику побічного лісового користування на прикладі ДП “Сколівське лісове господарство”.

Громадяни мають право в лісах державної та комунальної власності вільно перебувати, безоплатно збирати без видачі спеціального дозволу для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, ягоди, квіти, горіхи, гриби та ін. Проведення промислової діяльності із заготівлі дикорослих грибів, ягід і лікарської сировини у лісах України лісогосподарськими підприємствами, а приватними компаніями дозволяється лише за умови виписки лісового квитка як єдиного дозвільного документу. Промислова заготівля будь-яких лісових ресурсів, у тому числі і другорядних (березовий сік, ягоди, дикорослі гриби, лікарська сировина, горіхи) проводиться лише за наявності лісового квитка, і лише в межах відведених лісових ділянок. Згідно рішення Львівської обласної ради № 186 від 7 червня 2016 року, лісовий квиток лісогосподарським підприємством, на території котрого проводиться заготівля другорядних лісових ресурсів, виписується тільки після сплати заготівельником нормативного збору до відповідного місцевого бюджету і на рахунок державного підприємства. Згідно п.4 даного рішення, 50% коштів такої рентної плати за спеціальне використання відповідних лісових ресурсів при заготівлі другорядних лісових матеріалів чи здійсненні побічних лісових користувань та використання корисних властивостей лісу на відповідні рахунки місцевих рад і 50% на рахунки постійних лісокористувачів з метою фінансування видатків на лісовирощування. Цей підхід сприяє посиленню контролю в сфері охорони, збереження, раціонального і не виснажливого використання лісових ресурсів та відповідно дозволяє поповнити місцеві бюджети, в умовах нового бюджетного законодавства.

ДП “Сколівське лісове господарство” поряд із виробництвом основних видів продукції лісового господарства із деревини, займається побічними лісовими

користуваннями. Наприклад, у 2015 році підприємством виписано 10 лісових квитків - дозвільних документів на заготівлю другорядних лісових матеріалів, зокрема: заготівлю ягід чорниці, білих грибів і новорічних ялинок. Тим самим надійшло до місцевих бюджетів більше 8,6 тис. грн. рентної плати. У 2016 році намітилась тенденція до зростання лісгоспом, зокрема було виписано 66 лісових квитків для заготівлі продукції побічного користування: плодів чорниці, бузини, малини, білих грибів. Усього приватним підприємцям району і області лісових квитків виписано на 212,7 тонн, що надало місцевим радам змогу отримати більше як 94 тис. грн. Дана сума в порівнянні із лісовим доходом є мізерною, однак певні зрушення є вже у відновленні давно забутого побічного користування.

На даний момент лісгоспом спільно зі Львівською лісовпорядною експедицією проведено набір ділянок, на котрих можливе проведення заготівлі плодів ожини, малини, грибів, чорниці, горобини звичайної й інших продуктів побічного користування лісом. Після здійснення відповідних розрахунків визначено було ліміти спеціального використання лісових ресурсів щодо заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічного користування. Ці ліміти подалися на затвердження у Львівську обласну державну адміністрацію. Окрім того, фонд заготівлі недеревної продукції лісу ф його затверджений ліміт висвітлено буде на веб-сайті ДП “Сколівського лісгоспу” у розрізі лісництв і сільських рад.

Продукти побічного користування лісом мають нині важливе комерційне значення. На зовнішніх ринках є попит як мінімум на 150 різних видів продуктів. Лісові ягоди та гриби продають здебільшого для безпосереднього споживання чи на промислову переробку на місцевому ринку. Відповідно, вітають приватних підприємців і фізичних осіб для співпраці з ними щодо побічного користування у законодавчому полі на користь України[110].

Отже, перспективним в контексті забезпечення сталого господарювання в лісах України є подальший розвиток практики невиснажливого побічного користування лісом.

Нижче розглянемо правове регулювання використання корисних властивостей лісів.

Відповідно до п. 31 Порядку спеціального використання лісових ресурсів використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, спортивних, рекреаційних, туристичних та освітньо-виховних цілей і проведення науково-дослідних робіт здійснюють із урахуванням вимог щодо збереження лісового середовища і природних ландшафтів, із дотриманням правил архітектурного планування приміських зон і санітарних вимог.

Використання корисних властивостей лісів тимчасово може бути зупинене у випадку високої пожежної небезпеки, виникнення вогнищ шкідників та хвороб лісу, незадовільного стану лісів унаслідок ущільнення ґрунту їхніми відвідувачами й інших факторів, які призводять до ослаблення природних функцій відповідних лісів.

У випадку погіршення лісокористувачами стану насаджень з'ясовуються причини погіршення, вживаються заходи до зняття чи зниження рівня рекреаційного навантаження і усунення причин такого погіршення й регулювання інтенсивності відвідування.

Виділення лісових ділянок для рекреаційних, культурно-оздоровчих, спортивних, освітньо-виховних і туристичних цілей здійснюється із урахуванням схем районного планування, генеральних планів розвитку відповідних населених пунктів, програм розвитку лісового господарства АР Крим, областей і матеріалів лісовпорядкування.

У разі відсутності зазначених схем, програм і планів чи інших матеріалів пропозиції з виділення лісових ділянок для культурно-оздоровчих, рекреаційних, туристичних, спортивних та освітньо-виховних цілей вносити можуть органи Держлісагентства, власники лісів чи постійні лісокористувачі, заінтересовані підприємства, організації, установи та громадяни.

На основі функціонального зонування лісів та визначення рівня рекреаційного навантаження приймається рішення стосовно рекреаційної придатності конкретної території, а також вибору місць розміщення рекреаційних об'єктів,

планування господарських і природоохоронних заходів, здійснення прогнозування можливої деградації лісових екосистем, спрямованих на усунення чи запобігання негативному впливу рекреаційного надмірного навантаження.

Важливе значення у контексті даного дисертаційного дослідження також має Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Зелену книгу України»[115] 2002 р. № 1286, згідно котрої Зелена книга України (далі – Зелена книга) – це офіційний державний документ, у котрому зведено відомості про сучасний стан таких, що перебувають під загрозою зникнення, рідкісних і типових природних рослинних угруповань, котрі підлягають охороні.

Зелена книга є базисом для розроблення охоронних заходів стосовно збереження, відтворення і використання занесених до неї відповідних природних рослинних угруповань. Відтворення таких рослинних угруповань на основі науково обґрунтованих заходів здійснюється шляхом:

- запобігання небажаним змінам і негативному антропогенному впливу;
- сприяння їх природному відновленню;
- їх формування на штучно утворених об'єктах природно-заповідного фонду.

Організація охорони та відтворення рослинних угруповань забезпечується Міндовкілля й іншими центральними органами виконавчої влади, а також місцевими держадміністраціями і органами місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства.

Зелена книга містить наступну інформацію: біномінальна наукова назва рослинного угруповання, синфітосозологічний його індекс, клас, статус, категорія, поширення в Україні, біотоп, фізико-географічні умови, фітоценотична, аутфітосозологічна і ботаніко-географічна значущість, ценотична структура й флористичне ядро, потенціал відновлюваності, обґрунтування необхідності здійснення охорони, вид режиму збереження, джерела інформації, біотехнічні й созотехнічні рекомендації, картосхема поширення угруповання.

Пропозиції стосовно занесення до Зеленої книги чи вилучення із неї рослинних угруповань подаватися можуть науково-дослідними установами, державними і громадськими організаціями, окремими вченими, фахівцями, які займаються охороною і використанням природних рослинних ресурсів, разом із відповідним науковим обґрунтуванням з зазначенням відомостей про ботаніко-географічне й історичне значення, рідкісність, кількість місць зростання і їх площу, рівень стабільності екологічних умов й інших показників, які свідчать про необхідність вжиття заходів із охорони певних рослинних угруповань. Ведення Зеленої книги покладено на Міндовкілля і фінансується за рахунок коштів державного бюджету.

Кабінету Міністрів України на своєму засіданні 15 листопада 2017 року ухвалив «Стратегію реформування лісового господарства України на період до 2022 року». Дана Стратегія є загальним документом, в котрому висвітлено проблеми галузі, та її розвиток й реформування на наступні роки. Однак, нею передбачена «передача функцій здійснення господарської діяльності в сфері лісового і мисливського господарства новоствореному суб'єкту господарювання державної власності».

У даному контексті М.Когут наголошує про те, що чимало профільних громадських організацій відзначають свою стурбованість цими фактами та вважають, що цю Стратегію потрібно доопрацювати, зокрема, невідомі їм функції й повноваження новоствореного суб'єкта господарювання і яким чином цей суб'єкт провадити буде політику в галузі)[112].

З-поміж загальнодержавних цільових програм з питань охорони довкілля можна виокремити Державну цільову програму «Ліси України», яка була ухвалена на 2010-2015 роки, затверджену відповідною Постановою Кабінету Міністрів України[113] від 16 вересня 2009 р. № 977.

Мета цієї Програми – це визначення основних напрямів збалансованого розвитку лісового господарства України, спрямованих на посилення екологічних, соціальних і економічних функцій лісів України.

Завдання і заходи із виконання Програми, спрямовані на забезпечення ефективної охорони, раціонального використання, належного захисту і відтворення лісів, ведення лісового господарства на засадах принципів сталого розвитку із урахуванням природних, економічних й лісорослинних умов, породного складу лісів і їх цільового призначення, збільшення площі лісів й створення умов для досягнення рівня лісистості з оптимальними показниками.

Основними завданнями даної Програми є:

- підвищення рівня лісистості;
- раціональне використання лісових ресурсів;
- нарощування ресурсного і екологічного потенціалу лісів України, забезпечення ведення лісового господарства на принципах сталого розвитку;
- підвищення ефективності управління лісовим господарством;
- підвищення стійкості лісових екосистем, забезпечення охорони та захисту лісів;
- покращення наукового і кадрового забезпечення розвитку галузі лісового господарства;
- відтворення, охорона та раціональне використання мисливської фауни;
- забезпечення розвитку: міжнародного співробітництва в галузі лісового господарства, а також рекреаційної і туристичної інфраструктури, здійснення еколого-просвітницької діяльності.

Державний замовник й головний виконавець даної Програми - Держлісагентство; а виконавці: Держлісагентство, Мінагрополітики, Міноборони, МНС, Мінінфраструктури, Київська міськдержадміністрація.

Нижче розглянемо виконання цієї Програми за 2015 рік. У 2015 році за даними Держлісагентства відтворення лісів проведено на площі 49,9 тис.га, у тому числі лісгосподарськими підприємствами Держлісагентства проведено на площі 48,6 тис.га. Крім того, утворено 2,4 тис.га (всі - підприємствами Держлісагентства) захисних насаджень як нових лісів. В лісах, підпорядкованих Держлісагентству, загальні обсяги відтворення й створення нових лісів перевищують у 1,1 рази розміри суцільних зрубів 2014 року.

З метою збереження лісових ресурсів проводились роботи із охорони лісів від пожеж, їх захисту від шкідників та хвороб. Із метою недопущення розповсюдження лісових пожеж облаштовано протипожежні розриви, мінералізовані смуги і проведено догляд за ними на площі 351,9 тис. км (з них 313,8 тис. км – підприємствами Держлісагентства). Лісозахисні заходи здійснено на площі 116,1 тис. га (з них підприємствами Держлісагентства – на площі 101,8 тис. га).

За результатами роботи в 2015 року лісова галузь працювала стабільно, підприємства виконували поставлені перед ними завдання. Проте, вже строк дії Державної цільової програми «Ліси України» ухваленої на 2010-2015 роки закінчився.

Враховуючи актуальність і необхідність окремої Державної цільової програми щодо розвитку лісового господарства України, котра, зокрема обумовлена міжнародними зобов'язаннями України, в тому числі підписаною Україною резолюцією четвертої Міністерської конференції із захисту лісів Європи «Посилення взаємодії зі сталого управління лісами у Європі через внутрішньогалузеве співробітництво та національні програми з питань лісів», згідно якої кожна країна має розробляти, затверджувати і оновлювати національні лісові програми), доцільно нині розробити на основі обласних програм розвитку лісового господарства, розроблених та затверджених органами місцевого самоврядування, новітню Державну цільову програму щодо розвитку лісового господарства України[114].

Важливе значення для забезпечення сталого господарювання в лісах України мають регіональні програми охорони навколишнього природного середовища, зокрема: Програма перспективного розвитку природно-заповідної справи і екологічної мережі у Закарпатській області на 2006-2020 роки, затверджена Рішенням Закарпатської обласної ради від 12 січня 2006 року, Регіональна екологічна програма Ліси Кіровоградщини на 2016 -2020 роки, яку затвердила Рішенням Кіровоградська обласна рада від 25 березня 2016 року, Цільова Програма розвитку лісового господарства «Ліси Полтавщини на 2016-2025

роки», затверджена Рішенням Полтавської обласної ради від 29 квітня 2016 року[115].

У контексті розвитку адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання в лісах України доцільно розробити і затвердити нову Державну цільову програму «Ліси України» на 2021-2026 роки, на основі принципів сталого господарювання в лісах, відповідною Постановою Кабінету Міністрів України, із врахуванням положень обласних програм розвитку лісового господарства, розроблених та затверджених органами місцевого самоврядування, а також висновків експертів та неурядових екологічних організацій, міжнародних зобов'язань України.

З метою вдосконалення забезпечення сталого господарювання в лісах України вважаємо за доцільне створити офіційний електронний інформаційний ресурс (Веб-портал) з вільним доступом в Інтернеті щодо поточного стану лісів в Україні у всіх регіонах України.

Отже, в даному підрозділі здійснено характеристику проблематики нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом.

2.3. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом

У контексті даного дисертаційного дослідження важливе значення має дослідження нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом. Саме тому, доцільно проаналізувати поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом», визначити елементи даної нормативної системи.

Дослідження такої нормативної системи за міжнародним правом має важливе значення для подальшого реформування законодавства про забезпечення сталого господарювання в лісах України, сталого водокористування, покращення практичної діяльності у цій сфері уповноважених суб'єктів, активізації відповідного міжнародного співробітництва України.

Враховуючи вищенаведене в даному підрозділі ми охарактеризуємо нормативну систему адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за міжнародним правом, зокрема: сформулюємо авторське визначення поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом», охарактеризуємо окремі елементи нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

Проблематика нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом є актуальною, окремі її аспекти є предметом дослідження багатьох сучасних вчених, зокрема: І.Битяка, О.Козачук, Я.Лазура, О.Микитюка й О.Сурілової.

Нормативна система адміністративно-правового врегулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом є невід'ємним складовим

елементом єдиної цілісної нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за міжнародним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, що відображені в відповідних актах міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Нормативна система адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за міжнародним правом складається із наступних складових:

1. Міжнародні договори ООН із питань захисту Карпат, учасником котрих є Україна. Зокрема, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату[116] 1992 року, яка ратифікована відповідним Законом України[117].

Згідно ст. 19 Загальної декларації прав людини кожній людині гарантовано право на вільний пошук і одержання інформації всякими засобами незалежно від кордонів. Подібні права закріплені і в обох Пактах з прав людини ООН 1966 року. Зокрема, гарантується право кожної людини на вільний пошук і одержання інформації незалежно від державних кордонів на вибір свій в усній, письмовій або будь-якій іншій формі.

Відповідно до ст. 2 Рамкової конвенції ООН про зміну клімату 1992 року її мета полягає в тому, щоб досягти стабілізації концентрацій парникових газів у атмосфері на такому рівні, котрий не допускає небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему Землі. Такий рівень має бути досягнутий в строки, які необхідні для природної адаптації екосистем до відповідної зміни клімату, що надасть можливість не ставити під загрозу виробництво продовольства та сприятиме забезпеченню на сталій основі подальшого економічного розвитку.

А відповідно до ст. 3 Рамкової конвенції ООН про зміну клімату у своїй діяльності із досягнення мети Конвенції й здійсненню її положень керуються

Сторони, зокрема, наступними принципами:

1). Необхідно захищати кліматичну систему на благо нинішнього й майбутніх поколінь людства на основі справедливості і у відповідності з їхньою спільною, але диференційованою відповідальністю та можливостями. Сторони, які є розвинутими країнами, відігравати повинні головну роль в боротьбі зі зміною клімату і її негативними наслідками.

2). Необхідно врахувати повною мірою конкретні потреби й особливі обставини Сторін, які є країнами, які розвиваються, а особливо тих, котрі найбільше потерпають від негативних наслідків змін клімату, і Сторін, яким згідно із цією Конвенцією доведеться нести надмірний або непосильний тягар, зокрема країн, які розвиваються.

3). Сторонам необхідно здійснювати попереджувальні заходи із метою прогнозування, запобігання чи зведення до мінімуму причин зміни клімату та пом'якшення його негативних наслідків. Там, де є загроза серйозних чи необоротних втрат, недостатня наукова визначеність не є причиною для віддалення терміну прийняття відповідних заходів, враховуючи, що політика та заходи, спрямовані на боротьбу із зміною клімату мають бути економічно ефективними для забезпечення глобальних благ за найменшими можливими витратами. З цією метою такі політика й заходи повинні бути всеосяжними, враховувати різні соціально-економічні умови, охоплювати усі відповідні джерела, поглиначі й нагромаджувачі парникових газів та заходи з адаптації, а також включати усі економічні сектори. Зусилля з реагування на зміну клімату докладатися зацікавленими Сторонами можуть на спільній основі.

4). Сторони мають право на сталий розвиток й повинні йому сприяти. Політика і заходи у галузі захисту від антропогенних змін кліматичної системи мають відповідати конкретним умовам кожної із Сторін і бути інтегрованими із національними програмами розвитку, оскільки важливе значення має економічний розвиток для застосування заходів з реагування на зміну клімату.

5). Сторони повинні співпрацювати з метою встановлення сприятливої та відкритої міжнародної економічної системи, яка вестиме до сталого

економічного росту й розвитку усіх Сторін, особливо тих Сторін, які є країнами, що розвиваються, таким чином, надаючи їм можливість краще реагувати на проблеми відповідних змін клімату. Заходи, вжиті із метою боротьби зі зміною клімату, в тому числі і односторонні заходи, не є засобом безпідставної або необґрунтованої дискримінації чи прихованого обмеження міжнародної торгівлі.

Важливого значення також має Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату[118] 1997 року, котрий ратифіковано відповідним Законом України[119] 2004 року.

Згідно ст. 2 Кіотського протоколу кожна зі Сторін, при виконанні своїх зобов'язань щодо кількісних обмежень та скорочень викидів згідно статті 3, із метою сприяння сталому розвитку здійснює та/чи продовжує розробляти згідно своїх національних умов, зокрема, наступну політику і заходи:

- заохочення форм сталого і раціонального ведення сільського господарства у контексті врахування особливостей зміни клімату;
- підвищення ефективності використання енергії в відповідних секторах національної економіки;
- охорона і поліпшення якості поглиначів та накопичувачів парникових газів, які не регулюються Монреальським протоколом, із врахуванням своїх зобов'язань за відповідними природоохоронними міжнародними угодами;
- сприяння поширенню раціональних методів щодо ведення лісового господарства, лісонасадження і лісооновлення на стабільній основі;
- проведення досліджень, розробка й сприяння широкому використанню і впровадженню нових та відновлюваних видів енергії, а також технологій поглинання двоокису вуглецю і передових екологічно безпечних сучасних технологій.

Згідно зі ст. 3 Кіотського протоколу відповідні Сторони окремо чи разом забезпечують умови для того, щоби їхні сукупні антропогенні викиди парникових газів, у еквіваленті двоокису вуглецю не перевищували установлених для них кількісних показників, визначених із урахуванням встановлених для них зобов'язань із кількісного обмеження та скорочення

викидів, із метою скорочення сукупних викидів їх таких газів принаймні на 5% порівняно із базовим рівнем 1990 року, за період дії їх зобов'язань із 2008 по 2012 роки.

Згідно ст. 6 Кіотського протоколу із метою виконання своїх зобов'язань за статтею 3 даного Кіотського протоколу будь-яка Сторона може передавати іншій Стороні чи отримувати від неї одиниці величин скорочення викидів, які визначені в результаті проектів, які спрямовані на скорочення антропогенних викидів з джерел чи на збільшення абсорбції поглиначами парникових газів в будь-якому секторі економіки за умови, що: такий проект схвалений Сторонами-учасницями; такий проект передбачає скорочення викидів з джерел або збільшення абсорбції поглиначами понад те, яке могло б бути досягнуте у іншому випадку; вона не отримує жодних відповідних одиниць скорочення викидів, якщо вона не дотримується відповідних своїх зобов'язань; отримання одиниць скорочення викидів додатковим є до внутрішніх заходів для цілей виконання їх зобов'язань.

Отже, Кіотський протокол 1997 року, зобов'язує розвинені країни й країни із перехідною економікою скоротити або стабілізувати викиди парникових газів в порівнянні із 1990 роком. Для впровадження Кіотського протоколу ЄС й інші країни, які ратифікували Кіотський протокол, розробили за допомогою квот систему обмеження промислових викидів. Тобто країни, які приєдналися до угоди, зобов'язані співвідносити свої викиди із 1990-м роком – якщо їх рівень перевищує показники, які зафіксовані за 1990-й рік, то країна зобов'язана компенсувати нарощування своїх викидів купівлею відповідного обсягу квот від тих учасників Кіотського протоколу, що мають невикористані «запаси» парникових газів.

Україна є однією із небагатьох країн світу, яка із 1990 по 2000 рік скоротила різко викиди парникових газів через низьке завантаження промисловості, і за наступні роки так й не наблизилася до показників 1990-го року. Україна ратифікувавши Кіотський протокол у 2004 році, отримала можливість реалізувати невикористані її квоти на викид вуглекислого газу. Згідно із

інформацією Національного екологічного центру, в державний бюджет України в 2009-2010 рр. надійшло 470 млн. євро в результаті продажу надлишку квот згідно Кіотського протоколу. При цьому Україна взяла на себе зобов'язання реалізувати на ці кошти відповідні проекти із скорочення викидів парникових газів.

Отже, Кіотський протокол частково перетворився просто на механізм для отримання прибутків з торгівлі квотами. Якщо країна за Кіотським протоколом перевиконала свої зобов'язання й досягла більшого зниження викидів, тоді вона може продати їх іншій державі. В реальності, країни які мають квоти (найбільше в Росії, України, Польщі, Білорусі, Румунії) досягли їх за рахунок спаду і реструктуризації економіки після 1990 року, а не за рахунок цілеспрямованої політики їх урядів. Такі квоти називають іноді ще «гарячим повітрям». Громадські організації виступають проти такого продажу «гарячого повітря», тому що на рівні глобальному це не спричинить додаткового зниження викидів парникових газів.

Найбільшим покупцем квот України стала Японія. Для використання отриманих коштів було створено Схеми зелених інвестицій, а головним координуючим органом визначено було Державне агентство екологічних інвестицій України. Нині Державне агентство екологічних інвестицій України знаходиться у стані ліквідації[120]. Основними проблемами механізму міжнародної торгівлі такими квотами є відсутність жодних правил на рівні цього Кіотського протоколу щодо звітування і прозорості використання коштів, і їх цільового використання. Правила диктуються тільки покупцем квот. В угоді із Японією прописано було, що кошти можуть використані бути тільки на проекти, що спрямовані на зменшення викидів парникових газів. Процес обрання проектів за такою схемою зелених інвестицій має бути прозорим, однак, на низку запитів від екологічних організацій щодо того, на які проекти пішли кошти та які плануються які скорочення викидів, часто було отримано відповідь, що це «конфіденційна інформація». Сам процес ухвалення державою процедур щодо розподілу коштів проходив іноді непрозоро, низка постанов не була ніколи

оприлюдненою. Одним зі значних проектів є заміна старих автомобілів МВС України на нові автомобілі гібридні Тойота Пріус. Такі авто сьогодні вже можна побачити на вулицях міст і автошляхах усієї України [121].

У вищезгаданому контексті важливе значення також має Конвенція ЄЕК ООН про доступ до інформації та участь громадськості в процесі прийняття рішень й доступ до правосуддя із питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) 1998 року. Згідно зі ст. 3 Орхуської Конвенції кожна із Сторін здійснює необхідні законодавчі, регулятивні й інші заходи, включаючи заходи з досягнення відповідності положень, котрі регламентують порядок виконання положень даної Конвенції, стосовно інформації, участі громадськості і її доступу до правосуддя, відповідних заходів для забезпечення умов їхнього застосування, для створення й підтримки чіткої, прозорої і злагодженої структури для виконання положень даної Конвенції.

Важливе значення у сфері захисту Українських Карпат за міжнародним правом має Паризька угода[122] від 12 грудня 2015 року – це угода у рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату з регулювання заходів із зменшення викидів двоокису вуглецю із 2020 р. Текст угоди погоджено було на 21-й Конференції учасників Рамкової конвенції ООН про зміну клімату у Парижі та прийнято консенсусом 12 грудня 2015 року. Голова конференції Лоран Фабіус, зазначив, що цей «амбітний та збалансований» план був «історичною поворотною точкою» у цілі зменшення глобального потепління. Угода стала доступною для підписання від квітня 2016 року для усіх 197 учасників Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (всі члени ООН і Острови Кука, Ніуе, Палестинська держава і Європейський Союз). Україна підписала дану Угоду 22 квітня 2016 року у м. Нью-Йорк[123], а згодом Україна ратифікувала її згідно відповідного Закону України[124] від 14 липня 2016 року.

Угода вступила в силу лише тоді, коли її ратифікували/схвалили не менше 55 країн, котрі виробляють не менше 55 % світових викидів парникових газів. І це відбулося 04 листопада 2016 року коли її ратифікували вже 72 країни, на котрі припадає понад 56 % викидів парникових газів в світі[125].

Згідно ст. 2 Паризької угоди вона, посилюючи реалізацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, в тому числі її мети, спрямована на зміцнення реагування глобального на загрозу зміни клімату у контексті сталого розвитку та зусиль із викорінення бідності.

Відповідно до ст. 5 Паризької угоди Сторонам слід вживати дії для збереження і збільшення, у випадку необхідності, поглиначів та накопичувачів парникових газів, включаючи і ліси.

Сторонам рекомендовано вживати дії щодо реалізації і підтримки, в тому числі шляхом виплат відповідно отриманих результатів, існуючої системи, які викладено в відповідних керівних принципах і рішеннях, вже прийнятих у рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, для: стратегічних підходів та позитивних стимулів щодо діяльності, пов'язаної зі скороченням викидів в результаті вирубки і деградації лісів, а також з роллю сталого управління лісами, збереження недоторканості лісів і збільшення накопичення вуглецю у лісах в країнах, що розвиваються; і альтернативних стратегічних підходів, що поєднують спільні підходи із пом'якшення наслідків зміни клімату і адаптації до неї для інтегрованого і сталого управління лісами, підтверджуючи при цьому важливість стимулювання, у випадку необхідності, й інших неуглецевих вигід, пов'язаних з такими підходами.

Згідно ст. 8 Паризької угоди Сторони визнають важливість запобігання, мінімізації та вирішення питань втрат й збитків, пов'язаних із несприятливими наслідками зміни клімату, в тому числі екстремальними погодними явищами і явищами, які повільно відбуваються, роль сталого розвитку в зниженні ризику втрат та збитків.

Відповідно до ст. 9 Паризької угоди Сторони - розвинені країни, надають ресурси фінансові для надання допомоги Сторонам – країнам, які розвиваються, для пом'якшення зміни клімату і адаптації до неї в продовження існуючих зобов'язань своїх за Конвенцією. Іншим Сторонам рекомендовано надавати чи продовжувати надавати підтримку таку на добровільній основі.

У рамках глобальних зусиль Сторони - розвинені країни, повинні й надалі

відігравати провідну роль в мобілізації кліматичного фінансування для боротьби із зміною клімату із широкого кола джерел, інструментів й каналів, відзначаючи значну роль при цьому державних коштів, за допомогою різних заходів, в тому числі підтримки здійснюваних із ініціативи країн стратегій, а також із огляду на потреби й пріоритети Сторін – країн, які розвиваються. Така мобілізація кліматичного фінансування має спричинити прогрес у порівнянні із попередніми зусиллями.

Надання збільшених фінансових ресурсів доцільно спрямувати на досягнення балансу між діями із адаптації до зміни клімату і діями щодо пом'якшення зміни клімату, із урахуванням стратегій, які спираються на ініціативу країн, пріоритетів й потреб Сторін – країн, що розвиваються, насамперед тих, котрі є особливо вразливими до несприятливих наслідків зміни клімату і мають значно обмежений потенціал, зокрема: найменш розвинені країни і малі острівні держави, які розвиваються, беручи до уваги необхідність у державних й заснованих на грантах фінансових ресурсах для їх адаптації до зміни клімату.

Нижче розглянемо сучасний стан виконання Паризької Угоди Сторонами. 18 листопада 2017 завершилася 23 Конференція Сторін Рамкової конвенції ООН із зміни клімату, під час котрої працювали делегати над структурою документів, які мають бути затверджені уже наступного року та визначатимуть світову кліматичну політику вже після 2020 року.

Паризьку угоду уже ратифікували 170 країн, однак динаміка викидів парникових газів засвідчує те, що декларацій намірів зовсім недостатньо для уникнення негативних наслідків зміни клімату. Світові викиди парникових газів зростають й надалі, незважаючи на всі зусилля із розвитку відновлюваної енергетики і підвищення енергоефективності, але темпи такого зростання сповільнюються. Так, загальні викиди парникових газів в 2016 році склали 51.9 млрд. тонн еквіваленту CO₂. Наявні інструменти кліматичної політики не в змозі стримати подальше зростання викидів таких парникових газів. За сценарієм “Current policy trajectory” ці викиди зростатимуть й до 2030 року будуть вже майже 60 млрд. тонн еквіваленту CO₂. Більше того, навіть, якщо всі заходи, які

заявлені країнами, що ратифікували Паризьку угоду, в тому числі і ті, щодо яких країни виставили свої певні умови, реалізовані будуть до 2030 року, то світові викиди зростуть все одно до рівня 52.8-55.2 млрд. тонн еквіваленту CO₂. Аби вийти на траєкторію зі стримування підвищення температури на Землі до рівня меншого суттєво ніж на 2 °C у порівнянні з доіндустріальними рівнями, то світові викиди парникових газів в 2030 році мають вже скоротитися до 41.8 млрд. тонн еквіваленту CO₂. Таким чином, світ додатково має скоротити викиди на 11 млрд. тонн еквіваленту CO₂ на рік. Аби уникнути підвищення температури на Землі на 1.5 °C річні скорочення викидів зрости мають ще на 5 млрд. тонн еквіваленту CO₂.

Однак, є й добрі новини. За даними дослідження компанії Ecofys, потенціал скорочення викидів із допомогою наявних вже технологій в 2030 році складає між 30 та 36 млрд. тонн еквіваленту CO₂. Дослідження охоплювали вже існуючі технології в секторі сільського господарства, будівництва, енергетики, транспорту, промисловості та землекористування, котрі дозволяють скорочувати викиди парникових газів за витрат не більше 100 доларів на тонну еквіваленту CO₂. Важливо, що більшість технологій вже успішно використовуються в багатьох країнах, залишається їх лише масштабувати і поширювати. Для подолання прірви між рівнями викидів і траєкторією скорочення викидів для досягнення мети даної Паризької угоди зобов'язання країн мають бути посилені й переглянуті якомога раніше.

За даними створеного спеціально реєстру, перші національно визначені внески подали уже 164 Сторони Паризької угоди. Національно визначені внески включають не лише ціль із скорочення викидів, але й заходи із адаптації, оцінку потреби у фінансовій і технологічній допомозі, інформацію про законодавче закріплення заявлених цілей, наміри використовувати ринкові та неринкові механізми Паризької угоди й інші елементи.

Нині національно визначений внесок України полягає у планах не перевищити в 2030 році 60% від рівня викидів 1990 року. Тобто, передбачається зростання викидів орієнтовно до рівня 1995 року. Саме фактичне зростання рівня

викидів, замість його скорочення, спричиняє критику позиції України і українськими громадськими організаціями, й міжнародними експертами. Україна має всі можливості нині для суттєвого посилення цілі із скорочення викидів. Наприклад, ціль із скорочення рівня викидів на 55% до їх рівня 1990 року передбачає відновлення економіки і без зростання рівня викидів в порівнянні з рівнем 2011 року, коли демонструвала Україна високі темпи реального економічного зростання[126].

У м. Катовіце Польща 16 грудня 2018 року було прийнято Декларацію 24 Конференції сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (COP 24). Декларація отримала назву Катовіцький пакт. Документ є так званою «дорожньою картою» виконання Паризького кліматичної угоди 2015 року.

Підписанти Катовіцького пакту погодилися з останніми рапортом міждержавної групи зі зміни клімату щодо недостатніх дій на планеті із протидії глобальному потеплінню. В ньому підкреслюється, що треба не допустити зростання середньої глобальної температури на планеті більш як на 1,5 °C щодо показників ще до початку промислової революції, коли людство почало величезну кількість викопного палива спалювати, що призвело до зміни клімату.

В документі наголошено на необхідності негайних дій щодо обмеження наслідків глобального потепління, наголошується на необхідності посилення роботи у цьому напрямку після 2020 року і мобілізації з цією метою щорічно понад 100 млрд. доларів[127].

Специфіка угод, пов'язаних із обмеженням антропогенного впливу на довкілля, зокрема Паризької угоди, полягає в наявності, поряд із зобов'язаннями щодо обмежень викидів парникових газів, і засобів, які сприяють концентрації й спрямуванню фінансових ресурсів на потреби інвестування у підвищення екологічної ефективності виробництва та життєдіяльності, стимулювання екологічно орієнтованих інновацій. Саме тому участь України в Паризькій угоді, сприятиме захисту довкілля, зокрема захисту Українських Карпат, розвитку енергоощадних технологій, підвищення екологічних вимог до діючих виробництв.

Кожного року 5 червня на рівні ООН відмічають як Всесвітній день охорони навколишнього середовища[128]. Свято було засновано Генасамблеєю ООН в 1972 році. Всесвітній день навколишнього середовища покликаний звернути увагу світової спільноти до проблем навколишнього середовища і сприяти розумінню того, що основною силою для природоохоронних заходів є людський фактор. В цей день проводять різноманітні заходи – вуличні мітинги, конкурси творів і плакатів в дитячих таборах, "зелені" концерти, кампанії із утилізації відходів, прибирання територій та ін. Ми всі живемо на одній планеті, й забруднюючи її, шкодимо в першу чергу самим собі і своїм нащадкам[129].

Міжнародний день чистих берегів річок, морів та океанів був започаткований у рамках ООН в 1986 році. Мета його - привернути увагу до проблеми засмічення водних ресурсів відходами, правильного поводження з відходами, дбайливого ставлення до довкілля і підвищення екологічної свідомості населення.

У Міжнародний день чистих берегів річок, морів та океанів по усьому світу влаштували генеральне прибирання. Не оминула участь й Франківщину. Керувати акцією 19 вересня 2020 року взявся Голова Держлісагентства В.Кузьович разом з державним секретарем Міндовкілля України Є.Яровою, головою Івано-Франківської ОДА В.Федорим і його заступником В.Івасиком, і т.в.о. начальника Івано-Франківського ОУЛМГ О.Ярошиком. До акції також долучилися нацгвардійці і волонтери.

«Природа перед нами ставить колосальні виклики, й ефективно відповісти ми можемо на них тільки разом. Один із таких викликів - забезпечення чистою питною водою населення і збереження природи Українських Карпат, збереження унікальної її біосистеми і ліквідація захаращень від діяльності людей. Ось ми влаштували велике прибирання ні р. Бистриця Солотвинська. Це не перша і не остання акція із очищення берегів. Лісівники дбають завжди про природу і довкілля, очищають русла річок й потічків від сміття і гілок не тільки в лісових масивах, а і в прилеглих селах та містах», - сказав В.Кузьович, голова Держлісагентства України.

Загалом спільними зусиллями за участі лісівників очищено було береги річки

Бистриця Солотвинська в с. Старий Лисець; правий берег р. Дністер в с. Побережжя; р. Дністер в с. Шевченкове, правий берег р. Прут в с. Нижній Вербіж; р. Лімниця в с. Пукасівці; р. Прут в смт. Заболотів і с. Хлібичин від різного роду сміття: пластикових пляшок, поліетиленових пакетів, одноразового посуду та ін. Адже сміття, яке є на березі або вже дрейфує за течією річки, загрозу становить не тільки для самих водойм і водних мешканців, але і для людей[130].

2. Міжнародні договори Ради Європи з питань захисту Карпат, учасником котрих є Україна, зокрема: Конвенція Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, Всеєвропейська стратегія збереження біологічного і ландшафтного різноманіття[131] 1995 року, Європейська ландшафтна конвенція[132] 2000 року.

Важливе значення серед цих документів для забезпечення сталого господарювання в лісах має Європейська ландшафтна конвенція від 20 жовтня 2000 року, яка ратифікована відповідним Законом України[133] від 7 вересня 2005 року. У Преамбулі Європейської ландшафтної конвенції зазначено, що Держави - члени Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, прийняли дану Конвенцію, зокрема, враховуючи те, що:

- вони зацікавлені у забезпеченні сталого розвитку, який базується на збалансованому й гармонійному співвідношенні між соціальними потребами, економічною діяльністю і довкіллям;

- метою Ради Європи є досягнення більшої єдності поміж її членами для цілей охорони й реалізації ідеалів та принципів, які є їх спільною спадщиною, і що дані цілі досягають, зокрема, шляхом угод у економічній та соціальній сферах;

- беручи до уваги те, що ландшафт відіграє важливу суспільну роль в культурній, екологічній, природоохоронній і соціальній сферах та є ресурсом, який сприяє економічній діяльності; а його охорона, регулювання і планування може сприяти створенню нових робочих місць;

- визначаючи, що ландшафт є важливою складовою щодо якості життя людини усюди: в містах та сільській місцевості, у занедбаній місцевості і місцевості високої якості, у місцевості виняткової краси і в звичайній місцевості;

– усвідомлюючи те, що ландшафт сприяє формуванню місцевих культур та є основним компонентом європейської природної і культурної спадщини, який сприяє добробуту людей й консолідації європейської ідентичності;

– беручи до уваги те, що розвиток сільського і лісового господарства, технічних засобів промислового виробництва і добування мінералів, регіонального планування, міського планування, інфраструктури, транспорту, індустрії туризму і відпочинку, так як і зміни у світовій економіці, в багатьох випадках прискорюють зміни ландшафтів.

Відповідно до ст.2 Європейської ландшафтної конвенції вона застосовується щодо усієї території Сторін й охоплює природні, сільські, міські і приміські території, разом з землями, внутрішніми водами і морськими акваторіями. Це стосується ландшафтів, котрі можна вважати винятковими і також звичайних чи занедбаних ландшафтів.

Згідно ст. 3 Європейської ландшафтної конвенції цілями цієї Конвенції є сприяння охороні, регулюванню і плануванню ландшафтів, і організація європейської співпраці із питань ландшафту.

Відповідно до ст. 5 Європейської ландшафтної конвенції кожна Сторона зобов'язується:

1) визнавати ландшафти в законі як суттєвий компонент оточення людей, і як вираження різноманітності їх спільної культурної і природної спадщини, а також як основу їх ідентичності;

2) встановлювати і впроваджувати ландшафтну політику, яка спрямована на охорону, планування і регулювання ландшафту шляхом прийняття конкретних заходів;

3) встановлювати порядок участі широкого загалу, місцевих та регіональних органів влади й інших сторін, заінтересованих у визначенні і впровадженні ландшафтної політики;

4) включати ландшафт до власної регіональної та міської планової політики і до її культурної, сільськогосподарської, екологічної, соціальної і економічної політики, а також до іншої політики, що може безпосередньо чи опосередковано

впливати на ландшафт.

Важливе значення у сфері забезпечення сталого господарювання в лісах також мають Рекомендація 14 (1995) Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи про Європейську хартію гірських регіонів[134], Рекомендація 75 (2000) про проект Європейської рамкової конвенції гірських регіонів[135], Рекомендація 130 (2003) про Європейську хартію гір[136]; Рекомендація 1638 (2005) про сталий розвиток гірських регіонів[137].

У контексті забезпечення сталого господарювання в лісах на гірських територіях Європи В.Гай зазначає, що сьогодні ми стаємо свідками глобальних кліматичних змін, які істотно впливають і на суспільно-економічне становище окремих країн, і всього континенту, констатували учасники форуму. Важливим стабілізуючим чинником у цих процесах виступають гірські масиви Карпат. Вони, як і Альпи, Піренеї, Кавказ, Скандинавські та інші гори Європи, відіграють нині важливу роль у життєзабезпеченні континенту, формуванні глобальної екологічної безпеки в майбутньому. Хоча в Європі гірські масиви займають понад 17 відсотків території, від стану цих екосистем залежить доля майже кожного другого європейця, 10 відсотків яких мешкають у горах, а близько 40 відсотків – у басейнах річок, що беруть витoki в горах. Ось чому для органів державної влади та місцевого самоврядування проблеми збереження соціального, економічного й природного потенціалу регіонів, розташованих на території Карпатських гір і гірських регіонів Європейського континенту, є найнагальнішими[138].

3. Міжнародні договори ОБСЄ з питань захисту Карпат, учасником котрих є Україна. Зокрема: Прикінцевий акт наради із питань безпеки і співробітництва в Європі 1975 року і Декларація Будапештської зустрічі на найвищому рівні 1994 року, Хартія Європейської безпеки[139] від 19 листопада 1999 року, Меморандум про взаєморозуміння між КМУ і ОБСЄ щодо проекту ОБСЄ-Україна щодо утилізації запасів меланжу (компонента рідкого ракетного палива) 1998 року[140], який ратифікований відповідним Законом України[141] від 15 квітня 2009 року.

Важливе значення для забезпечення сталого господарювання в лісах України має подолання негативних наслідків збройного конфлікту на території проведення Операції Об'єднаних Сил, а раніше - Антитерористичної операції (далі - ООС/АТО) на Донбасі, зокрема розмінування лісів на Донбасі. Нині органам публічної влади України на Донбасі об'єктивно важко здійснювати свої функції щодо забезпечення належної реалізації і захисту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні. Саме тому міжнародна допомога щодо розмінування Донбасу та припинення бойових дій, в тому числі з боку ОБСЄ має надзвичайно важливе значення в сучасній Україні.

У даному контексті О.Семерак зазначає, що унаслідок впливу, який чинять військова техніка, вибухи і згорання боєприпасів, ґрунти зазнають значного забруднення, вони потребуватимуть рекультивації і відновлення. Лісові пожежі та незаконні рубки в регіоні спричиняють втрату лісових масивів і лісозахисних насаджень, і завдається шкода об'єктам природно-заповідного фонду, а також порушується баланс екосистем[142, с. 11].

Унаслідок конфлікту на сході України втрачена вже велика частина лісових і лісозахисних насаджень, так за даними ForestWatch, тільки за 2014 рік у регіоні конфлікту повністю було знищено 479 гектарів лісу. Найбільшими ризиками для лісових насаджень на сході України є лісові пожежі, які виникають унаслідок вибухів боєприпасів чи умисних підпалів, пов'язаних із тактикою ведення бойових дій. Унаслідок пожеж, викликаних боями, найбільше постраждали лісові насадження вздовж лінії зіткнення.

Значні площі лісів постраждали від механічних пошкоджень також при маневрах військової техніки і від вибухів боєприпасів. Уламками снарядів також пошкоджується кора, верхів'я дерев, гілки і ґрунтовий покрив, що призводить до ослаблення чи загибелі лісових насаджень. А механічні пошкодження кореневої системи часто призводять до загибелі дерев та розпаду всього насадження.

Значної шкоди лісовим насадженням завдають нелегальні рубки, які проводяться з метою заготівлі деревини для будівництва тимчасових фортифікаційних споруд і дров для опалення. Це призводить до зниження

лісистості в Донецькій і Луганській областях й зменшення пожезахисних, водоохоронних, ґрунтозахисних і рекреаційних функцій лісів.

На територіях, які тимчасово непідконтрольні уряду України, і на територіях вздовж лінії зіткнення часто ускладнена чи унеможливлена робота лісогосподарських підприємств та служб із надзвичайних ситуацій. Охорона від пожеж лісів в п'ятнадцятикілометровій зоні уздовж лінії зіткнення по обидва її боки зупинена була незабаром після початку конфлікту. Причиною цього стали випадки загибелі і поранення пожежних спостерігачів на пожежних вежах, випадки поранення і загибелі пожежних під час виїзду на пожежі чи тушіння пожеж від підриву боєприпасів. Воєнізовані формування не пропускали часто до місця горіння пожежні автомобілі, а частину пожежних машин лісових пожежних станцій було «реквізовано». Оскільки регіон традиційно є одним із найбільш пожежонебезпечних в Україні, то припинення охорони лісів на початковій фазі конфлікту вже призвело до значного збільшення кількості, площ і інтенсивності природних пожеж[142, с. 57].

У м. Париж 2 жовтня 2015 року між лідерами України, Франції та Німеччини була досягнута домовленість що Париж та Берлін допоможуть Україні у розмінуванні території під егідою ОБСЄ. Безпосередньо діяльністю із гуманітарного розмінування нині займається Координатор проектів ОБСЄ в Україні, що відображене у пріоритетах його діяльності на 2016 рік, і загальний бюджет на проекти ОБСЄ в Україні був збільшений із 3 до 3,6 млн. євро.

У рамках проекту ОБСЄ «Допомога уряду України в очищенні територій Сходу України від залишків війни» в грудні 2015 року було запущено електронну систему ІМСМА, котра дозволяє складати карти потенційно небезпечних ділянок і містить базу даних про вже розміновані об'єкти. Поставляється обладнання, проводиться навчання українських саперів і інформаційні кампанії в навчальних закладах і для цивільного населення із звільнених територій.

До діяльності ОБСЄ із розмінування приєднався і Женевський міжнародний центр гуманітарного розмінування, котрий проводить заходи із допомоги в

підготовці необхідної нормативно-правової бази України, і надання рекомендацій у організації роботи і здійснення гуманітарного розмінування[143].

ОБСЄ також підтримує намагання України адаптуватися до змін клімату. Так, дослідження із адаптації країн ЄС до змін клімату, і як саме цей досвід можна застосувати в Україні, було предметом обговорення за участю експертів і представників урядових структур, які зібралися в Києві 28 лютого 2012 року. Цей семінар пройшов у рамках проекту Ініціативи «Довкілля і безпека» (ENVSEC), що реалізується в співпраці з Бюро Координатора із економічної й довкільної діяльності ОБСЄ.

Учасники обговорили досвід окремих країн ЄС щодо розробки методології, стратегій із адаптації та заходів реагування на зміну клімату на національному, регіональному і місцевому рівнях. Ерік Массей, експерт ОБСЄ і автор дослідження, здійснив огляд існуючих заходів із адаптації в різних галузях, і надав конкретні приклади упровадження відповідної політики.

Координатор проектів ОБСЄ в Україні Любомир Копай наголосив на важливості координування зусиль і співпраці між різними українськими структурами із метою подолання ризиків, пов'язаних із змінами клімату.

Семінар організовано було в продовження проекту «Впливи зміни клімату на безпеку у регіоні ОБСЄ», у рамках якого розглянуто було кілька сценаріїв впливу змін клімату щодо продовольчої безпеки у Східній Європі і розроблено рекомендації щодо заходів, котрі слід втілювати із метою подолання ризиків, пов'язаних із цими впливами[144].

4. Двосторонні і багатосторонні міжнародні договори України із питань захисту Карпат, зокрема: Меморандум між Урядом України і Урядом Грузії про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища[145] 1993 року, Угода між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України і Міністерством охорони навколишнього середовища Грузії про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища[146] 1993 року, Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво

у галузі охорони навколишнього середовища 1994 року, Декларація про співробітництво між Урядом України і Урядом Канади у реалізації програми організації системи управління навколишнім середовищем в басейні річки Дніпро[147] 1994 року, Угода між Урядом України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища[148] 1994 року, Угода між Міністерством екології і природних ресурсів України і Міністерством навколишнього середовища і водних ресурсів Республіки Болгарія про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів[149] 2003 року, Угода між Урядом Угорської Республіки, Урядом Румунії, Урядом Словацької Республіки і Кабінетом Міністрів України стосовно створення багатонаціонального інженерного батальйону 2002 року[150], ратифікована відповідним Законом України[151], Рамкова конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат 2003 року, ратифікована відповідним Законом України, Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво у галузі охорони навколишнього природного середовища[152] 2006 року, яка набрала чинності згідно відповідної Постанови Кабінету Міністрів України[153] від 6 червня 2007 р. № 813.

Важливе значення для забезпечення сталого господарювання у Карпатських лісах на території України має Рамкова конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат 2003 року.

У Преамбулі Рамкової конвенції про охорону і сталий розвиток Карпат, зокрема, зазначено, що Сторони визнають, що Карпати - це унікальний природний скарб визначної краси і екологічної цінності, є важливим центром біорізноманіття, необхідним середовищем існування і притулком для багатьох видів рослин та тварин, котрі знаходяться під загрозою зникнення, головним водозбором великих річок, і найбільшою в Європі територією із незайманими лісами, і усвідомлюють, що Карпати є важливою частиною економічного, екологічного, культурного, рекреаційного довкілля і середовища існування в серці Європи, спільного для багатьох народів і країн.

Згідно ст. 4 Рамкової конвенції про охорону і сталий розвиток Карпат Сторони здійснюють політику, яка спрямована на збереження, стале використання і відтворення біологічного й ландшафтного різноманіття на усій території Карпат. Сторони уживають відповідних заходів для того, щоби забезпечувати високий рівень охорони і сталого використання природних й напівприродних середовищ існування, їх цілісність та взаємозв'язок, видів флори та фауни, характерних для Карпат і, зокрема, охорону зникаючих видів, ендемічних видів і великих хижаків.

Сторони сприяють належному поводженню із напівприродними середовищами існування, відтворенню деградованих середовищ існування і підтримують розробку й виконання відповідних планів управління. Сторони проводять політику, яка спрямована на запобігання ввезенню неаборигенних видів і поширенню генетично модифікованих організмів, котрі становлять загрозу екосистемам, середовищам існування чи видам, а також на їх контроль чи знищення.

Сторони розвивають сумісні системи моніторингу і координовані регіональні інвентаризації видів й середовищ існування, координовані наукові дослідження і їхню роботу в мережі і/чи сприяють їм. Сторони співпрацюють із розвитку екологічної мережі у Карпатах як складової всеєвропейської екологічної мережі, створення і підтримання Карпатської мережі природоохоронних територій, і посилюють заходи щодо збереження й сталого управління на територіях, які розташовані за межами природоохоронних територій.

Сторони вживають відповідні заходи для включення цілей збереження і сталого використання біологічного й ландшафтного різноманіття щодо окремих напрямів державної політики, таких як: гірське лісове господарство, гірське сільське господарство, управління басейнами річок, транспорт, туризм і енергетика, промисловість й гірничодобувна діяльність.

Відповідно до ст. 7 Рамкової конвенції про охорону і сталий розвиток Карпат Сторони підтримують сталий характер управління земельними ділянками, які традиційно обробляються людиною, вживають відповідних заходів щодо розробки і здійснення їх сільськогосподарської політики, враховуючи потреби

для охорони гірських екосистем і ландшафтів, важливості біологічного біорізноманіття, і враховуючи менш сприятливі умови із розвитку сільського господарства у гірських районах.

Сторони проводять політику, яка спрямована на розвиток і розробку відповідних документів, таких як важливі агроекологічні програми в Карпатах, які сприяють інтеграції екологічних інтересів щодо сільськогосподарської політики і планів управління земельними ресурсами, враховуючи важливе екологічне значення Карпатських гірських екосистем: природні і напівприродні пасовища як частини екологічних мереж, ландшафтів і традиційного землекористування.

Сторони проводять політику, яка спрямована на сприяння і підтримку використання документів й програм, які відповідають міжнародно-узгодженим принципам сталого управління лісовими ресурсами. Сторони використовують практику сталого управління гірськими лісами в Карпатах, враховуючи численні функції лісів і важливе екологічне значення гірських екосистем Карпат, а також менш сприятливі умови в гірських лісах.

Сторони проводять політику, яка спрямована на визначення природоохоронних територій у природних, особливо у незайманих лісах достатнього розміру і кількості для того, щоби обмежити чи пристосувати їх використання відповідно до поставлених завдань з їхнього збереження. Сторони сприяють для застосування безпечних для довкілля заходів в сільському і лісовому господарстві, котрі забезпечують необхідну затримку опадів в горах із метою кращого запобігання повеням й підвищення безпеки життя та майна.

Нижче проаналізуємо основні положення Протоколу про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат[154] від 27 травня 2011 року, який ратифіковано відповідним Законом України[155] від 16 жовтня 2012 року. Стале управління лісами згідно цього Протоколу розуміється як управління лісами і лісовими землями та їхнє використання у спосіб та в кількості, що підтримує їх біорізноманіття, життєстійкість, продуктивність, відновлювальні властивості і потенціал виконання зараз і в майбутньому

відповідних економічних, екологічних і соціальних функцій на місцевому, національному і глобальному рівнях та що не завдає шкоди іншим екосистемам.

В ст.1 даного Протоколу зазначено, що його метою є сприяння сталому управлінню Карпатськими лісами та їх охороні в інтересах нинішнього і прийдешнього поколінь. Для досягнення вищезазначеної мети Сторони вживають заходів та співпрацюють із:

- сприяння раціональному використанню деревини як екологічно безпечного і відновлювального матеріалу;
- забезпечення продуктивних функцій лісів і їхньої ролі у розвитку сільської місцевості;
- підтримки чи збільшення лісового покриву;
- сприяння сталому використанню недеревних лісових продуктів;
- поліпшення збереження і сталого використання компонентів біологічного різноманіття лісів;
- сприяння відновленню лісів наближених до природних;
- поліпшення загального стану і життєстійкості лісів;
- визначення й охорони природних лісів, особливо пралісів;
- поліпшення охоронних лісових функцій: недопущення повеней, зсувів землі, і загального циклу водної регуляції;
- посилення соціальної функції лісів;
- підтримка культурної спадщини лісів;
- сприяння участі регіональних та місцевих органів і громад в управлінні лісами;
- посилення ролі лісового сектора у пом'якшенні наслідків зміни клімату;
- визначення, розробки і застосування відповідних схем оплати за екологічні товари і послуги, які надаються завдяки лісам;
- визначення, розробки і використання практичного досвіду в управлінні лісами і наближеному до природи веденню лісового господарства;
- посилення управління і правозастосування у лісовому секторі із особливою

увагою до боротьби із нелегальною заготівлею лісу і пов'язаною з цим торгівлею;

– сприяння і координації наукових досліджень й обміну інформацією із питань Карпатських лісів.

Сторони розробляють та впроваджують на своїй національній території методики і стратегії, які спрямовані на стале управління Карпатськими лісами, до уваги беручи методики і стратегії, розроблені та впроваджені іншими Сторонами. Сторони для цього обмінюються відповідною інформацією із іншими Сторонами.

Важливе значення має інтеграція у галузеві політики цілей сталого управління і збереження Карпатських лісів. Так, згідно ст. 3 даного Протоколу Сторони враховують цілі даного Протоколу в своїй політиці, зокрема щодо збереження біорізноманіття, розвитку сільської місцевості, охорони ґрунтів, управління водними ресурсами і басейнами річок, туризму, зміни клімату, промисловості та енергетики, охорони культурної спадщини і традиційних знань, транспорту, просторового планування і інфраструктури. Сторони співробітничать із інтеграції цілей сталого управління Карпатськими лісами та їх охорони в інші галузеві політики і стратегії, прийняті на регіональному чи глобальному рівнях, які б могли мати вплив на стале управління лісами Карпат.

Відповідно до ст. 4 Протоколу Сторони визначають в межах своїх існуючих інституційних рамок найкращий рівень координації і співробітництва між національними інституціями й регіональними та місцевими органами для заохочення їх спільної відповідальності у процесі впровадження даного Протоколу. Сторони вживають заходів для залучення чи сприяння залученню громад та власників лісу і менеджерів, безпосередньо заінтересованих в різноманітних етапах підготовки і впровадження цих політик та заходів.

Сторони підтримують міжнародне співробітництво серед компетентних інституцій зі сталого управління Карпатськими лісами та їх охорони. Сторони сприяють співробітництву між регіональними і місцевими органами у Карпатах на міжнародному рівні і шукають шляхи вирішення відповідних спільних проблем на найкращому рівні.

На основі вищевикладеного зробити можна висновок про те, що Рамкова конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат і Протокол про стале управління лісами до неї мають важливе значення для забезпечення сталого господарювання у Карпатських лісах на території України.

5. Рішення Європейського суду з прав людини з питань довкілля, зокрема, у Справі «Хамер проти Бельгії».

Розглянемо нижче основні положення Рішення Європейського суду із прав людини (далі – Суд) в Справі «Хамер проти Бельгії». Провадження, результатом якого стало знесення будинку, побудованого без дозволу на будівництво. Заміський будинок, рішення про знесення якого було прийняте лише через кілька десятиріч після того, як було встановлено, що він був збудований без дозволу на будівництво. Заявниця оспорювала Наказ про знесення заміського будинку, побудованого у лісовій зоні, щодо якої була заборона на будівництво.

У 1967 році батьки заявниці побудували на земельній ділянці заміський будинок (дачу) без дозволу на будівництво. Коли мати заявниці померла, акт про розподіл нерухомості з її батьком прямо згадував про існування будинку, і його зареєстрували органи влади, які справили реєстраційний збір. Коли батько заявниці помер, нотаріальний акт про розподіл нерухомості чітко згадував будинок в якості дачі, а заявниця сплатила відповідний податок на спадщину. Щороку вона сплачувала аванс податку на нерухоме майно та податок, що сплачувався з другого будинку. Водопостачальна компанія, яка частково контролювалась урядом, підвела до будинку воду без будь-якої реакції з боку органів влади. Лише в 1994 році поліція склала два протоколи, один стосовно вирубки дерев на території будинку в порушення норм лісового господарства, а інший – щодо будівництва будинку без дозволу на будівництво в лісовій зоні, в якій дозвіл на будівництво не міг бути наданий. У 1999 році заявницю викликали до прокуратури з питання володіння будинком, побудованим без дозволу, та вирубки близько п'ятдесяти сосен у порушення Лісового указу. Кримінальний суд виправдав заявницю. Слідчі органи звернулися до апеляційного суду, який залишив у силі рішення щодо виправдання заявниці в частині вирубки дерев.

Проте згідно з указом про організацію регіонального розвитку, він визнав її винною в збереженні будинку, збудованого без дозволу. Відзначаючи, що судовий розгляд зайняв більше часу, ніж це було розумно, апеляційний суд просто визнав заявницю винною і зобов'язав її повернути місце забудівлі в початковий стан, що означало знесення будинку. Заявниця подала касаційну скаргу, проте безрезультатно. Касаційний суд розглянув обов'язок про повернення місця забудівлі в початковий стан не як покарання, а як захід цивільного характеру. Будинок був знесений згідно з постановою про виконання рішення.

Розумний строк – це той факт, що апеляційний суд проголосив просту заяву про вину заявниці у зв'язку з надмірною тривалістю судового розгляду, не позбавляв її статусу «жертви», враховуючи, що цей суд одночасно наказав їй повернути місце забудівлі у початковий стан.

Стаття 6 Конвенції застосовувалась у своєму кримінальному аспекті, оскільки захід щодо знесення будинку можна було розглядати в якості «покарання» для цілей Конвенції. Хоча тривалість судового розгляду справи по суті не вбачалась нерозумною (він зайняв трохи більше трьох з половиною років у трьох судових інстанціях), поліцейський протокол, який зазначав незаконний характер будівництва, встановлював час, починаючи з якого заявниця вважалась «звинуваченою» у розумінні практики Суду, і починаючи з якого починав свій перебіг розумний строк. Тому судове провадження зайняло між 8 та 9 роками у трьох інстанціях, включаючи 5 років досудового слідства, хоча справа й не була особливо складною. У даному аспекті Суд встановив порушення розумного строку і зобов'язав Бельгію відшкодувати заявниці моральну шкоду у розмірі 5000 євро.

Щодо знесення будівлі Суд встановив, що дана будівля проіснувала протягом двадцяти семи років, перш ніж місцеві органи влади повідомили про правопорушення. Повідомлення про порушення законодавства про ландшафтне планування було безспірною відповідальністю органів влади, як і забезпечення відповідних ресурсів для цього. Більше того, Суд дійшов висновку, що органи

влади знали про існування відповідного будинку, оскільки сплачувались відповідні податки. Іншими словами, органи влади закривали очі на ситуацію протягом двадцяти семи років, а протягом ще десяти років не відбулося жодних змін вже після того, як було встановлено правопорушення. Після такого тривалого періоду часу майновий інтерес заявниці у використанні свого заміського будинку був досить великим та встановленим, аби вважатись суттєвим інтересом, а відтак і «майном», і вона мала «законне очікування», що вона зможе продовжувати користуватись своїм майном. Втручання у право на мирне володіння своїм майном заявниці, яке спричинило знесення її будинку згідно рішення органів влади, передбачене було законом і переслідувало мету контролю за використанням майна згідно загальних інтересів, шляхом приведення відповідного майна в відповідність із планом землекористування, який передбачав лісову зону, на якій жодний дозвіл на будівництво не надавався.

Щодо пропорційності втручання, Суд зазначив, що навколишнє середовище мало значення, і економічні імперативи та, навіть, окремі основні права, включаючи право власності, не мають превалювати над екологічними міркуваннями, особливо у випадках якщо держава прийняла законодавство із цього питання. Далі органи державної влади повинні були вжити необхідних заходів у відповідний час для того, щоб природоохоронні заходи, які вони вирішили здійснити, не стали неефективними. Відтак обмеження права власності допустимими були за умови, що між індивідуальними і колективними інтересами було встановлено розумний баланс.

Оскаржувана міра мала законну мету захисту лісової зони, на котрій не можна нічого було будувати. Власники заміського будинку могли мирно і користуватися ним безперервно протягом 37 років. Офіційні документи, сплачені податки і здійснена робота свідчили про те, що органи влади знали або повинні були знати про таке існування будинку протягом тривалого часу, а вже після того, як порушення встановлено було, то вони дали сплинути ще 5 рокам, перш ніж пред'явити відповідні звинувачення, тим самим допомагаючи закріпити ситуацію, що могла лише заподіяти шкоду охороні лісової території,

на сторожі котрої був закон.

Однак в законодавстві Бельгії не було жодного положення щодо узаконення будівлі, побудованої у такий лісовій зоні. За законодавством Бельгії до правопорушення не підлягало застосування строку давності, а органи влади могли в будь-який час прийняти рішення про застосування закону. Окрім як поновлення місця забудівлі у його початковому стані, інша жодна міра не вбачалася належною із огляду на незаперечне втручання у цілісність лісової зони, на котрій не дозволялась жодна забудова. Крім того, на відміну від ситуації в тих справах, в яких існувала імпліцитна згода з боку органів влади, цей будинок був збудований без будь-якого офіційного дозволу. З урахуванням цих підстав, втручання не було непропорційним. Отже, у даному випадку Суд встановив, що немає порушення.

6. Міжнародні договори Міністерської конференції по захисту лісів в Європі (далі - Процес Ліси Європи) з питань сталого господарювання в лісах, зокрема: Резолюція Н1 «Загальні принципи сталого господарювання у лісах Європи» 1993 року, Резолюція Н2 «Загальні принципи збереження різноманіття європейських лісів» 1993 року, Резолюція V5 «Зміна клімату та стале лісове господарювання в Європі» 2003 року, Резолюція W2 «Ліс та вода»[156] 2007 року.

Вагомим чинником для розвитку адміністративно-правових засад сталого господарювання в лісах стала конференція з питань захисту лісів Європи, що проходила в Гельсінкі 1993 року, на якій міжнародною спільнотою було прийнято чотири резолюції, дві з яких можна вважати стратегічним планом розвитку сталого управління лісами Європи: Н1 «Загальні принципи раціонального управління лісами» та Н2 «Загальні принципи збереження різноманіття європейських лісів», згідно з якими визначається такий засіб використання лісів, лісових земель та управління ними й такі темпи цього використання, що не завдають шкоди іншим екосистемам, зберігають біорозмаїття, продуктивність, життєдіяльність лісів та їхню здатність до відновлення, а також їхній потенціал щодо виконання ними тепер і у майбутньому екологічних, економічних та соціальних функцій на місцевому,

національному і глобальному рівнях. В умовах сьогодення відбувається етап європеїзації охорони лісу, коли українські вчені працюють за Європейською програмою щодо збереження генетичних ресурсів лісових порід (EUFORGEN), яка є інструментом виконання резолюції S2 Страсбурзької конференції міністрів із захисту лісів у Європі[157, с. 7-8].

Отже, на основі вищевикладеного, можемо зробити наступні висновки. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має важливе значення для подальшої розбудови суспільства, економіки та України як держави, сталого природокористування.

Належне адміністративно-правове регулювання щодо захисту Українських Карпат є невід’ємною вимогою демократичної та правової держави, запорукою розбудови громадянського суспільства, а також належного рівня довіри громадян до інститутів публічної влади. Неналежне адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат є недопустимим в сучасних умовах зміни клімату, міжнародних зобов’язань України, і ставлять під загрозу баланс екосистеми України, екосистеми Карпат, а також становить загрозу довкіллю і реалізації цілої низки прав людини, в тому числі: права на життя, права на здоров’я, екологічних прав людини.

Отже, у даному підрозділі охарактеризовано проблематику нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

Висновки до Розділу 2

В рамках дослідження нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, ми проаналізували поняття «нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат», визначили його елементи, а також охарактеризували дану нормативну систему за внутрішньодержавним правом і за міжнародним правом, й можемо зробити наступні висновки:

1. Нормативна система адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, що відображені у відповідних актах внутрішньодержавного і міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

2. Нормативна система адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат містить наступні елементи:

- нормативна система адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом.
- нормативна система адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

3. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм і принципів права, котрі відображені у відповідних нормативно-правових актах внутрішньодержавного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

4. Принципи забезпечення сталого господарювання в лісах України відображені у Лісовому кодексу України, зокрема: щодо організації лісового господарства, моніторингу лісів, сертифікації лісів.

5. У контексті розвитку адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання в лісах України доцільно розробити і затвердити Постановою Уряду нову Державну цільову програму «Ліси України» на 2021-2026 роки, на основі принципів сталого господарювання в лісах.

6. З метою вдосконалення адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат вважаємо за доцільне створити офіційний електронний інформаційний ресурс (Веб-портал) з вільним доступом в Інтернеті щодо поточного стану лісів в Україні у всіх регіонах України.

7. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом є внутрішньо взаємоузгодженою цілісною сукупністю норм та принципів права, що відображені у відповідних актах міжнародного права України, які регламентують адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

8. Належне адміністративно-правове регулювання щодо захисту Українських Карпат є невід'ємною вимогою демократичної та правової держави, запорукою ефективної розбудови громадянського суспільства, високого рівня довіри громадян до інститутів публічної влади. Неналежне адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат є недопустимим в сучасних умовах глобальної зміни клімату, міжнародних зобов'язань України, і ставлять під загрозу баланс екосистеми України, а також становить загрозу довкіллю і реалізації цілої низки прав людини, в тому числі: права на життя, права на здоров'я, екологічних прав людини.

9. Специфіка Паризької угоди та інших міжнародних договорів, які пов'язані із обмеженням антропогенного впливу на довкілля, полягає у наявності, поряд із зобов'язаннями щодо обмежень викидів парникових газів, засобів, котрі сприяють концентрації і спрямуванню фінансових ресурсів на потреби інвестування в підвищення екологічної ефективності виробництва та

життєдіяльності, стимулювання екологічно орієнтованих інновацій. Саме тому участь України в Паризькій угоді, сприятиме захисту довкілля, зокрема захисту Українських Карпат, розвитку енергоощадних технологій, підвищення екологічних вимог до діючих виробництв.

10. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має важливе значення для подальшої розбудови суспільства, економіки та України як держави, сталого природокористування.

Отже, у даному розділі дисертації охарактеризовано проблематику нормативної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

РОЗДІЛ 3.

ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

3.1. Поняття «інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» та її елементи

У контексті дослідження проблематики дисертації важливого значення набуває дослідження інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат. Внаслідок цього у першу чергу потрібно проаналізувати поняття «інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» та визначити її елементи.

Дослідження поняття «інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат», сприятиме пошуку оптимальних рішень для удосконалення інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат та практики сталого природокористування, а також вдосконалення діяльності уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, в даному підрозділі буде охарактеризовано проблематику поняття «інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат», зокрема: сформульовано авторське визначення поняття «інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат»; визначено елементи інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика поняття «інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат» є актуальною, окремі її аспекти є предметом дослідження багатьох сучасних вчених, зокрема: Л.Брославського,

Я.Лазура, О.Микитюка, О.Сурілової та Н.Хлуденєвої.

Мир, безпека і екологія, розвиток, права людини та демократія - основні фундаментальні цінності, які на початку ХХІ ст. набули глобального проблемного характеру для міжнародного співтовариства, і ці проблеми вимагають ефективного вирішення і на міжнародному і на внутрішньодержавному рівні. Серед цінностей, котрі безпосередньо впливають на вирішення багатьох питань, й перш за усе питання досягнення сталого розвитку, це на благо нинішнього та майбутніх поколінь збереження природних ресурсів Землі[158, с. 3]. У даному контексті важливим є збереження гір на нашій планеті, зокрема Карпат.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат, а також можуть надати відповідну інформацію про стан довкілля, здійснювати його моніторинг.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів і їх діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат містить невід'ємні два складові елементи:

1. Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.
2. Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які діють на основі внутрішньодержавного права України, і здійснюють адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат.

Отже, національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена цілісна

сукупність уповноважених суб'єктів, що діють на основі внутрішньодержавного права України, та їх діяльність щодо захисту Українських Карпат.

До національної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат належать уповноважені суб'єкти, а саме:

1. Верховна Рада України, яка, зокрема, ухвалює закони з питань забезпечення захисту Українських Карпат, а також ратифікує відповідні міжнародні договори України.

2. Президент України.

3. КМУ як Уряд України.

4. Уповноважений Верховної Ради України із прав людини (омбудсмен України). Зокрема, результати парламентського контролю омбудсмена за дотриманням гарантованих конституційних прав людини засвідчили, що в 2013 р. центральними і місцевими органами влади певні заходи вживалися на внесені акти реагування омбудсменом щодо забезпечення екологічних прав людини шляхом нормативно-правового урегулювання проблем екологічної безпеки людини і застосуванням й інших адміністративних повноважень для їх поновлення.

Особливої гостроти набули проблеми, які пов'язані із незабезпеченням органами влади реалізації прав громадян брати участь в процесі прийняття рішень, щодо довкілля; отримання інформації про оцінку впливу проектів будівництва об'єктів підвищеної екологічної небезпеки на довкілля, забезпечення реалізації яких безпосередньо пов'язано з виконанням Україною зобов'язань взятих на себе за міжнародними договорами.

При прийнятті органами влади рішень з проектування, будівництва об'єктів, експлуатація яких в подальшому може становити загрозу здоров'ю людини і природному середовищу, громадськість прагнуть відсторонити всіляко від прийняття екологічно важливих рішень[159, с. 235 - 236]. Це не відповідає основним Орхуської конвенції, яка ратифікована відповідним Законом України[160] від 6 липня 1999 р.

5. Суди України, у тому числі й Конституційний Суд України, які приймають

відповідні рішення в сфері забезпечення захисту Українських Карпат.

6. Прокуратура, що здійснює практичну діяльність із належного забезпечення захисту Українських Карпат.

7. Центральні та місцеві органи виконавчої влади.

8. Органи місцевого самоврядування, в тому числі і сільські, селищні і міські ради, районні й обласні ради.

9. Адвокатура. Адвокати і їх об'єднання можуть надавати правову допомогу із забезпечення права громадян на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля, а також надавати й інші види правової допомоги клієнтам з метою належного забезпечення захисту Українських Карпат.

10. Засоби масової інформації, зокрема, електронні ресурси: веб-сайти, тематичні групи та сторінки у соціальних мережах та месенджерах.

Наприклад, екологічна група в соціальній мережі Фейсбук «Врятуй Боржаву» (англ. – Save Borzhava) (<https://www.facebook.com/save.borzhava/>), яка має на меті збереження унікальної території високогір'я Карпат – Полонини Боржава – у первозданному вигляді, і недопущення, зокрема, будівництва вітроелектростанції на полонині Боржава.

З Постійного комітету Бернської конвенції надійшла наступна інформація: Величезна увага громадськості і відсутність нормальної реакції нашого уряду призвела до того, що відповідна справа Боржави буде розглядатися на зустрічі Постійного Комітету у кінці листопада цього року!

15-16 вересня 2020 року відбулось засідання Бюро Постійного комітету Бернської конвенції, на якому, зокрема, розглядалась й скарга ГО «Українська природоохоронна група» щодо загроз будівництва ВЕС на території об'єкта Смарагдової мережі «Polonyna Borzhava» № UA 0000263. За результатами засідання до КМУ був направлений лист, в якому Комітет висловлює серйозну свою стурбованість відсутністю прогресу і комунікації із боку представників Уряду України і повідомляє, що дана справа в виключному порядку розглянута буде на 40-му засіданні Постійного Комітету, котре відбудеться з 30 листопада до 4 грудня. На цьому засіданні Постійний Комітет висловити має свою позицію

щодо скарги й розглянути питання щодо незалежної оцінки впливу проекту будівництва ВЕС на довкілля. Більше того, внаслідок поточної незадовільної комунікації, Бюро вповноважує Секретаріат зв'язатись із Постійним представником України у Раді Європи для обговорення комунікаційних проблем.

Полонина Боржава є природоохоронним об'єктом міжнародного значення та входить до Смарагдової мережі Європи. Дана Смарагдова мережа створюється за рекомендаціями Постійного Комітету Бернської Конвенції при Раді Європи із метою збереження біорізноманіття. Україна ратифікувала Бернську конвенцію у 1996 році, нині вона є частиною чинного законодавства України і держава зобов'язана зберігати ці території.

Оскільки будівництво такої вітрової електростанції може спричинити знищення саме тих найцінніших видів й оселищ, які охороняються в рамках Бернської конвенції, направила скаргу ГО «Українська природоохоронна група» до Постійного Комітету, що розглядається уже протягом двох років. В ході розгляду Бюро Постійного Комітету в листопаді 2019 року рекомендувало КМУ призупинити реалізацію проекту ВЕС на той час, поки незалежні експерти із Комітету проведуть оцінку своєї впливу на довкілля. Однак, уряд не надіслав Комітету жодної інформації щодо поточної ситуації та своїх наступних дій[161].

11. Неурядові організації, зокрема: правозахисні і екологічні громадські об'єднання, політичні партії, релігійні організації, благодійні організації, зокрема: ГО «Українська природоохоронна група».

12. Юридичні і фізичні особи. Юридичні і фізичні особи, які здійснюють практичну діяльність, зобов'язані:

- розробляти обґрунтування додержання норм радіаційної безпеки стосовно нової (модернізованої) продукції, матеріалів та речовин, технологічних процесів і виробництв;

- здійснювати систематичний контроль за радіаційним станом приміщень, території, робочих місць, у санітарно-захисних зонах і зонах спостережень, а також за викидами та скидами радіоактивних речовин;

- своєчасно інформувати органи виконавчої влади і органи місцевого

самоврядування, органи державного регулювання ядерної і радіаційної безпеки щодо виникнення аварійних ситуацій і порушень технологічних регламентів, котрі створюють загрозу безпеці людини;

– забезпечувати реалізацію прав громадян і їх об'єднань на надання їм інформації щодо стану довкілля.

Фізичні особи зобов'язані не заподіювати шкоду довкіллю, в тому числі і екосистемам Українських Карпат, повинні здійснювати раціональне водокористування.

Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які діють на основі міжнародного права України, що здійснюють діяльність щодо захисту Українських Карпат.

Отже, міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів, які діють на основі міжнародного права України, та їх діяльність щодо захисту Українських Карпат.

До міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат належать уповноважені суб'єкти, а саме:

1. ООН.
2. Рада Європи.
3. Організація з безпеки і співробітництва в Європі.
4. Європейський Суд з прав людини.
5. Змішані міжурядові комісії.
6. Міністерська конференція по захисту лісів в Європі.
7. Міжнародні неурядові організації.
8. Іноземні держави, згідно відповідних міжнародних договорів України.

З-поміж вищезгаданих уповноважених суб'єктів інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат провідну роль нині відіграє Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України,

Положення про яке, затверджено відповідною Постановою Кабінету Міністрів України[162] від 25 червня 2020 р. № 614.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (далі - Міндовкілля) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ.

Міндовкілля є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, котрий забезпечує:

1) формування і реалізацію державної політики в сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної і в межах повноважень, передбачених законом, біологічної та генетичної безпеки;

2) формування і реалізацію в межах повноважень, які передбачені законом, державну політику в сфері рибного господарства і рибної промисловості, охорони, використання й відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства і безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства, лісового і мисливського господарства;

3) формування державної політики:

- в сфері розвитку водного господарства і гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;

- в сфері геологічного вивчення і раціонального використання надр;

- в сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС і перетворення об'єкту "Укриття" на екологічно безпечну систему, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, а також здійснення державного управління в сфері поводження із радіоактивними відходами на стадії їхнього довгострокового зберігання та захоронення (далі - поводження з радіоактивними відходами);

- стосовно здійснення державного нагляду (контролю) в сфері охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання та охорони природних ресурсів.

Міндовкілля в своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України й постановами Верховної Ради України, які

прийняті відповідно до Конституції і законів України, актами КМУ й іншими актами законодавства України.

Основні завдання Міндовкілля:

1) забезпечення формування державної політики в сфері:

- охорони навколишнього природного середовища, екологічної і в межах повноважень, які передбачені законом, біологічної та генетичної безпеки;
- геологічного вивчення і раціонального використання надр;
- поводження із відходами, зокрема радіоактивними, із небезпечними хімічними речовинами;
- поводження з пестицидами і агрохімікатами;
- радіаційного захисту;
- подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;
- охорони та раціонального використання земель;
- раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів;
- організації охорони і використання природно-заповідного фонду;
- збереження, відтворення та невиснажливого використання біологічного і ландшафтного різноманіття, захисту, охорони, використання і відтворення лісів, формування, збереження і використання екологічної мережі;
- охорони атмосферного повітря, моніторингу, звітності і верифікації викидів парникових газів із установок, розташованих на території України, а також регулювання озоноруйнівних речовин і фторованих парникових газів, охорони озонowego шару і запобігання зростанню рівня глобального потепління, зміни клімату та виконання положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і Кіотського протоколу до неї й Паризької угоди;
- розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління й контролю за використанням та охороною вод і відтворенням водних ресурсів;
- державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства України про раціональне використання, відтворення та охорону природних

ресурсів, використання і охорону земель, екологічну й радіаційну безпеку, оцінку впливу на довкілля, охорону й використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення, збереження і невиснажливе використання біологічного й ландшафтного різноманіття, формування, збереження і використання екологічної мережі, моніторинг, звітність і верифікацію викидів парникових газів, охорону атмосферного повітря, регулювання озоноруйнівних речовин і фторованих парникових газів, а також із питань поводження із відходами (крім поводження із радіоактивними відходами), пестицидами та агрохімікатами, небезпечними хімічними речовинами, дотримання вимог біологічної і генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів природного середовища протягом створення, дослідження і практичного використання генетично модифікованих організмів в відкритій системі;

- здійснення державного геологічного контролю;
- оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки;

2) реалізація державної політики в сфері:

- охорони навколишнього природного середовища, екологічної, біологічної та генетичної безпеки;
- охорони та раціонального використання земель;
- геологічного вивчення і раціонального використання надр;
- поводження із відходами (крім поводження із радіоактивними відходами), небезпечними хімічними речовинами, пестицидами і агрохімікатами;
- раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів;
- організації охорони і використання природно-заповідного фонду;
- збереження, відтворення та невиснажливого використання біологічного і ландшафтного різноманіття, захисту, охорони, використання і відтворення лісів, формування, збереження й використання екологічної мережі;
- оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки;
- охорони атмосферного повітря, моніторингу, звітності і верифікації викидів парникових газів, а також в сфері регулювання озоноруйнівних речовин і фторованих парникових газів, охорони озонового шару й запобігання зростанню

рівня глобального потепління, зміни клімату та виконання положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і Кіотського протоколу до неї й Паризької угоди;

– охорони і відтворення вод, раціонального використання водних ресурсів;

3) забезпечення формування і в межах повноважень, які передбачені законом, реалізація державної політики в сфері рибного господарства і рибної промисловості, використання, охорони і відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства і безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства, а також лісового і мисливського господарства.

Нижче розглянемо основні повноваження Міндовкілля:

1) узагальнює практику застосування законодавства із питань, які належать до його компетенції, розробляє пропозиції із вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України й вносить їх в установленому порядку на розгляд Уряду;

2) розробляє проекти законів й інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції і здійснює контроль за виконанням прийнятих таких актів;

3) здійснює нормативно-правове регулювання питань, які належать до його компетенції;

4) погоджує проекти законів й інших актів законодавства, що надходять на погодження до нього від інших міністерств, центральних і місцевих органів виконавчої влади, готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки, зауваження та пропозиції до проектів законів й інших актів законодавства, які подаються на розгляд КМУ, і проектів законів, які внесені на розгляд ВРУ іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи;

5) готує у межах повноважень, передбачених законом, зауваження та пропозиції до прийнятих ВРУ законів, які надійшли на підпис Президентів України;

6) інформує і надає роз'яснення щодо реалізації державної політики із питань, що належать до компетенції Міндовкілля, а також сприяє розвитку екологічної

освіти і екологічному вихованню населення;

7) планує ресурси і заходи, необхідні для реалізації державної політики із питань, що належать до його компетенції;

8) проводить моніторинг і оцінювання результатів реалізації державної політики із питань, що належать до його компетенції, та на основі такого оцінювання розробляє пропозиції щодо її продовження, коригування або припинення;

9) координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади із питань, що належать до його компетенції;

10) здійснює розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних із діяльністю Міндовкілля, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

11) забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, дотримання та організацію виконання зобов'язань, які взяті Україною за міжнародними договорами, укладає міжнародні договори України, а також забезпечує здійснення міжнародного співробітництва України, вивчення, узагальнення та поширення міжнародного досвіду в Україні;

12) бере участь в здійсненні заходів із адаптації законодавства України до законодавства ЄС;

13) здійснює організацію роботи із залучення міжнародної фінансової і технічної допомоги, грантів й інших міжнародних програм в визначених сферах;

14) здійснює технічне регулювання в сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;

15) затверджує стратегічні плани із розвитку державних підприємств, які належать до сфери управління Міндовкілля, і господарських товариств, щодо яких воно здійснює функції із управління корпоративними правами держави, й здійснює контроль за їхнім виконанням;

16) затверджує річні фінансові і інвестиційні плани, інвестиційні плани на середньострокову перспективу щодо державних підприємств, які належать до

сфери управління Міндовкілля, і господарських товариств, щодо яких воно здійснює функції із управління корпоративними правами держави, а також у встановленому порядку здійснює контроль за виконанням таких планів;

17) розробляє і вводить в дію нормативи допустимих рівнів шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на стан навколишнього природного середовища;

18) приймає рішення про здійснення оцінки щодо транскордонного впливу на довкілля;

19) здійснює оцінку впливу на довкілля і стратегічну екологічну оцінку відповідно до законодавства;

20) організовує, координує і контролює здійснення оцінки впливу на довкілля, в тому числі оцінки щодо транскордонного впливу на довкілля;

21) здійснює стандартизацію підготовки звіту із оцінки впливу на довкілля та його нормативно-методичне забезпечення;

22) веде Єдиний реєстр із оцінки впливу на довкілля і реєстр експертів, із числа яких можуть призначати членів експертної комісії із оцінки впливу на довкілля.

Важливе значення також має у цій сфері Державна екологічна інспекція України, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність котрого спрямовується й координується КМУ через Міністра екології і природних ресурсів України. Вона входить у систему органів виконавчої влади і утворюється для забезпечення реалізації державної політики зі здійснення державного нагляду і контролю в сфері охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання і охорони природних ресурсів.

Основні завдання Державної екологічної інспекції України (далі – Держекоінспекція України):

– внесення Міністру екології та природних ресурсів України пропозицій із формування державної політики із здійснення державного нагляду і контролю в сфері охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання і охорони природних ресурсів;

– реалізація державної політики із здійснення державного нагляду і контролю за додержанням вимог законодавства в сфері охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання і охорони природних ресурсів; додержанням режиму територій і об'єктів природно-заповідного фонду; за екологічною і радіаційною безпекою (у тому числі у пунктах пропуску через державний кордон і в зоні діяльності митниць призначення і відправлення) під час імпорту, експорту і транзиту вантажів та транспортних засобів; біологічною та генетичною безпекою щодо біологічних об'єктів природного середовища у процесі створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів (далі - ГМО) у відкритій системі; поводженням із відходами (крім поводження із радіоактивними відходами) та небезпечними хімічними речовинами, пестицидами і агрохімікатами;

– інші завдання, які визначені законами України і покладені на неї Президентом України.

Із метою організації своєї діяльності Держекоінспекція України:

1) забезпечує у межах повноважень здійснення заходів із запобігання корупції та контроль за їх здійсненням в апараті Держекоінспекції України, її територіальних органах, та на підприємствах, установах і організаціях, які належать до сфери її управління;

2) здійснює у встановленому порядку добір кадрів у апарат Держекоінспекції України і на керівні посади у її територіальних органах, на підприємствах, установах та організаціях, які належать до сфери її управління, формує у встановленому порядку кадровий резерв на відповідні посади, і організовує роботу з підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату Держекоінспекції України та її територіальних органів;

3) організовує планово-фінансову роботу у апараті Держекоінспекції України і її територіальних органах, на підприємствах, організаціях і установах, що

належать до сфери її управління, і здійснює контроль за використанням фінансових та матеріальних ресурсів;

4) контролює діяльність територіальних органів Держекоінспекції України;

5) організовує розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних з діяльністю Держекоінспекції України і її територіальних органів, підприємств, установ і організацій, які належать до сфери її управління;

6) реалізовує в межах своїх повноважень державну політику в сфері охорони державної таємниці та інформації із обмеженим доступом, що є власністю держави, здійснює у встановленому порядку контроль за станом охорони і збереження такої інформації у Держекоінспекції України і її територіальних органах, на підприємствах, установах та організаціях, які належать до сфери її управління;

7) забезпечує у межах своїх повноважень виконання завдань мобілізаційної підготовки і мобілізаційної готовності держави;

8) організовує ведення діловодства і архіву в апараті Держекоінспекції України згідно встановлених правил;

9) організовує в межах своїх повноважень наукову, науково-технічну, інформаційну, інвестиційну, видавничу діяльність, сприяє створенню та впровадженню сучасних інформаційних технологій і комп'ютерних мереж.

Отже, Держекоінспекція України відіграє важливе значення у адміністративно-правовому механізмі забезпечення захисту Українських Карпат.

Отже, інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є важливою для забезпечення належної реалізації і захисту прав людини, зокрема, права людини на доступ до якісної питної води, права людини на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля.

Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів і їхня діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат.

Отже, в даному підрозділі здійснено характеристику проблематики поняття

«інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат».

3.2. Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат

У контексті дослідження проблематики даної дисертації важливе значення має характеристика національної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Дослідження національної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, сприятиме пошуку оптимальних рішень щодо вдосконалення сучасного адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, а також вдосконаленню правозастосовної практики уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, у даному підрозділі ми охарактеризуємо регулювання захисту Українських Карпат, зокрема: сформулюємо визначення поняття «національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат»; а також охарактеризуємо окремі елементи даної національної інституційної системи з адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика національної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є актуальною, окремі її аспекти є предметом дослідження багатьох сучасних вчених, зокрема: Л.Брославського, О.Микитюка, Т.Морозовської, О.Сурілової та Н.Хлуденєвої.

Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які діють на основі внутрішньодержавного права України, і здійснюють адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат, можуть надати відповідну інформацію про стан довкілля, а також здійснити моніторинг його стану. Серед них можна виокремити наступних уповноважених суб'єктів:

1. Верховну Раду України, яка приймає закони в сфері забезпечення захисту Українських Карпат. Зокрема, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», і відповідні кодекси, зокрема: Кодекс адміністративного судочинства України, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ст. 26 Лісового кодексу України визначено повноваження ВРУ в сфері лісових відносин. Зокрема, парламент України в сфері лісових відносин:

- приймає закони щодо регулювання відносин в цій сфері;
- визначає засади державної політики в даній сфері;
- затверджує загальнодержавні програми із охорони, захисту, використання і відтворення лісів;
- вирішує й інші питання в сфері лісових відносин згідно Конституції України.

2. Президент України. Нормативно-правові акти Президента України у сфері довкілля мають важливе значення у розбудові системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, зокрема його: Указ «Про Положення про Державну екологічну інспекцію України» 2011 року № 454/2011, Розпорядження «Про делегацію України для участі в 10-й Конференції Сторін Віденської конвенції про охорону озонowego шару і 26-й Нараді Сторін Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озонівий шар»[163] 2014 року № 1242 / 2014-рп.

3. Кабінет Міністрів України як Уряд України. Важливе значення для адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат мають нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України в сфері довкілля, зокрема: Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України» 2020 р. № 614, Постанова КМУ «Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України» 1996 р. № 185.

Згідно ст. 27 Лісового кодексу України визначено повноваження Кабінету Міністрів України в сфері лісових відносин. Зокрема, Кабінет Міністрів України у сфері лісових відносин:

- спрямовує і координує діяльність органів виконавчої влади щодо організації захисту, охорони, використання і відтворення лісів;
- забезпечує реалізацію державної політики в сфері лісових відносин;
- затверджує державні програми із охорони, захисту, використання і відтворення лісів;
- забезпечує розроблення і виконання загальнодержавних програм із охорони,

захисту, використання і відтворення лісів;

- приймає рішення про обмеження чи тимчасове припинення діяльності підприємств, установ та організацій в випадку порушення ними природоохоронного і лісового законодавства;

- передає у власність, надає в постійне користування земельні лісові ділянки для нелісогосподарських потреб, з тих, які перебувають в державній власності;

- вирішує інші питання в сфері лісових відносин згідно Конституції України і закону.

4. Уповноважений ВРУ з прав людини (омбудсмен). Так, результати парламентського контролю омбудсмена за дотриманням гарантованих ст. 50 Конституції України права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля та права на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля засвідчили, що акти реагування уповноваженими органами публічної влади вживалися щодо забезпечення екологічних прав людини шляхом нормативно-правового врегулювання проблем екологічної безпеки і застосування інших адміністративних повноважень для поновлення вищезгаданих прав.

5. Суди України, зокрема, і Конституційний Суд України, які приймають відповідні рішення в сфері забезпечення захисту Українських Карпат.

Суди в Україні діють згідно Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 2010 року[164] й інших законів України.

Рішення судів України в справах щодо забезпечення регулювання захисту Українських Карпат є суперечливими і неоднозначними. Наприклад, у справі щодо побудови вітроелектростанції на полонині Боржави. Зокрема, 24 січня 2020 року Закарпатський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову Громадської організації "Міжнародний інститут людини і глобалістики "Ноосфера" до Державної архітектурно-будівельної інспекції України, третя особа, що не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору - Товариство з обмеженою відповідальністю "Атлас Воловець Енерджи" про визнання протиправними дій та анулювання дозволу[165], недивлячись на активний спротив громадськості та численні порушення законодавства в процесі

оформлення та видачі відповідних документів.

Важливе значення в процесі забезпечення прав та свобод громадян в сфері забезпечення захисту Українських Карпат відіграє Конституційний Суд України. Свою діяльність він здійснює на основі Конституції України й Закону України «Про Конституційний Суд України»[166] від 13 липня 2017 року. Важливе значення в практичній діяльності уповноважених суб'єктів в сфері забезпечення права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні мають Рішення Конституційного Суду України із питань забезпечення захисту довкілля і екологічних прав громадян.

6. Прокуратура України, котра здійснює практичну діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат, і діє на основі Закону України «Про прокуратуру»[167] від 14 жовтня 2014 року.

7. Центральні та місцеві органи виконавчої влади. Основним органом з-поміж них є Міндовкілля.

Окрім вищезгаданих повноважень Міндовкілля у підрозділі 3.1. даного дослідження, воно також має ряд повноважень в окремих сферах захисту довкілля, які розглянемо нижче.

Міндовкілля забезпечує нормативно-правове регулювання, а саме: здійснює розробку проєктів нормативно-правових актів та видає нормативно-правові акти у межах повноважень, передбачених законом, в сфері охорони атмосферного повітря із питань:

- проведення інвентаризації стаціонарних джерел з викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря;
- затвердження правил, нормативів, норм, методик;
- визначення вимог з оформлення документів, в яких обґрунтовують обсяги викидів, встановлення форми дозволів і порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних із видачею дозволів, обліку підприємств, організацій, установ і громадян - суб'єктів підприємницької діяльності, котрі отримали такі дозволи;
- встановлення порядку і критеріїв взяття на державний облік об'єктів, котрі справляють чи можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей та стан

атмосферного повітря, визначення видів та обсягів забруднюючих речовин, які викидаються у атмосферне повітря;

- визначення переліку установ, закладів та організацій, яким надається право розробляти документи, які обґрунтовують обсяги викидів для підприємств, організацій, установ і громадян - суб'єктів підприємницької діяльності;

- визначення переліків фізичних і біологічних факторів, критеріїв визначення стаціонарних джерел забруднення, для котрих розробляють нормативи гранично допустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів на стан атмосферного повітря;

- визначення величин фонових концентрацій забруднюючих речовин у атмосферному повітрі;

- визначення показників емісії (питомих викидів) забруднюючих речовин;

- визначення переліків типів устаткування, для котрих розробляють нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря зі стаціонарних джерел;

- проведення державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря;

- проведення оцінювання за кожним режимом оцінювання щодо кожної забруднювальної речовини;

- розроблення і затвердження планів поліпшення якості атмосферного повітря та короткострокових планів дій;

- затвердження програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря;

- створення інформаційно-аналітичної системи даних щодо якості атмосферного повітря.

З-поміж інших повноважень Міндовкілля у галузі охорони атмосферного повітря, можна виокремити наступні:

- 1) забезпечує створення і функціонування інформаційно-аналітичної системи даних щодо якості атмосферного повітря на загальнодержавному рівні;

- 2) здійснює загальну координацію і організацію проведення моніторингу

атмосферного повітря;

3) здійснює погодження програм державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря;

4) видає, здійснює переоформлення та анулює документи дозвільного характеру на:

- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для об'єктів, котрі взяті на державний облік та мають виробництва чи технологічне устаткування, на котрих повинні впроваджуватися екологічно безпечні технології і методи керування (об'єкти першої групи), і об'єктів, що знаходяться на території зони безумовного (обов'язкового) відселення території, зони відчуження внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- провадження діяльності, пов'язаної зі штучними змінами стану атмосфери і атмосферних явищ в господарських цілях;

5) веде державний кадастр щодо викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря;

6) веде перелік установ, організацій і закладів, яким надано право розробляти документи, які обґрунтовують обсяги викидів для підприємств, організацій, установ і громадян - суб'єктів підприємницької діяльності;

7) реєструє звіти із інвентаризації викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря для об'єктів, котрі взяті на державний облік та мають виробництва або технологічне устаткування, на котрих повинні впроваджуватися екологічно безпечні технології і методи керування (об'єкти першої групи), і об'єктів, що знаходяться на території зони безумовного (обов'язкового) відселення території, зони відчуження внаслідок Чорнобильської катастрофи;

8) здійснює взяття на державний облік об'єктів, котрі справляють чи можуть справити вплив шкідливий на здоров'я людей та стан атмосферного повітря, видів і обсягів забруднюючих речовин, які викидаються у атмосферне повітря;

9) забезпечує нормативно-правове регулювання, а саме: здійснює розробку проектів нормативно-правових актів, видає нормативно-правові акти у межах повноважень, передбачених законом, в сфері зміни клімату та виконання

положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і Кіотського протоколу до неї й Паризької угоди з наступних питань:

- адаптації та підвищення опірності до зміни клімату;
- впровадження ринкових і неринкових інструментів щодо скорочення викидів парникових газів, зокрема, системи з торгівлі квотами на викиди парникових газів;
- визначення критеріїв відбору проектів відповідних цільових екологічних (зелених) інвестицій і заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів;
- визначення методик оцінки антропогенних викидів джерелами і абсорбції (поглинання) поглиначами парникових газів;

10) забезпечує виконання положень Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і Кіотського протоколу до неї й Паризької угоди і вносить на розгляд КМУ пропозиції щодо забезпечення їхнього виконання;

11) здійснює функції уповноваженого органу виконавчої влади, котрий від імені держави бере участь у роботі Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і конференцій Сторін, котрі є нарадами Сторін Кіотського протоколу і Паризької угоди, і їх органів та робочих сесій;

12) готує, затверджує та подає до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату інформацію щодо виконання рішень Конференції Сторін даної Рамкової конвенції ООН і конференцій Сторін, котрі є нарадами Сторін Кіотського протоколу і Паризької угоди;

13) здійснює сплату внесків до бюджету відповідної Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і Кіотського протоколу до неї, а також Паризької угоди і до Міжнародного журналу транзакцій;

14) формує, веде і забезпечує функціонування Національного електронного реєстру антропогенних викидів і абсорбції парникових газів;

15) укладає угоди із продажу частин встановленої кількості викидів парникових газів згідно рішення Кабінету Міністрів України;

Міндовкілля у галузі охорони атмосферного повітря забезпечує:

- розгляд і прийняття в установленому порядку рішення щодо схвалення,

реалізацію і фінансування чи про відмову у схваленні, реалізації та фінансуванні проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій і заходів, пов'язаних з їх реалізацією, і затверджує плани заходів із реалізації таких проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій;

- підготовку, затвердження і подання національних звітів згідно з зобов'язаннями відповідно до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату і Кіотським протоколом до неї й Паризькою угодою;

- інвентаризацію антропогенних викидів джерелами і абсорбції поглиначами парникових газів на національному рівні із метою підготовки національного кадастру антропогенних викидів і абсорбції парникових газів, а також затвердження та подання до Секретаріату даної Рамкової конвенції ООН про зміну клімату відповідного Національного звіту антропогенних викидів джерелами і абсорбції поглиначами парникових газів.

Міндовкілля у сфері раціонального використання, відтворення та охорони об'єктів тваринного й рослинного світу, біологічного та ландшафтного різноманіття, захисту, охорони, використання і відтворення лісів, формування, збереження і використання екологічної мережі, біологічної і генетичної безпеки, охорони і раціонального використання земель розробляє проекти нормативно-правових актів і видає нормативно-правові акти у межах своїх повноважень, визначених законом із наступних питань:

- встановлення екологічних нормативів, лімітів та норм використання об'єктів тваринного світу;

- ведення державного обліку та кадастру рослинного світу, а також ведення державного кадастру тваринного світу;

- охорони, використання і відтворення тваринного та рослинного світу;

- спеціального використання об'єктів тваринного світу;

- ведення державного обліку чисельності об'єктів тваринного світу і обліку обсягів їх добування;

- встановлення правил добування диких тварин, їх утримання та розведення в напіввільних умовах або в стані неволі;

- реєстрації і утримання диких тварин, які вилучені із природного середовища із метою надання їм допомоги;
- встановлення правил добування рідкісних і таких, які перебувають під загрозою зникнення, видів тварин з метою їх розведення в спеціально створених умовах і в науково-дослідних й інших цілях;
- використання диких тварин із метою отримання продуктів їх життєдіяльності;
- реалізації об'єктів тваринного світу, конфіскованих чи безоплатно вилучених внаслідок порушення вимог законодавства у частині ввезення в Україну і вивезення за її межі диких тварин й інших об'єктів тваринного світу;
- випалювання сухої рослинності або її залишків;
- регулювання заходів, які необхідні для скорочення чисельності тварин в разі виникнення чи загрози виникнення епізоотій і у разі виникнення небезпечних ситуацій;
- встановлення лімітів спеціального використання для природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення;
- створення регіональних центрів порятунку і реабілітації диких тварин, і розміщення у них диких тварин і їх утримання;
- збирання технічної, лікарської, харчової, пряно-ароматичної сировини із дикорослих рослин;
- використання природних рослинних ресурсів із науково-дослідною метою;
- інтродукції та акліматизації рослин;
- затвердження переліків дикорослих видів рослин, поширення та чисельність яких підлягають регулюванню, порядку здійснення відповідних заходів із регулювання їх поширення і чисельності;
- затвердження нормативів спеціального використання для природних рослинних ресурсів, затвердження розрахункових лісосік;
- ведення Червоної та Зеленої книг України;
- загального використання та відтворення природних рослинних ресурсів;

- ввезення в Україну і вивезення за її межі об'єктів тваринного й рослинного світу, окрім генетично модифікованих організмів;
- створення, поповнення, використання, зберігання, відчуження і ведення державного обліку зоологічних та ботанічних колекцій, торгівлі ними, і ввезення в Україну, пересилання та вивезення за межі її;
- затвердження переліків видів тварин, рослин і грибів, які заносять до Червоної книги України, видів тварин, рослин і грибів, що виключені із Червоної книги України;
- спеціального використання (добування та збирання) об'єктів Червоної книги України;
- визначення природних рослинних угруповань, котрі підлягають занесенню до Зеленої книги України, і затвердження переліків рідкісних і таких, які перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні та заносяться до Зеленої книги України;
- компенсації за незаконне добування, знищення чи пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, і за знищення чи погіршення середовища їхнього перебування чи зростання та методики її розрахунку;
- встановлення переліку земель, на котрих застосовується обмеження вирощування генетично модифікованих сортів рослин;
- проведення оцінки ризику потенційного впливу на навколишнє природне середовище генетично модифікованих організмів;
- ведення державного обліку рідкісних та таких, які перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України;
- затвердження типових конструкцій засобів перевезення диких тварин;
- визначення й занесення видів тварин, котрі не занесені до Червоної книги України, однак мають особливу наукову, природоохоронну й іншу цінність, до переліків видів тварин, що підлягають особливій охороні, і встановлення порядку їх охорони, використання та відтворення;

- забезпечення збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, територій і об'єктів природно-заповідного фонду України, і формування національної екологічної мережі;

- визначення належності територій лісових до пралісів, квазіпралісів і природних лісів.

Міндовкілля здійснює погодження проектів землеустрою щодо організації й встановлення меж територій природно-заповідного фонду й іншого природоохоронного призначення, рекреаційного, оздоровчого, лісогосподарського, історико-культурного призначення, земель водного фонду і водоохоронних зон, обмежень в використанні земель та їх режимоутворюючих об'єктів (в разі наявності територій або об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, земель рекреаційного, оздоровчого призначення, земель водного фонду і водоохоронних зон).

Міндовкілля видає, здійснює переоформлення та анулює документи дозвільного характеру на:

- спеціальне використання природних рослинних ресурсів;
- спеціальне використання об'єктів тваринного світу;
- переселення тварин в нові місця перебування, і акліматизацію нових для фауни України різновидів диких тварин, здійснення заходів щодо схрещування диких тварин;

- спеціальне використання (добування чи збирання) об'єктів, котрі занесені до Червоної книги України;

- утримання диких тварин в неволі;
- право займатися розведенням в напіввільних умовах або в неволі видів тварин, котрі занесені до Червоної книги України;

- імпорт і експорт зразків видів дикої фауни та флори, сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт і інтродукцію з моря зазначених зразків, окрім осетрових риб і виробленої із них продукції, котрі є об'єктами регулювання згідно Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення;

- увільнення генетично модифікованих організмів в відкритій системі;
- транзитне переміщення генетично модифікованих організмів, незареєстрованих в Україні;
- проведення державних апробацій чи випробувань генетично модифікованих організмів у відкритій системі.

Міндовкілля здійснює погодження рішень про встановлення ліміту використання лісових ресурсів протягом здійснення побічних лісових користувань і лісових ресурсів протягом заготівлі другорядних лісових матеріалів; вирубування дерев й чагарників; переведення земельних лісових ділянок у нелісові землі в цілях, пов'язаних із веденням лісового господарства; установлення максимальних норм для безоплатного збору дикорослих трав'яних рослин, горіхів, квітів, грибів, ягід; здійснює погодження поділу лісів на категорії і виділення особливо захисних лісових ділянок; затверджує нормативи спеціального використання природних рослинних ресурсів і розрахункові лісосіки заготівлі деревини, погоджує матеріали лісовпорядкування.

Міндовкілля веде державний облік та кадастр рослинного й тваринного світу; веде Червону та Зелену книги України; здійснює управління формуванням, збереженням і використанням національної екологічної мережі.

Міндовкілля здійснює управління охороною та використанням територій і об'єктів природно-заповідного фонду, а також службою державної охорони природно-заповідного фонду; підготовку й подання пропозицій щодо створення, оголошення нових територій і об'єктів природно-заповідного фонду, і зміни меж, категорії й скасування статусу існуючих територій і об'єктів природно-заповідного фонду.

Міндовкілля також має наступні повноваження у сфері природно-заповідного фонду:

- 1) затверджує положення про території і об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, положення про території і об'єкти, які мають особливу екологічну, естетичну, наукову, господарську та історико-культурну цінність;

2) здійснює затвердження проектів організації території природних і біосферних заповідників, ботанічних садів загальнодержавного значення, національних природних парків, проекти утримання і реконструкції парків-пам'яток із садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення; погоджує технічні завдання на розробку проектів організації території природних і біосферних заповідників, національних природних парків, які належать до сфери управління інших установ і організацій; затверджує технічні завдання на розробку проектів організації території природних і біосферних заповідників, національних природних парків, які належать до сфери управління Міндовкілля;

3) погоджує проекти організації територій дендрологічних парків, зоологічних парків і ботанічних садів загальнодержавного значення, проекти утримання і реконструкції парків-пам'яток садово-паркового мистецтва із загальнодержавного значення, які не належать до сфери його управління.

Міндовкілля забезпечує розробку проектів зі створення, оголошення, зміни меж, категорії і скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення; а також проектів резервування природних територій та об'єктів, цінних для заповідання; розглядає і схвалює клопотання про необхідність створення або оголошення територій і об'єктів загальнодержавного значення; забезпечує організацію створення природоохоронних територій міжнародного значення; погоджує зміну меж, категорії і скасування статусу територій і об'єктів природно-заповідного фонду; організовує встановлення у naturі (на місцевості) меж територій і об'єктів природно-заповідного фонду; погоджує установлення плати за відвідування територій і об'єктів природно-заповідного фонду для установ природно-заповідного фонду загальнодержавного значення і установ природно-заповідного фонду, утворених в зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення.

Міндовкілля у сфері охорони і відтворення вод (підземних, поверхневих, морських), раціонального використання водних ресурсів розробляє проекти нормативно-правових актів і видає нормативно-правові акти в межах

повноважень, передбачених чинним законодавством, зокрема із наступних питань:

- встановлення лімітів забору, використання води і лімітів скидання забруднюючих речовин в водні об'єкти;
- затвердження правил, нормативів, норм із охорони та відтворення вод (підземних, поверхневих, морських), раціонального використання водних ресурсів, аналізу практики їхнього застосування;
- розробки державних цільових і міждержавних програм використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів;
- визначення порядку розроблення і форми паспорта водного об'єкта;
- встановлення порядку видачі дозволів для спеціального водокористування, на днопоглиблювальні роботи, прокладання кабелів, трубопроводів й інших комунікацій на землях водного фонду, і порядку розроблення й затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин в водні об'єкти і переліку забруднюючих речовин, яких скидання у водні об'єкти нормується, розроблення і затвердження критеріїв оцінки забруднення для підземних горизонтів водних об'єктів;
- визначення порядку ведення державного обліку водокористування;
- розроблення методики визначення розміру плати за водні об'єкти, надані в оренду;
- організації і здійснення державного моніторингу вод;
- встановлення типової форми для договору оренди водних об'єктів;
- затвердження типового положення про басейнові ради;
- затвердження меж районів річкових басейнів, суббасейнів і водогосподарських ділянок;
- визначення порядку розроблення водогосподарських балансів;
- виділення суббасейнів і водогосподарських ділянок в межах встановлених районів річкових басейнів;
- розроблення методики визначення масивів поверхневих і підземних вод.

Міндовкілля також організовує проведення моніторингу довкілля, забезпечує функціонування загальнодержавної інформаційно-аналітичної системи такого моніторингу; створює та забезпечує роботу мережі із загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи із забезпечення доступу до екологічної інформації; визначає показники екологічні для проведення оцінки стану довкілля та методичні вказівки щодо їхнього застосування.

Міндовкілля також забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері лісового господарства, а саме: розробляє проекти нормативно-правових актів і видає нормативно-правові акти у межах повноважень, передбачених законом, із наступних питань:

- ведення лісовпорядкування;
- розроблення і організації виконання державних цільових, галузевих і інших програм охорони, захисту, використання й відтворення лісів;
- умов ведення лісового господарства, якісних і кількісних показників оцінки діяльності у цій сфері;
- визначення пріоритетних напрямів і стратегії розвитку в сфері лісових відносин;
- ведення Державного лісового кадастру та обліку лісів;
- організації і проведення лісової сертифікації;
- визначення протипожежних й інших заходів, які спрямовані на збереження, охорону і захист лісів, вимог щодо складення планів таких заходів;
- видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених із них пиломатеріалів.

Міндовкілля визначає також пріоритетні напрями і стратегії розвитку в сфері лісових відносин, розробляє і організовує виконання державних цільових, галузевих й інших програм захисту, охорони, використання і відтворення лісів та бере участь в розробленні загальнодержавних, державних та регіональних (місцевих) програм з захисту, охорони, використання і відтворення лісів; визначає зону авіаційної охорони і захисту лісів.

З-поміж інших повноважень Міндовкілля можна виокремити наступні:

- готує і подає на розгляд ВРУ щорічну Національну доповідь про стан довкілля в Україні;
- визначає реєстри складових мережі спостережень із державної системи моніторингу довкілля;
- забезпечує упровадження механізмів сталого розвитку із питань, що належать до його компетенції;
- затверджує положення про сертифікацію екологічних аудиторів і про ведення реєстру екологічних аудиторів;
- розробляє методики проведення моніторингу довкілля, зокрема суб'єктами господарювання, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля;
- здійснює методичне забезпечення організації здійснення еколого-аудиторської діяльності і проведення екологічного аудиту;
- видає сертифікати на право здійснення екологічного аудиту, веде реєстр екологічних аудиторів та юридичних осіб, котрі мають право на проведення екологічного аудиту;
- бере участь у плануванні і здійсненні заходів з запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та реагування на них;
- реалізує державну політику в сфері волонтерської діяльності щодо здійснення заходів, які пов'язані із охороною довкілля в межах повноважень, передбачених законом;
- забезпечує інформування громадськості про формування і реалізацію державної політики із питань, що належать до його компетенції;
- встановлює порядок надання інформації щодо стану навколишнього природного середовища та порядок організації і проведення публічних слухань чи відкритих засідань із охорони довкілля;
- здійснює співпрацю із інститутами громадянського суспільства, забезпечує участь громадськості в формуванні і реалізації державної політики із питань, що належать до його компетенції;

– сприяє залученню інвестицій в сферу охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання та охорони природних ресурсів, охорони атмосферного повітря і озонового шару й запобігання зростанню рівня глобального потепління, зміни клімату, екологічної і відповідно до компетенції своєї біологічної, генетичної і радіаційної безпеки, охорони і раціонального використання земель, організації охорони й використання природно-заповідного фонду і оцінки впливу на довкілля, в тому числі і оцінки трансграничного впливу на довкілля.

Отже, Міндовкілля України як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту довкілля відіграє важливу роль у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Важливе значення у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має також Державне агентство лісових ресурсів України (далі - Держлісагентство). Згідно Положення про Державне агентство лісових ресурсів України[168], затвердженого Постановою КМУ від 8 жовтня 2014 р. № 521, Держлісагентство є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра захисту довкілля і природних ресурсів та який реалізує державну політику в сфері лісового і мисливського господарства.

Основні завдання Держлісагентства: реалізація державної політики в сфері лісового і мисливського господарства; вносити на розгляд Міністру захисту довкілля і природних ресурсів пропозиції із забезпечення формування державної політики в сфері лісового і мисливського господарства.

Основні повноваження Держлісагентства:

1) здійснює узагальнення практики застосування законодавства із питань, які належать до його компетенції, розробку пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів, а також актів Президента України і КМУ, нормативно-правових актів міністерств і у встановленому порядку подає їх Міністру захисту довкілля і природних ресурсів;

2) вносить Міністру захисту довкілля і природних ресурсів пропозиції щодо загальнодержавних та регіональних (місцевих) програм із охорони, захисту, використання і відтворення лісів, а також з розвитку мисливського господарства;

3) здійснює міжнародне співробітництво, укладає міжнародні договори України міжвідомчого характеру, готує пропозиції із укладення й денонсації договорів, забезпечує виконання взятих Україною зобов'язань за міжнародними договорами із питань, які належать до компетенції Держлісагентства, представляє Україну у роботі міжнародних організацій в сфері лісового і мисливського господарства;

4) здійснює державне управління у галузі ведення лісового та мисливського господарства, державного контролю за дотриманням положень нормативно-правових актів щодо ведення лісового господарства (окрім державного контролю із карантину рослин та в сфері захисту рослин);

5) здійснює управління територіями і об'єктами природно-заповідного фонду у лісах підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

6) організовує здійснення лісовпорядкування і впорядкування мисливських угідь;

7) здійснює моніторинг лісів;

8) веде державний лісовий кадастр та облік лісів;

9) затверджує вік стиглості деревостанів;

10) приймає рішення про віднесення лісів щодо відповідної категорії;

11) веде державний кадастр мисливських тварин, які перебувають на території України;

12) організовує виконання заходів із визначення рівня радіоактивного забруднення лісів, дозиметричний контроль робочих місць і доз опромінення працівників, радіаційний контроль лісової продукції;

13) організовує видачу спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів у встановленому порядку;

14) здійснює державний контроль щодо дотримання законодавства у галузі

мисливського господарства та полювання.

У цій сфері важливе значення також має Державна екологічна інспекція України, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність котрого спрямовується і координується КМУ через Міністра екології і природних ресурсів України. Вона входить до складу системи органів виконавчої влади і утворюється для забезпечення реалізації державної політики зі здійснення державного нагляду і контролю в сфері охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання і охорони природних ресурсів.

Основні завдання Державної екологічної інспекції України (далі – Держекоінспекція України):

- внесення Міністру екології і природних ресурсів України пропозицій із формування державної політики із здійснення державного нагляду і контролю в сфері охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання та охорони природних ресурсів.

- реалізація державної політики із здійснення державного нагляду і контролю за додержанням вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, відтворення, раціонального використання і охорони природних ресурсів; за екологічною і радіаційною безпекою (у тому числі в пунктах пропуску через державний кордон і в зоні діяльності митниць призначення і відправлення) під час імпорту, експорту і транзиту вантажів та транспортних засобів; додержанням режиму територій і об'єктів природно-заповідного фонду; біологічною та генетичною безпекою щодо біологічних об'єктів природного середовища у процесі створення, дослідження і практичного використання генетично модифікованих організмів в відкритій системі; поводженням із відходами (крім поводження із радіоактивними відходами) та небезпечними хімічними речовинами, пестицидами і агрохімікатами;

- інші завдання, які визначені законами України і покладені Президентом України на неї.

Держекоінспекція України із метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах своїх повноважень здійснення заходів із запобігання корупції і контролю за їх здійсненням в її апараті та її територіальних органах, на підприємствах, установах і організаціях, які належать до сфери її управління;

2) контролює діяльність територіальних органів Держекоінспекції України;

3) здійснює у встановленому порядку добір кадрів в її апарат і на керівні посади у її територіальних органах, на підприємствах, установах і організаціях, які належать до сфери її управління, формує у встановленому порядку кадровий резерв, організовує роботу із підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців й працівників її апарату та її територіальних органів;

4) організовує планово-фінансову роботу в її апараті та її територіальних органах, на підприємствах, установах і організаціях, які належать до сфери її управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів;

5) реалізовує в межах своїх повноважень державну політику в сфері охорони державної таємниці і інформації із обмеженим доступом, які є власністю держави, здійснює у встановленому порядку контроль за станом охорони і збереження такої інформації у Держекоінспекції України, в її територіальних органах, на підприємствах, установах і організаціях, які належать до сфери її управління;

6) забезпечує в межах своїх повноважень щодо виконання завдань мобілізаційної підготовки і мобілізаційної готовності держави;

7) організовує розгляд звернень громадян із питань, пов'язаних з її діяльністю та її територіальних органів, підприємств, організацій і установ, що належать до її сфери управління;

8) організовує ведення діловодства і архіву в її апараті згідно установлених правил;

9) організовує в межах своїх повноважень інформаційну, наукову, науково-технічну, інвестиційну, видавничу діяльність, сприяє створенню та впровадженню сучасних інформаційних технологій й комп'ютерних мереж.

Отже, Держекоінспекція України має вагоме значення у адміністративно-правовому механізмі щодо забезпечення права громадян на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля в Україні.

8. Органи місцевого самоврядування, в тому числі, сільські, селищні і міські ради, районні і обласні ради. Органи місцевого самоврядування в Україні діють на основі Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» 1997 року. А службовці цих органів місцевого самоврядування працюють переважно на основі Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування»[169] від 7 червня 2001 року.

Органи місцевого самоврядування беруть активну участь у захисті Українських Карпат, зокрема, у рамках ініціативи «Врятуй Боржаву» (англ. – “Save Borzhava”).

Команда захисників Боржави намагається максимально повно висвітлити всі порушення, які призвели до видачі протиправного екологічного висновку і не допустити руйнівного будівництва на особливо цінній природній гірській території Карпат. Адже наслідки цього безвідповідального рішення Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА можуть бути катастрофічними, а зміни – незворотними.

Нещодавно Постійний Комітет Бернської конвенції рекомендував Уряду України призупинити проект ВЕС на закарпатській Боржаві.

А 5 лютого 2020 року, Керецьківська ОТГ на Свалявщині, на території якої зокрема планується цей скандальний проект, звернулася до ДАБІ з проханням анулювати дозволи на будівництво вітрових електростанцій на Боржавських полонинах, а 4 березня 2020 року - до керівництва області через прокуратуру оскаржити всі видані дозвільні документи[170].

9. Адвокатура. Адвокати і їх об'єднання надають правову допомогу стосовно забезпечення права громадян на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля, і надавати й інші види правової допомоги клієнтам з метою належного забезпечення захисту Українських Карпат.

10. Засоби масової інформації, зокрема, електронні ресурси: веб-сайти,

тематичні групи та сторінки у соціальних мережах та месенджерах.

Засоби масової інформації (далі – ЗМІ) діють в Україні на основі Законів України: «Про інформацію» 1992 року, «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»[171] 1992 року, «Про телекомунікації»[172] 2003 року, «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр.»[173] 2007 року, «Про доступ до публічної інформації» 2011 року, Розпорядження КМУ «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні»[174] 2013 року.

Серед ЗМІ важливе значення у даній сфері мають сучасні Інтернет ЗМІ, котрі дають змогу невідкладно оприлюднювати факти щодо екологічних правопорушень, із метою відповідного реагування уповноважених суб'єктів на них.

11. Неурядові організації, зокрема: екологічні й правозахисні громадські об'єднання, благодійні організації, політичні партії, релігійні організації й інші, що здійснюють практичну діяльність в сфері забезпечення захисту Українських Карпат, а також здійснюють відповідний моніторинг.

В Україні політичні партії діють на основі Закону «Про політичні партії в Україні»[175] 2001 року. Під час парламентських і місцевих виборів різні політичні партії у процесі передвиборчої агітації використовують часто гасла про боротьбу із екологічними проблемами, пропонують свої шляхи удосконалення практики діяльності уповноважених суб'єктів в цій сфері. А вже після виборів чимало депутатів різних місцевих рад, а іноді і Верховної Ради України, і від провладних і від опозиційних партій, стають фігурантами різних скандалів пов'язаних з порушенням екологічного законодавства України. Все це свідчить про потребу удосконалення практики діяльності та кадрової політики відповідних політичних партій України, посилення їх відповідальності перед виборцями.

В Україні громадські об'єднання діють на основі Закону «Про громадські об'єднання» 2012 року. Молодіжні і дитячі громадські організації в Україні діють на основі Закону «Про молодіжні та дитячі громадські організації»[176] 1998

року. Професійні спілки в Україні функціонують на основі Закону «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»[177] 1999 року. Благодійні організації в Україні діють на основі Закону «Про благодійну діяльність та благодійні організації»[178] 2012 року. А релігійні організації в Україні функціонують на основі Закону «Про свободу совісті та релігійні організації»[179] 1991 року.

Серед неурядових організацій вагомі здобутки із захисту Українських Карпат досягла Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина»

Незалежно від шляхів із захисту порушеного права громадяни і їх об'єднання часто мають проблему відсутності чи недостатніх правових знань. Тому із метою надання безоплатної правової допомоги в захисті порушених прав громадськості неурядові організації діють в Україні. Однією із яких є Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина». Її юристи надають правову безоплатну допомогу у захисті порушених прав із доступу до екологічної інформації, котрою володіють органи державної влади та місцевого самоврядування[180]. Неурядові організації є важливим інститутом громадянського суспільства. Демократична держава спроможна вирішувати свої проблеми лише у кооперації із інститутами громадянського суспільства[181, с. 72].

Зухвалі плани бізнесу щодо будівництва потужної і протяжної на 23 км по хребтам вітроелектростанції (ВЕС) у високогір'ї Боржавських полонин сколихнули всю екологічну і наукову громадськість України і спричинили активний спротив інституцій громадянського суспільства на Закарпатті, зокрема Коаліційне об'єднання 34-х громадських організацій, а також – науковців «Форум екологічного порятунку Закарпаття».

Адже ці плани передбачають наймасштабніше техногенне втручання в унікальну гірську природу Закарпаття за всю його багатовікову історію. При цьому, не зважаючи на серйозні загрози і ризики для природи і ландшафтів та розвитку громад краю. Віховою подією, якою розпочався 2-й етап боротьби громадськості за порятунок Боржавських полонин, стало надання департаментом екології і природних ресурсів Закарпатської ОДА неадекватного проблемі,

капітулянтського позитивного висновку по Звіту з оцінки впливу на довкілля (ОВД)[182].

Активну участь у порятунку Полонини Боржави відіграють також наступні громадські організації: Громадська природоохоронна організація «Екосфера» (м. Ужгород), Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина» (м. Львів), Громадська природоохоронна організація «Emerald-Natura 2000 in Ukraine», Міжнародний інститут людини і глобалістики «Ноосфера» (м. Ужгород), Всеукраїнська екологічна ліга, Національна екологічна рада України, Західноукраїнське орнітологічне товариство, Всеукраїнська федерація дельтапланерного спорту України, Громадське об'єднання «Клуб піших туристів». А також Релігійні організації і об'єднання та Комісії: Комісія у справах екології Мукачівської греко-католицької єпархії, Комісія з екології та мігрантів Римсько-католицької Конференції єпископів України, Міжрелігійний і громадянський природоохоронний Форум Східної Європи (мережеве об'єднання релігійних і громадських екологічних організацій 11 країн) – IRCEF – з головним офісом у м. Ужгороді.

Отже, неурядові організації, у першу чергу екологічні і правозахисні громадські об'єднання, відіграють важливу роль в сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

12. Юридичні та фізичні особи. Зокрема, згідно ст. 27 Закону України «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 року підприємства, установи, організації та громадяни, діяльність яких пов'язана із розміщенням, проектуванням, забудовою, реконструкцією населених пунктів, підприємств, споруд й інших об'єктів, а також введенням їх у експлуатацію, повинні передбачати та здійснювати заходи із збереження умов місцезростання відповідних об'єктів рослинного світу.

Будівництво і введення в експлуатацію підприємств, споруд й інших об'єктів і застосування технологій, які викликають порушення стану і умов місцезростання об'єктів рослинного світу, засмічення, забруднення хімічними й іншими токсичними речовинами територій, які зайняті ними, заборонено. Випалювання сухої рослинності чи її залишків здійснюється у порядку, встановленому

центральною органом виконавчої влади, котрий забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Із територій, які відведені під забудову населених пунктів, підприємств, споруд й інших об'єктів, будівництво доріг, ліній електропередачі і зв'язку, трубопроводів, а також із тих земель, які підлягають затопленню, рідкісні рослини й такі, які перебувають під загрозою зникнення, пересаджені повинні бути на ділянки із однотипними умовами місцезростання. Пересаджувати відповідні рослини зобов'язані юридичні чи фізичні особи, які здійснюють таку забудову.

Фізичні особи мають обов'язок не заподіювати шкоду довкіллю, у тому числі й екосистемам Українських Карпат, вони повинні здійснювати раціональне водокористування.

У даному контексті зазначає Т.Коломоєць про те, що громадяни України, реалізуючи свої права, свободи та покладені на них обов'язки у сфері управління, вступають у адміністративно-правові відносини із державними органами та їхніми підрозділами і посадовими особами, а також із іншими суб'єктами адміністративного права[183, с. 48].

Отже, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України та Державне агентство лісових ресурсів України відіграють основну роль у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат відіграє провідну роль у забезпеченні захисту Українських Карпат.

Отже, в даному підрозділі здійснено характеристику проблематики національної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

3.3. Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат

У контексті дослідження проблематики дисертації важливе значення має аналіз міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Дослідження міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, сприятиме пошуку оптимальних рішень для вдосконалення сучасного адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, а також вдосконаленню правозастосовної практики уповноважених суб'єктів у даній сфері.

Саме тому, в даному підрозділі здійсимо характеристику проблематики міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, зокрема: сформулюємо визначення поняття «міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат»; охарактеризуємо елементи міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Проблематика міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є актуальною, окремі її аспекти є предметом дослідження багатьох сучасних вчених, зокрема: Д.Арутюняна, О.Козачук, Я.Лазура, Т.Морозовської і Н.Хлуденєвої.

Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат включає уповноважених суб'єктів, які діють на основі міжнародного права України, і здійснюють адміністративно-правове забезпечення захисту Українських Карпат, можуть надати відповідну інформацію про стан довкілля, а також здійснити моніторинг його стану.

До них належать наступні уповноважені суб'єкти, а саме:

1. ООН. В рамках ООН важливе значення приділяють боротьбі із екологічними проблемами людства. Право на сталий розвиток закріплено у Порядку денному на XXI століття, який прийнятий на Конференції ООН із навколишнього середовища та розвитку у Ріо-де-Жанейро у 1992 р. Економічний розвиток має бути екологічно безпечним та стійким. Із того часу пройшло майже 30 років, однак деградація навколишнього середовища у результаті людської діяльності прискореними темпами триває і далі, про що свідчить, зокрема, і Доповідь про розвиток людини 2007/2008 «Боротьба із змінами клімату: людська солідарність у розділеному світі», яка підготовлена групою експертів Програми розвитку ООН (далі – ПР ООН).

В рамках ООН функціонують структурні підрозділи, у тому числі і конвенційні органи, які здійснюють діяльність із забезпечення захисту довкілля. Важливу роль серед них має Програма ООН із навколишнього середовища (далі – ЮНЕП) утворена в 1972 році після Стокгольмської конференції ООН із навколишнього середовища. ЮНЕП є основним органом ООН у сфері охорони навколишнього середовища, який має забезпечувати керівництво і сприяти співробітництву у інтересах навколишнього середовища шляхом інформування, стимулювання діяльності і надання допомоги із метою покращення якості життя. ЮНЕП визначає політику і координує діяльність з питань навколишнього середовища й відповідає за природоохоронну складову сталого розвитку.

Мандат ЮНЕП визначено Резолюцією № 2297 Генасамблеї ООН від 15 грудня 1972 р., рішеннями конференції ООН із навколишнього середовища й розвитку 1992 р., Резолюцією № A/RES/S-19/2[184] Генасамблеї ООН від 19 вересня 1997 р., Найробійською декларацією про роль та мандат ЮНЕП 1997 р.[185], Мальмівською декларацією[186] 2000 року.

Сталий розвиток, в тому числі і екологічний компонент його, є єдиною об'єднуючою метою для усіх видів діяльності ЮНЕП.

Головні сфери діяльності ЮНЕП: екологічна інформація, оцінка і раннє попередження; координація конвенцій та розвиток політичних інструментів;

виробництво та передача технологій; питна вода; підтримка Африканського континенту.

ЮНЕП прагне перетворитись у глобальний центр співробітництва держав в сфері охорони довкілля. Проте, обмежені повноваження і ресурси ЮНЕП не дозволяють повною мірою їй реалізувати це завдання. Певною альтернативою, яка покликана заповнити вакуум повноважень ЮНЕП, було утворення Глобального екологічного форуму на рівні міністрів згідно Резолюції ГА ООН 53/242. Розвиток інституційної системи міжнародного співробітництва в сфері охорони довкілля нині здійснюється шляхом координації діяльності ЮНЕП й інших міжнародних організацій та установ, зокрема: Комісії ООН зі сталого розвитку, Глобального екологічного форуму на рівні міністрів, створення спільних органів, регулярного проведення відповідних спільних засідань. Саме такі шляхи нині є пріоритетними у розвитку міжнародної інституційної системи.

Штаб-квартира ЮНЕП знаходиться у м. Найробі, Кенія. Управління ЮНЕП здійснює Рада керуючих, яка складається з 58 представників держав, яких обирає Генасамблея ООН на чотири роки, котрих обирають на основі принципу справедливого географічного розподілу: 13 - Азія, 16 - Африка, 6 - Східна Європа, 13 - Західна Європа, 10 - Латинська Америка та інші регіони. Рада збирається кожні два роки.

А поточне управління діяльністю ЮНЕП здійснює Виконавчий директор і Комітет постійних представників. Виконавчого директора призначає Генсекретар ООН. Комітет постійних представників складається з представників всіх держав - членів ООН. Діяльність цього органу є об'єктом нищівної критики останніми роками. Так, в 1996 р. замість регулярних чотирьох разів він збирався аж 54 рази.

Під керуванням Виконавчого директора здійснюється робота функціональних програм ЮНЕП: регіонального співробітництва; з технологій, промисловості і економіки; розвитку екологічної політики і права; раннього попередження та оцінки; екологічних конвенцій; імплементації екологічної політики.

Розгортання програми регіонального співробітництва ЮНЕП у 1998 р. є ознакою розширення її діяльності і прагнення до глобалізації, з одного боку, і до поглиблення своєї діяльності у регіонах - із іншого. У рамках цієї програми створені були регіональні представництва ЮНЕП в: Європі; Північній Америці; Африці; Азії і регіоні Тихого океану; Латинській Америці; Західній Азії і Карибському регіоні. Через них нині реалізуються основні програми ЮНЕП, забезпечується її присутність в регіонах.

Основні органи ЮНЕП: Рада керуючих ЮНЕП, в якій представлено 58 країн від 5 регіонів, які обираються Генеральною Асамблеєю на чотири роки, у т. ч. Україна із 1981 року, а також Комітет постійних представників ЮНЕП.

Діяльність ЮНЕП охоплює широке коло питань й проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем і сталим розвитком. Нині робочі програми ЮНЕП зосереджені на таких основних напрямках: інформація, оцінка і вивчення стану навколишнього середовища, в тому числі потенціал реагування на надзвичайні ситуації, і посилення функцій завчасного оповіщення й оцінки; передача технологій і промисловість; покращення координації діяльності конвенцій із питань охорони навколишнього природного середовища і розробка документів із екологічної політики; прісноводні ресурси.

ЮНЕП звітує періодично про свою діяльність, зокрема, було опубліковано Звіт ЮНЕП за 2014 рік[187].

Програма роботи ЮНЕП на період 2014-2015 рр.[188] наголошує про те, що мета ЮНЕП полягає у тому, щоб здійснити внесок в благополуччя нинішнього і майбутніх поколінь, та в досягнення глобальних цілей в сфері охорони навколишнього середовища.

ЮНЕП координує діяльність в сфері токсичних хімічних речовин, опустелювання і посухи, небезпечних відходів, а також біорізноманіття і спільним координатором діяльності у таких сферах як: атмосфера, забезпечення інформації для прийняття рішень, океани і моря [189].

Співробітництво із ЮНЕП відбувається також у рамках «Ініціативи з довкілля та безпеки». Ініціатива із довкілля та безпеки (ENVSEC) створена була згідно

Меморандуму про взаєморозуміння між ЮНЕП, ПР ООН і ОБСЄ від 14 листопада 2003 року[190]. В 2006 році членами ENVSEC стали також ЄЕК ООН та Регіональний центр із питань довкілля для Центральної й Східної Європи. НАТО є асоційованим членом Ініціативи із 2004 року. Головною метою цієї ініціативи є допомога країнам у визначенні і розв'язанні проблем стабільності та безпеки, котрі виникають у зв'язку із питаннями навколишнього середовища, і поліпшення загального взаєморозуміння шляхом зміцнення діалогу й співробітництва із екологічних питань[191].

В ході регіонального співробітництва ЮНЕП надається велике значення таким партнерам, як: уряди; міжурядові форуми; засоби масової інформації; приватний сектор; неурядові організації; регіональні і міжрегіональні органи та національні комітети ЮНЕП; громадянське суспільство; наукове співтовариство й науково-дослідні і навчальні інститути. Такі партнери допомагають забезпечити участь всіх секторів суспільства в справі охорони природи[192].

Під егідою ЮНЕП також діють секретаріати кількох природоохоронних конвенцій, вони є постійно діючими структурними підрозділами ЮНЕП, зокрема: секретаріат і фонд Монреальського протоколу[193], секретаріати Рамкової Конвенції із зміни клімату, Базельської конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів і їх видаленням[194], яка чинна в Україні згідно відповідного Закону України[195], Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі[196], Конвенції про боротьбу із опустелюванням у тих країнах, які потерпають від серйозної посухи та/чи опустелювання, особливо в Африці[197], яка чинна в Україні згідно відповідного Закону України[198], Конвенції про охорону озонового шару[199], Конвенції про охорону біологічного різноманіття[200], ратифікована відповідним Законом України[201]; Конвенції про міжнародну торгівлю дикими видами флори і фауни, яким загрожує зникнення[202], ратифікована відповідним Законом України[203].

Чимало з вищезгаданих конвенцій були розроблені з ініціативи та під егідою ЮНЕП (всього, за підтримки ЮНЕП розроблено було понад сорок міжнародних

конвенцій). Роль програми із екологічних конвенцій полягає не лише в підтримці секретаріатів цих конвенцій, а йдеться про співпрацю і координацію їх діяльності. Цього досягають через п'ять напрямів діяльності даної програми: внесок у робочі програми конвенцій; визначення спільних елементів; підтримка національних дій із реалізації конвенцій; сприяння співпраці на національному і міжнародному рівнях щодо екологічних конвенцій; посилення регіональних морських конвенцій і планів дій.

Міндовкілля України здійснює функції уповноваженого органу виконавчої влади, котрий від імені держави України бере участь у конференціях Сторін Віденської конвенції щодо охорони озонowego шару і нарадах Сторін Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озонівий шар, а також здійснює відповідне міжнародне співробітництво.

Реалізація міжнародних конвенцій, а особливо екологічних, - це складний й багатогранний процес. Він включає в себе збір і обмін інформацією, підготовку рекомендацій, розробку додаткових документів (зокрема протоколів), прийняття планів подальших дій, проведення моніторингу, здійснення наукових досліджень. Організація засідань й зустрічей сприяє виявленню і вирішенню багатьох питань. Підтримка співпраці на національному і міжнародному рівнях щодо конвенцій поміж урядами, організаціями, громадськими об'єднаннями, включає в себе обмін інформацією, спільне звітування і технічну співпрацю.

Із метою забезпечення максимальної ефективності програм ЮНЕП адаптує їх до завдань та цілей відповідних екологічних угод. Це внесок в робочі програми конвенцій. ЮНЕП для підтримки реалізації конвенцій на національному рівні надає наукові, політичні рекомендації, сприяє проведенню правових аналізів, прийняттю змін в законодавстві, надає експертів, проводить навчання та семінари.

ЮНЕП є головним центром екологічної інформації на глобальному рівні. Інформаційна функція ЮНЕП є нині однією із найважливіших. Найбільшим проектом в цьому відношенні є Глобальна екологічна перспектива (далі - ГЕО), яка діє із 1995 р. Це інтегрована всеохоплююча оцінка стану навколишнього

середовища в світі. В Третій Доповіді ГЕО-3 2002 року ЮНЕП здійснено ретроспективну оцінку стану довкілля від 1972 р. до 2002 р. й прогнозовано тенденції розвитку екологічної ситуації в світі на наступні 30 років. Важливим елементом даної оцінки є аналіз зв'язків між політикою і станом довкілля, оцінка ефективності заходів, які були вжиті за останні 30 років, й ефективність сучасних політичних методів в майбутньому. У цій доповіді висвітлено еволюцію розробки природоохоронних стратегій, реалізованих людством для забезпечення екологічної безпеки й сталості[204]. Також уже опубліковано й наступні Доповіді ЮНЕП: ГЕО-4[205] 2007 року, ГЕО-5[206] 2012 року та ГЕО-6[207] 2019 року.

З-поміж інших установ ООН, які здійснюють діяльність із забезпечення екологічних прав людини, можна зазначити наступні: ПР ООН, Організацію ООН із питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО), Комісію із сталого розвитку, Організацію з питань продовольства і сільського господарства (ФАО), Всесвітню метеорологічну організацію (ВМО), Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародну морську організацію (ІМО); Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), Європейську економічну комісію ООН (ЄЕК ООН) для Європи.

2. Рада Європи. Рада Європи є регіональною міжнародною організацією, яка створена з метою досягнення більшої інтеграції між членами її задля збереження та втілення в життя загальних ідеалів й принципів, а також сприяння економічному і соціальному прогресу. Після вступу держави до Ради Європи Організація здійснює моніторинг щодо виконання взятих нею обов'язків, визначає існуючі проблеми та пропонує шляхи їхнього розв'язання[208, с. 8].

У рамках Ради Європи прийнято цілу низку міжнародних договорів із питань довкілля, зокрема: Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, що ратифікована відповідним Законом України від 17 липня 1997 року; Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі 1979 року й інші документи, зокрема, Рекомендація ПАРЄ

«Про доступ громадськості до державної документації та свободу інформації» 1979 року № 854 (1979).

3. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ). ОБСЄ значну увагу приділяє питанням забезпечення права людини на безпечне для життя та здоров'я довкілля й забезпечення права людини на вільний доступ щодо інформації про стан довкілля. Зокрема, з метою виконання положень Орхуської Конвенції, утворено мережу Орхуських інформаційно-просвітницьких центрів під егідою Управління Координатора діяльності ОБСЄ в галузі економіки й навколишнього середовища.

Нині ОБСЄ підтримує мережу близько 50 Орхуських Центрів в 13 країнах, серед них: Албанія, Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Молдова, Грузія, Киргизстан, Казахстан, Боснія і Герцеговина, Сербія, Чорногорія, Таджикистан і Туркменістан. Важливою нині є роль Орхуських центрів в просуванні принципів Орхуської конвенції, існує нагальна необхідність розширення мережі і співробітництва між Орхуськими центрами. Такий центр створено вже і в Україні.

Орхуський інформаційний центр було засновано у 2003 р. при Мінприроди України у рамках українсько-датського проекту «Допомога Україні у впровадженні Орхуської конвенції», а з 2004 р. він мав назву «Орхуський інформаційно-тренінговий центр», із 2013 р. – «Інформаційно-просвітницький Орхуський центр».

Основні його завдання:

- здійснює інформаційно-навчальні тренінги для державних службовців і представників місцевого самоврядування, а також громадських організацій екологічного спрямування і ЗМІ;
- забезпечує інформаційно-комунікаційну можливість для діалогу громадськості та державних органів влади в виробленні екологічно значущих рішень;

- організовує і проводить консультації із громадськістю, громадські слухання, семінари, конференції, круглі столи щодо розробки нормативно-правових актів, планів та програм із питань довкілля;

- бере участь у реалізації і здійснює організаційну підтримку й менеджмент міжнародних і національних проектів із питань реалізації положень Орхуської конвенції і Конвенції Еспоо, екологічної просвіти й освіти для сталого розвитку.

При центрі утворено Координаційну раду, до складу котрої увійшли представники Мінприроди України, Громадської ради при Мінприроди України, Державної екологічної академії післядипломної освіти і управління, неурядових громадських організацій, міжнародних організацій й фондів[209].

Орхуський центр активно поширює інформацію в соцмережах, веде свою сторінку на Фейсбуці www.facebook.com/OrhusCentrKyiv/[210]. Він звітує періодично про свою діяльність. Так, було оприлюднено Звіт про роботу Інформаційно-просвітницького Орхуського центру за 2019 рік[211]. Нижче ми проаналізуємо основні положення даного Звіту.

У 2019 році за сприяння і участі працівників Орхуського центру проведено було загалом 97 заходів, якими охоплено було близько 2,5 тис. учасників: представників центральних і місцевих органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, навчальних закладів і ЗМІ. За підсумками проведених заходів підготовлено інформаційні повідомлення, аналітичні довідки для Мінекоенерго, громадськості, науково-навчальних установ і ЗМІ.

Основна тематика заходів, які були організовані за сприяння Орхуського центру і за участі громадськості в 2019 році була наступною:

- природоохоронні законопроекти;
- реформування управління водними ресурсами;
- відповідальне поводження з тваринами;
- стале використання і охорона басейну річки Дністер;
- промислове забруднення;
- моніторинг стану довкілля на Донбасі;
- реформування Державної екологічної інспекції;

- кліматоохоронна політика;
- заповідна справа та ПЗФ;
- відкриті дані і електронне урядування;
- міжнародне співробітництво й торговельно-економічне співробітництво із Білорусією.

Протягом 2019 року Орхуський центр активну участь брав у реалізації інформаційних заходів Мінекоенерго України із міжнародних проектів за підтримки Європейського Союзу, ЄЕК ООН, ОБСЄ, GIZ. Деякі із них представлено нижче:

- перспективи і подальші напрямки роботи Семінар Проекту "EU4Climate" в Україні;
- заключний семінар із безпеки хвостосховищ і їх впливу на поверхневі води;
- загальнонаціональна зустріч партнерів проекту TNA «Визначення технологічних потреб в Україні»;
- інтегроване управління природними ресурсами щодо деградованих земель степової і лісостепової зон України;
- зустріч за результатами дослідження вуглецевого податку з Виконання вимог Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озоновий шар;
- круглий стіл щодо відкритих даних і електронного урядування для довкілля в Україні.

Орхуський центр також брав участь в поширенні посібників підготовлених секретаріатом ЄЕК ООН і Регіональним Екологічним Центром для Центральної і Східної Європи, ОЕСР, ОБСЄ, Центром РЕЧВ та ін. Серед них: методичні рекомендації зі здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, «Протокол про СЕО. Факти та переваги застосування», «Орхусская Конвенция. Руководство по осуществлению», «Маастрихтські рекомендації по сприянню активної участі громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища», видання «Європейська інтеграція в сфері оцінки впливу на довкілля», видань Державної

екологічної академії післядипломної освіти й управління, напрацювань і інформаційних матеріалів громадських організацій НЕЦУ, КЕЦу, МБО ЕПЛ, БО «Вчителі за демократію та партнерство», ВЕГО «Мама-86» та ін.

У співпраці з міжнародними проектами і Мінекоенерго України Орхуський центр надав підтримку освітній діяльності за тематикою зміни клімату і адаптації до зміни клімату у загальноосвітніх закладах України, поширенні посібників «Уроки для сталого розвитку», методичні консультації за Програмою «Освіта для сталого розвитку» і поширення доробок екологічних освітніх проектів, навчальних курсів із сталого споживання й здорового способу життя серед дітей, молоді та дорослих.

Директор Орхуського центру Г.Сєрова 2 жовтня взяла участь в спільному семінарі ЄЕК ООН – Європейської Агенції із навколишнього середовища (ЕЕА) «Відкриті дані для навколишнього середовища» і в засіданні робочої групи Орхуської конвенції із питань доступу до інформації (3-4 жовтня 2019 року), які відбулись у Женеві. А 15-16 жовтня 2019 р. Г.Сєрова взяла участь в щорічній зустрічі Орхуських центрів під егідою ОБСЄ в Відні[211].

Отже, Інформаційно-просвітницький Орхуський центр є важливим для забезпечення реалізації права громадян на вільний їх доступ до інформації про стан довкілля в рамках міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

4. Європейський суд з прав людини. Його рішення, в тому числі щодо питань захисту довкілля й інформації про його стан, згідно ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 року є джерелом права в Україні, що є важливим у процесі формування уніфікованої практики правозастосування.

Не передбачена обов'язкова процедура попереднього повідомлення держави, проти котрої подається скарга до Європейського суду із прав людини. За певних обставин, навіть, сама можливість порушення прав та свобод людини є достатньою для порушення справи ним. Суд у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (1972 р.) зазначив, що в заяві однієї держави проти

іншої ставитись питання про це може лише тому, що існує закон, котрий запроваджує або санкціонує заходи, несумісні із гарантованими правами та свободами[212, с. 48].

В контексті розгляду правозахисної діяльності Суду принцип *stare decisis* (вирішити так, як раніше було вирішено) має важливе значення. Цей принцип повністю сформувався у Англії в XIX ст., і є основою прецедентного права. Отже, принцип *stare decisis* – це правило, яке породжене англійським загальним правом (*common law*), котрий засновано на дотриманні прецедентів. Прецедентом є судові рішення, що стає авторитетним прикладом для вирішення схожих справ в майбутньому.

Суд застосовуючи принцип *stare decisis*, певне судові рішення базує на правовій нормі, яка встановлена прецедентом вирішення схожої справи. В цьому питанні практика Європейського суду із прав людини багато у чому засновується на системі “*common law*”[213, с.140].

Отже, Європейський суд із прав людини має вагоме значення для забезпечення належної реалізації екологічних прав людини.

5. Змішані міжурядові комісії – вони створюються на основі відповідних двосторонніх міжнародних угод України. Наприклад, міжурядова комісія утворена відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища 1994 року. З метою реалізації цієї Угоди Договірні Сторони створили Спільну Комісію по співробітництву у галузі охорони навколишнього середовища (далі - Комісія). Співголовами Комісії є від Української Сторони – Міністр охорони навколишнього природного середовища України, а від Польської Сторони – Міністр охорони навколишнього середовища, природних ресурсів та лісового господарства Республіки Польща.

Комісія діє на основі Положення, вона затверджує плани співробітництва, в яких конкретизовані напрямки її роботи, а також визначає організації і установи, котрі будуть брати участь в її здійсненні. Умови фінансування заходів із

здійснення співробітництва відповідно будуть визначатися Комісією до цієї Угоди.

Договірні Сторони заохочують співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища поміж місцевими органами адміністрації та самоврядування, установами і підприємствами, і громадськими організаціями. Кожна із Договірних Сторін відповідає за інформування своєї місцевої влади, громадян і їх громадських організацій із питань охорони навколишнього середовища, які виникають у зв'язку із реалізацією цієї Угоди чи припиненням її дії.

Отже, Спільна Комісія по співробітництву у галузі охорони навколишнього середовища, яка створена відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища 1994 року має вагоме значення для забезпечення екологічних прав людини та захисту Карпат.

6. Міністерська конференція по захисту лісів в Європі (далі - Процес Ліси Європи) з питань сталого господарювання в лісах. В її рамках ухвалено, зокрема: Резолюцію Н1 «Загальні принципи сталого господарювання у лісах Європи» 1993 року та Резолюцію Н2 «Загальні принципи збереження різноманіття європейських лісів» 1993 року, Резолюцію V5 «Зміна клімату та стале лісове господарювання в Європі» 2003 року, Резолюцію W2 «Ліс та вода» 2007 року.

Вагомим чинником для розвитку адміністративно-правових засад сталого господарювання в лісах стала конференція з питань захисту лісів Європи, що проходила в Гельсінкі 1993 року, на якій міжнародною спільнотою було прийнято чотири резолюції, дві з яких можна вважати стратегічним планом розвитку сталого управління лісами Європи: Н1 «Загальні принципи раціонального управління лісами» та Н2 «Загальні принципи збереження різноманіття європейських лісів», згідно з якими визначається такий засіб використання лісів, лісових земель та управління ними й такі темпи цього використання, що не завдають шкоди іншим екосистемам, зберігають біорозмаїття, продуктивність, життєдіяльність лісів та їхню здатність до

відновлення, а також їхній потенціал щодо виконання ними тепер і в майбутньому екологічних, економічних та соціальних функцій на місцевому, національному і глобальному рівнях. В умовах сьогодення відбувається етап європеїзації охорони лісу, коли українські вчені працюють за Європейською програмою щодо збереження генетичних ресурсів лісових порід (EUFORGEN), яка є інструментом виконання резолюції S2 Страсбурзької конференції міністрів із захисту лісів у Європі[214, с. 7-8].

У Резолюції V5 «Зміна клімату та стале лісове господарювання в Європі» 2003 року, прийнятій у м. Відень, Австрія, зазначено, що визнаючи загрозу, що заподіюється лісам людськими кліматичними змінами, держави-учасниці та Європейське співтовариство підкреслюючи, що основна увага повинна приділятися зменшенню викидів парникових газів, з метою забезпечення сталого управління європейськими лісами та сталого розвитку, забезпечити їх переваги, одночасно підвищуючи їхній внесок у загальне зниження концентрації парникових газів в атмосфері, зобов'язуються сприяти зменшенню чистих викидів парникових газів, зокрема, від спалення викопного палива через:

а) сприяння ефективному і раціональному використанню деревини для заміни не відновлюваних ресурси та енергоємні технології виробництва,

б) сприяння значному збільшенню ефективної генерації та використання біоенергії від стійко керованих лісових ресурсів, а також відходів деревини,

Сторони зобов'язуються здійснювати підтримку досліджень та, у відповідних випадках, моніторинг діяльності, щоб краще зрозуміти можливий вплив кліматичних змін на ліси та на товари та послуги, а також на їх здатність зменшувати вплив стихійних лих, таких як надзвичайні погодні події, у тому числі повені та інші лиха. Підвищити політику та заходи та розвинути лісове господарство для кращої адаптації лісів до зміни клімату. Надалі сприяти поточній роботі в рамках ООН з розробки методи оцінки, вимірювання, моніторингу та повідомлення про зміни в запасах вуглецю у лісі екосистеми та лісові продукти, засновані на існуючих системах та у співпраці з відповідні організації

Важливим визнається обмін досвідом на загальноєвропейському рівні щодо національних та регіональних питань, пов'язаних з лісами, стратегії пом'якшення та адаптації до кліматичних змін з метою забезпечити прийняття рішень щодо лісозахисних заходів, а також їх реалізацію відповідно до сталого лісокористування.

7. Міжнародні неурядові організації. Вони займають важливе місце в рамках міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат.

Нині у світі існує велика кількість міжнародних екологічних організацій, котрі проводять різні наукові дослідження щодо впливу діяльності людини на клімат, гідросферу, атмосферу, ґрунти, передбачення землетрусів і цунамі, рослинність і тваринний світ, роботи в галузі біологічних і генетичних наслідків забруднення довкілля. Реалізують такі проекти неурядові організації, зокрема: Міжнародна спілка охорони природи, природних ресурсів (WCU), яка заснована у 1948 році, Всесвітній фонд дикої природи (WWF), який засновано у 1961 році, Римський клуб, який засновано у 1968 році, Грінпіс (англ. – Greenpeace), який засновано в 1971 році, Міжнародна амністія (Amnesty International), Всесвітня комісія із навколишнього середовища, Міжнародна організація «Безпечна охорона здоров'я» (HCWH), Глобальне водне партнерство, Міжнародний суд екологічного арбітражу і примирення, Друзі Землі, Міжнародна комісія юристів та Група захисту прав меншин.

Важливе значення в контексті даного дослідження має також Індекс екологічної ефективності. Це й Індекс екологічної ефективності (далі - ІЕЕ) – це метод кількісної оцінки та порівняльного аналізу щодо показників екологічної політики держав світу. ІЕЕ ранжує країни за результативністю у декількох категоріях, які об'єднуються у дві групи: життєздатність екосистеми та екологічне здоров'я[215]. Індекс публікується один раз на два роки.

Центр екологічної політики і права при Єльському університеті спільно із Колумбійським університетом та Всесвітнім економічним форумом розробляли більше десятиліття міжнародні індекси екологічної стійкості. В 2000 році

спільними зусиллями було опубліковано попередник ІЕЕ – Індекс екологічної стійкості. Однак, дуже велика кількість показників оцінювання й нечітке визначення екологічної стійкості і не дозволили індексу екологічної стійкості стати прагматичним інструментом задля визначення пріоритетів в політиці. Враховуючи це, команда із Єльського та Колумбійського університетів у 2006 році розробили індекс екологічної ефективності, в котрому припинилися спроби виміряти стійкість, а замість цього оцінюється їх ефективність. ІЕЕ зосереджено на поточній політиці і її наслідках.

Методологію індексу було розроблено так, щоби держави могли порівнювати власні успіхи та недоліки із іншими країнами. Порівняння проводили за 16 показниками (у індексі екологічної стійкості були 76) із шести категорій політики, об'єднаних в дві всеосяжні екологічні групи: зниження навантаження на довкілля на здоров'я людини; забезпечення життєздатності екосистем та розумного використання природних ресурсів.

ІЕЕ еволюціонує із кожним новим звітом. І у 2008, і у 2010 році способи розрахунку цього індексу зазнавали змін. Звіт 2012 р., як й попередні, базується на великих двох групах показників: життєздатності екосистеми (управління природними ресурсами) й екологічному здоров'ї, який оцінює вплив навколишнього середовища на здоров'я людини. В цих групах розподілені десять напрямів або політичних категорій: екологічне здоров'я; забруднення повітря, яке впливає на здоров'я людини; вода (що впливає на здоров'я людини); забруднення повітря, яке впливає на стан екосистем; водні ресурси (що впливає на екосистему); біорізноманіття; рибна ловля; ліс; сільське господарство; зміна клімату і енергетика. Кожна політична категорія складається із одного чи декількох індикаторів (в звіті 2012 р. їх було 22). По кожному індикатору країна отримує відповідні бали. Кількість балів залежить від позиції держави у межах діапазону, що є гіршою за цим індикатором країною (відносний нуль у стобальній шкалі) та бажаною метою (еквівалент ста балів)[216].

В 2014 році Україна у Індексі екологічної ефективності зайняла 95 місце з 178 країн, із показником 49.01 бали[217], поряд із Зімбабве й Антигуа і Барбуда, що

свідчило про незначний прогрес України в цій сфері. В 2016 році Україна піднялася на 44 місце за "індексом екологічної ефективності"[218]. Однак, у 2018 році Україна в Індексі екологічної ефективності опинилася аж на 109 місці зі 180 країн, посередині між Туреччиною та Гватемалою[219]. А у 2020 році Україна вже на 60 місці серед 180 країн світу, згідно з актуальним Індексом екологічної ефективності[220].

Міжрелігійний і громадянський природоохоронний Форум Східної Європи (мережеве об'єднання релігійних і громадських екологічних організацій 11 країн) – IRCEF – з головним офісом у м. Ужгороді, здійснює заходи щодо боротьби з можливим будівництвом вітроелектростанцій на Полонині Боржава.

8. Іноземні держави, згідно відповідних міжнародних договорів України.

Іноді у випадках наявності екологічних катастроф або інших надзвичайних ситуацій чи у інших окремих випадках, на основі двосторонніх угод відповідних держав з Україною чи відповідних багатосторонніх міжнародних договорів, такі держави зобов'язані надати Україні вільний доступ до інформації про стан довкілля, у тому числі й щодо забруднення транскордонних водойм, атмосферного повітря. Зокрема, були випадки забруднення притоки річки Тиса в Закарпатській області, румунськими гірничодобувними підприємствами по видобутку золота, які використовують у процесі виробництва золота ціаніди, що є надзвичайно шкідливими для довкілля. І інформацію про таке забруднення надала Україні Угорщина, яка теж постраждала від такого забруднення транскордонної водойми. Також гуманітарну допомогу та міжнародну технічну допомогу Україні надавали окремі іноземні держави для подолання наслідків повеней в Українських Карпатах.

Отже, міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат має важливе значення для забезпечення належного захисту Українських Карпат.

Отже, в даному підрозділі здійснено характеристику проблематики міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

Висновки до Розділу 3

В рамках дослідження проблематики інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, ми проаналізували поняття «інституційна система адміністративно-правового

регулювання захисту Українських Карпат», визначили її елементи, а також охарактеризували національну інституційну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, проаналізували міжнародну інституційну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат і можемо зробити наступні висновки:

1. Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є взаємоузгодженою цілісною сукупністю уповноважених суб'єктів і їх діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат.

2. Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат містить два складові невід'ємні елементи:

- національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат;

- міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

3. Національна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є взаємоузгодженою цілісною сукупністю уповноважених суб'єктів, які діють на основі внутрішньодержавного права України, та їх діяльність щодо захисту Українських Карпат.

4. Міндовкілля України як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту довкілля відіграє важливу роль у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

5. Держекоінспекція України має важливе значення в системі адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

6. Неурядові організації, у першу чергу екологічні і правозахисні громадські об'єднання, відіграють важливу роль в сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

7. Інформаційно-просвітницький Орхуський центр має важливе значення у рамках міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

8. Міжнародна інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена цілісна сукупність уповноважених суб'єктів, що діють на основі міжнародного права України, та їх діяльність щодо захисту Українських Карпат.

9. Міжнародні неурядові організації займають вагоме місце в рамках міжнародної інституційної системи адміністративно-правового регулювання щодо захисту Українських Карпат.

Отже, в даному розділі дисертаційного дослідження проаналізовано проблематику інституційної системи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження, яке виконане на основі аналізу чинного законодавства України, практики його реалізації і відповідних наукових праць, вирішено наукове завдання, яке полягає в визначенні сутності та комплексній характеристиці адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат, а також сформульовано низку нових висновків, рекомендацій і пропозицій щодо його вдосконалення. Основними із них є наступні:

1. Адміністративно-правове регулювання захисту Українських Карпат – це взаємоузгоджена сукупність норм та принципів права, форм та методів адміністративно-правового регулювання, уповноважених суб'єктів, і їх діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

2. Форма адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це різновид юридичної діяльності, який складається із комплексу взаємоузгоджених організаційних заходів, метою котрих є забезпечення належного захисту Українських Карпат, зокрема: збереження гірських екосистем, флори та фауни, водних ресурсів, забезпечення сталого природокористування, ведення ефективного лісового господарства, здійснення мисливського господарства, сприяння розвитку туризму, рекреації, охорони довкілля.

3. Методи адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат застосовують з метою забезпечити належний захист екосистем Українських Карпат, забезпечити стале природокористування, насамперед лісокористування та водокористування, сприяти розвитку туризму та рекреації, екологічної освіти.

4. Система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх практична діяльність, що мають на меті ефективне забезпечення належного захисту Українських Карпат.

5. Нормативна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат – це внутрішньо взаємоузгоджена цілісна сукупність норм та принципів права, які відображені у відповідних актах внутрішньодержавного та міжнародного права України, що містить наступні елементи: нормативну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за внутрішньодержавним правом та нормативну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат за міжнародним правом.

6. У контексті розвитку адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання в лісах України доцільно розробити і затвердити нову Державну цільову програму «Ліси України» на 2021-2026 роки, на основі принципів сталого розвитку, відповідною Постановою Кабінету Міністрів України, із врахуванням положень обласних програм розвитку лісового господарства, розроблених і затверджених відповідними органами місцевого самоврядування, а також висновків експертів та неурядових екологічних організацій і міжнародних зобов'язань України.

7. Участь України в Паризькій угоді сприяє захисту довкілля, зокрема: захисту Українських Карпат, розвитку енергоощадних технологій, підвищення екологічних вимог до діючих виробництв.

8. Інституційна система адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат є взаємоузгодженою цілісною сукупністю уповноважених суб'єктів і їх діяльність щодо забезпечення захисту Українських Карпат, що містить два складові елементи: національну інституційну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат та міжнародну інституційну систему адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

9. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із питань формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту довкілля відіграє провідну роль у сфері адміністративно-правового регулювання захисту Українських Карпат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морозовська Т. Розуміння права на екологічну інформацію. Віче. 2010. № 4.
URL: <http://www.viche.info/journal/1869/> (дата звернення: 05.12.2020).
2. Бутнев В.В. К понятию механизма защиты субъективных прав. Субъективное право: проблемы осуществления и защиты. Владивосток, 1989. С. 9-17.
3. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: монографія. за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Д.: Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України; Ліра ЛТД, 2008. 588 с.
4. Нестерова Т. А. Защита трудовых прав в России: юридическая сущность и приоритетная роль государственных органов: дис.... доктора юрид. наук : 12.00.05. Пермь, 2005. 511 с.
5. Лазур Я.В. Загальні проблеми дослідження правовідносин у сфері адміністративно-правового забезпечення реалізації прав і свобод громадян. Публічне право. 2011. № 2. С. 33-39.
6. Вершинин А. П. Меры защиты субъективных прав по гражданскому законодательству. Проблемы совершенствования законодательства о защите субъективных гражданских прав : сб. науч. тр. Ярославль, 1988. С. 12-13.
7. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. Право України. 2006. № 5. С. 11-16.
8. Константій О. Види заходів захисту (відновлення) в адміністративному судочинстві. Вісник Вищої ради юстиції. Київ, 2011. №2(6). С. 69-78.
9. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. Відомості Верховної Ради. 2005. № 35-36, 37. Ст. 446.
10. Виконавча влада і адміністративне право. За заг. ред. В.Б.Авер'янова. К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.

11. Про звернення громадян: Закон України від 12 жовтня 1996 року. Відомості Верховної Ради. 1996. № 47. Ст. 256.
12. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України № 2789 від 18 липня 2008 року. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=33073&pf35401=125659> (дата звернення: 05.12.2020).
13. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua> (дата звернення: 05.12.2020).
14. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. Ст. 99.
15. Словничок юридичних термінів: навч. посіб. Уклад. В. П. Марчук. К.: МАУП, 2003. 128 с.
16. Беленчук І.А. Адміністративне право України: Навч. посіб. К.: А.С.К., 2003. 176 с.
17. Адміністративне право України: підручн. [для юрид. вузів і фак.]. За ред. Ю.П. Битяка. Х.: Право, 2000. 528 с.
18. Нашинець-Наумова А.Ю. Методи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні. Юридичний вісник. 2012. № 2(23). С. 56-59.
19. Чорна А. Сутність і значення адміністративно-правового забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності у сфері оподаткування. Visegrad Journal on Human Rights. 2017. № 1/1. Р. 128-133.
20. Кісіль З.Р. Адміністративне право: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 698 с.
21. Алфьоров С.М. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 216 с.
22. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посіб. О.В.Філонов, В.М.Субботін, В.В.Пашутін, І.Я.Тодоров. К.: Знання, 2008. 215 с.

23. Моторний Ю. Окремі проблеми правового захисту громадян в Україні. *Юридичний Вісник України*. 2005. № 33. С. 9-15.
24. Калініченко О. Теоретико-правові ідеї захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. *Право України*. 2005. № 5. С. 21-24.
25. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: монографія. за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Д.: Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Ліра ЛТД, 2008. 588 с.
26. Международное экологическое право: Учебник. Отв. ред. Р.М. Валеев. М.: Статут, 2012. 639 с.
27. Сурілова О.О. Порівняльне екологічне право: Навчальний посібник. О.: Феникс, 2010. 220 с.
28. Рябець К.А. Екологічне право України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.
29. Арутюнян Д.А. Адміністративно-правові засади контрольно-наглядової діяльності у лісовому господарстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2017. 22 с.
30. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
31. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року (в редакції Закону України від 08.02.2006 року). *Відомості Верховної Ради України*. 2006. №21. Ст. 170.
32. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
33. Кодекс про надра України від 27 липня 1994 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
34. Водний кодекс України від 06 червня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст.189.
35. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
36. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 48-49. Ст. 536.

37. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 34-35. Ст. 458.
38. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
39. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
40. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 року. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 12. Ст. 81.
41. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання: Закон України від 14 січня 1998 року. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 22. Ст. 115.
42. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.
43. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315.
44. Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону: Закон України в редакції від 30 жовтня 2019 р. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 51. Ст. 383.
45. Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля: Постанова Верховної Ради України від 04 листопада 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 2. Ст. 72.
46. Про Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України від 13.04.2011 № 454/2011. Офіційний вісник України. 2011. № 29. Ст. 1260.
47. Про затвердження Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. Офіційний вісник України. 2020. № 59. Ст. 1853.
48. Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 р. № 449. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.08.2020).

49. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015 (дата звернення: 05.12.2020).

50. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права ООН від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 05.12.2020).

51. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 05.12.2020).

52. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25.06.1998 року // URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 25.08.2020).

53. Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 05.12.2020).

54. Угода про збереження кажанів в Європі від 4 грудня 1991 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_011#Text (дата звернення: 05.12.2020).

55. Прикінцевий акт наради з питань безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К., 1998. С. 187 – 208.

56. Декларація Будапештської зустрічі на найвищому рівні від 6 грудня 1994 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К., 1998. С. 327 – 337.

57. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 24 січня 1994 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_073 (дата звернення: 25.08.2020).

58. Угода між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Міністерством навколишнього природного середовища

Словацької республіки про співробітництво у захисті навколишнього природного середовища від 30 вересня 1994 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/703_057 (дата звернення: 25.10.2020).

59. Меморандум між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно від 28 січня 1999 року. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/legal-acts/memorandum1999> (дата звернення: 25.10.2020).

60. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/998_164 (дата звернення: 25.08.2020).

61. Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 07 квітня 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 32. Ст. 383.

62. Справа «Дубецька та інші проти України» (Заява № 30499/03): Рішення Європейського суду з прав людини від 10 лютого 2011 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_689 (дата звернення: 26.10.2020).

63. Справа «Гримковська проти України» (Заява № 38182/03): Рішення Європейського суду з прав людини від 21 липня 2011 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_729 (дата звернення: 26.10.2020).

64. Справа «Хамер проти Бельгії» (Заява № 21861/03): Рішення Європейського суду з прав людини від 27 листопада 2007 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-118634%22%5D%7D> (дата звернення: 26.10.2020).

65. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.

66. Медведєва М.О. Право на сприятливе довкілля в контексті універсальних стандартів прав людини. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. Випуск 83(Частина II). С. 161–165.

67. Resolution No H1 General Guidelines for the Sustainable Management of

Forests in Europe: Second Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe from 16-17 June 1993, Helsinki, Finland. URL: https://www.foresteurope.org/docs/MC/MC_helsinki_resolutionH1.pdf (дата звернення: 25.10.2020).

68. Resolution No H2 General Guidelines for the Conservation of the Biodiversity of European Forests: Second Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe from 16-17 June 1993, Helsinki, Finland. URL: https://www.foresteurope.org/docs/MC/MC_helsinki_resolutionH2.pdf (дата звернення: 25.10.2020).

69. Бойко Я.М., Гапак Н.М., Завадяк Р.І. Лісове господарство як складова сталого розвитку регіону. Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка. 2012. Вип. 3 (37). С. 71–74.

70. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

71. Свидовець. Край льодовикових озер і букових пралісів. URL: <https://freesvydovets.org/> (дата звернення: 25.11.2020).

72. Про нас. URL: <https://freesvydovets.org/about-us/> (дата звернення: 25.11.2020).

73. Вирубка лісів. URL: <https://freesvydovets.org/vyrubka-lisiv/> (дата звернення: 25.11.2020).

74. Проблеми, пов'язані з водою. URL: <https://freesvydovets.org/water-problems/> (дата звернення: 25.11.2020).

75. Захист особливо цінного масиву Свидовця. URL: <http://epl.org.ua/law-posts/zahyst-osoblyvo-tsinnogo-masyvu-svydovtsya/> (дата звернення: 25.11.2020).

76. Сталий розвиток і довкілля. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-and-environment.html> (дата звернення: 25.11.2020).

77. Сталий розвиток і довкілля: Ключові напрями. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-and-environment/in-depth.html> (дата звернення: 25.11.2020).

78. Початкова реалізація прискореного вилучення з обігу гідрохлорфторвуглеводів (ГХФВ) у регіоні країн з перехідною економікою (КПЕ). URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/projects/initial-implementation-of-accelerated-hcfc.html> (дата звернення: 25.11.2020).

79. Боровик О.Н. Сутність правового забезпечення процесів екологоорієнтованого господарювання. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.10. С. 72-78.

80. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

81. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 1. Ст. 1.

82. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.

83. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення»: Закон України від 15 травня 2018 року. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 23. Ст. 209.

84. Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1996 р. № 18. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-96-%D0%BF> (дата звернення: 23.11.2020).

85. Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2002 №1371. Офіційний вісник України. 2002. № 38. Ст. 1776.

86. Наказ Держлісагентства «Про підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємств галузі за 2017 рік» від 30.01.2018 № 49. URL: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=189571&cat_id=65319 (дата звернення: 23.11.2020).

87. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25.06.1998 року. URL:

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_015 (дата звернення: 25.11.2020).

88. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.

89. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі від 19 вересня 1979 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_032 (дата звернення: 25.11.2020).

90. Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі: Закон України від 29 жовтня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 50. Ст. 278.

91. Про приєднання України до Угоди про збереження кажанів в Європі: Закон України від 14 травня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 28. Ст. 233.

92. Прикінцевий акт наради з питань безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К., 1998. С. 187 – 208.

93. Декларація Будапештської зустрічі на найвищому рівні від 6 грудня 1994 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К., 1998. С. 327 – 337.

94. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 24 січня 1994 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_073 (дата звернення: 25.11.2020).

95. Меморандум між Урядом України та Урядом Канади про співробітництво з питань зміни клімату, включаючи заходи, що проводяться спільно від 28 січня 1999 року. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/legal-acts/memorandum1999> (дата звернення: 25.11.2020).

96. Соглашение об охране вод реки Тисы и ее притоков от загрязнения от 28 мая 1986 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_110#Text (дата звернення: 25.12.2020).

97. Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки з питань

водного господарства на прикордонних водах від 14 червня 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_061#Text (дата звернення: 25.12.2020).

98. Resolution No H1 General Guidelines for the Sustainable Management of Forests in Europe: Second Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe from 16-17 June 1993, Helsinki, Finland. URL: https://www.foresteurope.org/docs/MC/MC_helsinki_resolutionH1.pdf (дата звернення: 25.08.2020).

99. Resolution No H2 General Guidelines for the Conservation of the Biodiversity of European Forests: Second Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe from 16-17 June 1993, Helsinki, Finland. URL: https://www.foresteurope.org/docs/MC/MC_helsinki_resolutionH2.pdf (дата звернення: 25.09.2020).

100. Vienna Resolution Forest V5 "Climate Change and Sustainable Forest Management in Europe" 2003. URL: http://www.foresteurope.org/docs/MC/MC_vienna_resolution_v5.pdf (дата звернення: 16.12.2020).

101. Довідка про міжнародну діяльність Держлісагентства, його територіальних органів, підвідомчих організацій та підприємств у 2013 та у січні-травні 2014 року. URL: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=120418&cat_id=81209 (дата звернення: 18.12.2020).

102. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. №№ 13-14, 15-16, 17. Ст.112.

103. Про рослинний світ: Закон України від 09 квітня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22-23. Ст. 198.

104. Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами: Закон України від 14 вересня 2000 року. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 44. Ст. 374.

105. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14. Ст. 97.

106. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 року.

Відомості Верховної Ради України. 2004. № 25. Ст. 352.

107. Про посилення державного регулювання стосовно ввезення в Україну та вивезення з України озоноруйнівних речовин: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2002 р. № 624. Офіційний вісник України. 2002. № 20. Ст. 984.

108. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761. Офіційний вісник України. 2007. № 39. Ст. 1550.

109. Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України: Постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 р. № 449. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-96-%D0%BF/card6#Public> (дата звернення: 26.08.2020).

110. Лопушанський Р.І. Використання недеревних продуктів лісу. URL: <http://skoedlg.com.ua/mekhanizmy-hromadskoho-kontroliu-v-lishospakh-lvivskoho-oulmh/vykorystannia-nederevnykh-produktiv-lisu> (дата звернення: 26.08.2020).

111. Про затвердження Положення про Зелену книгу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1286. Офіційний вісник України. 2012. № 36. Ст. 1692.

112. Когут М. Прийнята Стратегія реформування лісового господарства України до 2022 року. Думки громадських активістів та експертів. URL: <http://forpost.lviv.ua/txt/ekonomika/8242-pryiniata-stratehiia-reformuvannia-lisovoho-hospodarstva-ukrainy-do-2022-roku-dumky-hromadskykh-aktyvistiv-ta-ekspertiv> (дата звернення: 26.08.2020).

113. Про затвердження Державної цільової програми «Ліси України» на 2010-2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 р. № 977. Офіційний вісник України. 2009. № 72. Ст. 2475.

114. Пояснювальна записка Про хід виконання у 2015 році завдань і заходів Державної цільової програми «Ліси України» на 2010-2015 роки. URL: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=166906&cat_id=3418

5 (дата звернення: 02.11.2020).

115. Перелік діючих регіональних природоохоронних програм і тих, що розробляються в областях у 2016 році. URL: <https://menr.gov.ua/files/docs/PerelikRegProZa2016.docx> (дата звернення: 03.11.2020).

116. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 09 травня 1992 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_044 (дата звернення: 03.11.2020).

117. Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату: Закон України від 29 жовтня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 50. Ст. 277.

118. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11 грудня 1997 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_801 (дата звернення: 03.11.2020).

119. Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: Закон України від 4 лютого 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 19. Ст. 261.

120. На поточний момент Державне агентство екологічних інвестицій України знаходиться в стані ліквідації. Працюють лише 6 телефонних номерів. URL: <http://www.seia.gov.ua/seia/control/main/uk/publish/article/638334> (дата звернення: 05.11.2020).

121. Що являє собою Кіотський протокол і його роль в збереженні нашої планети. URL: <http://eco.sii.org.ua/що-являє-собой-кіотський-протокол-і-його/> (дата звернення: 05.12.2020).

122. Паризька угода від 12 грудня 2015 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_161/paran2#n2 (дата звернення: 05.12.2020).

123. Паризька угода (2015). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Паризька_угода_\(2015\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Паризька_угода_(2015)) (дата звернення: 05.12.2020).

124. Про ратифікацію Паризької угоди: Закон України від 14 липня 2016 року.

Відомості Верховної Ради України. 2016. № 35. Ст. 595.

125. Паризька кліматична угода 4 листопада набула чинності. URL: <https://hromadske.ua/posts/paryzka-klimatychna-uhoda-4-lystopada-nabula-chynnosti> (дата звернення: 07.12.2020).

126. Шлапак М. COP23: обриси нової світової кліматичної політики. URL: <https://ecoclubua.com/2017/11/cop23-outcomes/> (дата звернення: 07.12.2020).

127. На боротьбу з глобальним потеплінням щороку будуть тратити \$100 мільярдів. URL: <https://korrespondent.net/world/4043970-na-borbu-s-hlobalnym-poteplyem-ezhehodno-budut-tratyt-100-mylllyardov> (дата звернення: 07.12.2020).

128. Всемирный день окружающей среды. URL: <http://www.unepcom.ru/unep/wed-m.html> (дата звернення: 07.12.2020).

129. 5 червня – Всесвітній день охорони навколишнього середовища. URL: <https://pon.org.ua/novyny/721-5-chervnya-vsesvitnij-den-oxoroni-navkolishnogo.html> (дата звернення: 10.12.2020).

130. На Франківщині лісівники організували акцію «Міжнародний день чистих берегів». URL: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=210423&cat_id=3288 (дата звернення: 20.12.2020).

131. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття Ради Європи від 25 жовтня 1995 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_711 (дата звернення: 11.12.2020).

132. Європейська ландшафтна конвенція від 20 жовтня 2000 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_154 (дата звернення: 12.12.2020).

133. Про ратифікацію Європейської ландшафтної конвенції: Закон України від 7 вересня 2005 року. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 51. Ст.547.

134. Recommendation 14 (1995) on The European Charter of Mountain Regions: The Congress of Local and Regional Authorities of Europe from 31 May 1995. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=825443> (дата звернення: 12.12.2020).

135. Рекомендация 75 (2000) о проекте Европейской рамочной конвенции о горных регионах от 24 мая 2000 г. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=928801> (дата звернення: 12.12.2020).

136. Рекомендация 130 (2003) о Европейской хартии о защите гор от 22 мая 2003 года. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=935075> (дата звернення: 14.12.2020).

137. Sustainable development of mountain regions – Parliamentary Assembly Recommendation 1638 (2003) from 28 September 2005. URL: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/AS\(2005\)Rec1638&Language=lanEnglish&Ver=prov&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/AS(2005)Rec1638&Language=lanEnglish&Ver=prov&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864) (дата звернення: 14.12.2020).

138. Гай В. Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2216/> (дата звернення: 15.12.2020).

139. Хартия Европейской безопасности ОБСЕ от 19 ноября 1999 года. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_166 (дата звернення: 15.12.2020).

140. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Організацією з безпеки і співробітництва в Європі щодо проекту ОБСЄ-Україна стосовно утилізації запасів меланжу (компонента рідкого ракетного палива) від 05 березня 1998 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_922 (дата звернення: 15.12.2020).

141. Про ратифікацію Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Організацією з безпеки і співробітництва в Європі щодо проекту ОБСЄ - Україна стосовно утилізації запасів меланжу (компонента рідкого ракетного палива: Закон України від 15 квітня 2009 року. Відомості Верховної Ради України. 2009. № 39. Ст. 548.

142. Оцінка екологічної шкоди та пріоритети відновлення довкілля на сході України. За ред. О.Старцева. К.: ВАІТЕ, 2017. 88 с.

143. Мартинюк В., Зварич О. Гуманітарне розмінування Донбасу – довгий шлях до безпеки людей. URL: http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=91:guman-tarne-rozm-nuvannya-donbasu-dovgiy-shlyah-do-bezpeki-lyudey&catid=8&lang=ua&Itemid=201 (дата звернення: 16.11.2020).

144. ОБСЄ підтримує намагання України адаптуватися до змін клімату. URL:

<https://www.osce.org/uk/ukraine/88546> (дата звернення: 16.11.2020).

145. Меморандум між Урядом України та Урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 13 квітня 1993 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/268_021 (дата звернення: 18.11.2020).

146. Угода між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України і Міністерством охорони навколишнього середовища Республіки Грузія про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 10 червня 1993 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/268_018 (дата звернення: 18.11.2020).

147. Декларація про співробітництво між Урядом України та Урядом Канади в реалізації програми організації системи управління навколишнім середовищем у басейні річки Дніпро від 31 березня 1994 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_039 (дата звернення: 18.11.2020).

148. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 16 грудня 1994 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/112_027 (дата звернення: 19.11.2020).

149. Угода між Міністерством екології та природних ресурсів України та Міністерством навколишнього середовища та водних ресурсів Республіки Болгарія про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів від 30 січня 2003 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/100_043 (дата звернення: 19.11.2020).

150. Угода між Урядом Угорської Республіки, Урядом Румунії, Урядом Словацької Республіки і Кабінетом Міністрів України стосовно створення багатонаціонального інженерного батальйону від 18 січня 2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_137#Text (дата звернення: 19.11.2020).

151. Про ратифікацію Угоди між Урядом Угорської Республіки, Урядом Румунії, Урядом Словацької Республіки і Кабінетом Міністрів України стосовно створення багатонаціонального інженерного батальйону від 18 січня 2002 року:

Закон України від 22 листопада 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 3. Ст. 17.

152. Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища від 07 вересня 2006 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/031_060 (дата звернення: 19.11.2020).

153. Про затвердження Угоди між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2007 р. № 813. Офіційний вісник України. 2007. № 43. Ст. 1724.

154. Протокол про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 27 травня 2011 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/998_532 (дата звернення: 19.12.2020).

155. Про ратифікацію Протоколу про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 16 жовтня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 43. Ст. 621.

156. Warsaw Resolution W2 "Forest and Water 2007. URL: http://www.foresteurope.org/docs/MC/MC_warsaw_resolution2.pdf (дата звернення: 16.12.2020).

157. Козачук О.А. Адміністративно-правові засади діяльності лісової охорони. Автореферат дис... кан.юрид.наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2017. 16 с.

158. Международное экологическое право: Учебник. Отв. ред. Р.М. Валеев. М.: Статут, 2012. 639 с.

159. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2013 рік. URL: http://www.ombudsman.gov.ua/images/stories/062013/Dopovid_062013.pdf (дата звернення: 19.10.2020).

160. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що

стосуються довкілля від 25.06.1998 року: Закон України від 6 липня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 34. Ст. 296.

161. Врятуй Боржаву @save.borzhava · Соціальний клуб. URL: <https://www.facebook.com/save.borzhava/> (дата звернення: 23.10.2020).

162. Про затвердження Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. Офіційний вісник України. 2020. № 59. Ст. 1853.

163. Про делегацію України для участі у 10-й Конференції Сторін Віденської конвенції про охорону озонowego шару та 26-й Нараді Сторін Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озонівий шар: Розпорядження Президента України від 14 листопада 2014 року № 1242/2014-рп. Офіційний вісник Президента України. 2014 р. № 43. Ст. 1978.

164. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41-42, № 43, № 44-45. Ст. 529.

165. Суд ухвалив рішення у справі щодо анулювання дозволу на виконання будівельних робіт будівництва вітрової електростанції на Полонині Боржава. URL: <https://court.gov.ua/archive/873349/> (дата звернення: 23.10.2020).

166. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст. 376.

167. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2-3. Ст. 12.

168. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521. Офіційний вісник України. 2014 р. № 82. Ст. 2333.

169. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 33. Ст. 175.

170. 12 березня в Ужгороді – суд у справі скасування "екологічного висновку" щодо будівництва ВЕС на Боржаві. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/200169-12-bereznia-v-Uzhhorodi-%E2%80%93-sud-u-spravi-skasuvannia-ekolohichnoho-vysnovku-shchodo-budivnytstva-VES-na-Borzhavi> (дата звернення: 25.11.2020).

171. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 листопада 1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 1. Ст. 1.
172. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 12. Ст. 155.
173. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр.: Закон України від 09 січня 2007 року. Відомості Верховної Ради. 2007. № 12. Ст. 102.
174. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. Офіційний вісник України. 2013. № 44. Ст. 1581.
175. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 року. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 23. Ст.118.
176. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 1. Ст. 2.
177. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 45. Ст. 397.
178. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 25. Ст. 252.
179. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 року. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 25. Ст. 283.
180. Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина». URL: <http://www.epl.org.ua> (дата звернення: 26.12.2020).
181. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посіб. О.В.Філонов, В.М.Субботін, В.В.Пашутін, І.Я.Тодоров. К.: Знання, 2008. 215 с.
182. Заява Форуму екологічного порятунку Закарпаття щодо Боржавських полонин від 29.03.2019 року. URL: <http://life.ko.net.ua/?p=78718> (дата звернення: 25.12.2020).
183. Адміністративне право України: Підручник. Т.О.Коломоєць, Ю.В.Пирожкова, Н.О. Армаш та ін.; за заг. ред. Т.О.Коломоєць. К.: Істина, 2009. 480 с.

184. Резолюция № A/RES/S-19/2 Генеральной Ассамблеи ООН от 19.09.1997 года. URL: <http://www.un.org/russian/conferen/summit5/rs19-2.pdf> (дата звернення: 25.12.2020).

185. Найробийська Декларація о ролі і мандаті Програми Організації Об'єднаних Націй по оточуючій середі от 7 лютого 1997 року. URL: <http://www.unepcom.ru/unep/basedocs/narobi-decl.html> (дата звернення: 25.12.2020).

186. Мальмєнська Декларація от 31 травня 2000 року. URL: <http://www.unepcom.ru/unep/basedocs/malmo-decl.html> (дата звернення: 25.12.2020).

187. United Nation Environment Programme Annual Report 2014. URL: <http://www.unep.org/annualreport/2014/en/index.html> (дата звернення: 25.12.2020).

188. Програма роботи ЮНЕП на період 2014-2015 гг. URL: <http://www.unep.org/gc/gc27/download.asp?ID=3974> (дата звернення: 25.12.2020).

189. Роль ЮНЕП в виконанні Повестки дня на ХХІ століття. URL: <http://www.unepcom.ru/unep/basedocs/agenda21unep.html> (дата звернення: 25.12.2020).

190. Меморандум про взаєморозуміння між ЮНЕП, ПРООН та ОБСЄ від 14 листопада 2003 року. URL: <http://www.menr.gov.ua/international/international2/189-yunep> (дата звернення: 25.12.2020).

191. ЮНЕП. URL: <http://www.menr.gov.ua/international/international2/188-yunep> (дата звернення: 25.12.2020).

192. Регіональне співробітництво ЮНЕП. URL: <http://www.unepcom.ru/unep/regional-cooperation.html> (дата звернення: 25.12.2020).

193. Монреальський протокол про речовини, що руйнують озонівий шар від 16 вересня 1987 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_215 (дата звернення: 25.12.2020).

194. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням від 22 березня 1989 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_022 (дата звернення: 25.12.2020).

195. Про приєднання України до Базельської конвенції про контроль за

транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням: Закон України від 01 липня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 34. Ст. 284.

196. Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі від 22 травня 2001 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_a07 (дата звернення: 25.12.2020).

197. Конвенція про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці від 17 червня 1994 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_120 (дата звернення: 25.12.2020).

198. Про приєднання України до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці: Закон України від 04 липня 2002 року. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 267.

199. Віденська Конвенція про охорону озонового шару від 22 березня 1985 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_088 (дата звернення: 25.12.2020).

200. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 5 червня 1992 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_030 (дата звернення: 25.12.2020).

201. Про ратифікацію Конвенції про охорону біологічного різноманіття: Закон України від 29 листопада 1994 року. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 49. Ст. 433.

202. Конвенція про міжнародну торгівлю дикими видами флори та фауни, яким загрожує зникнення від 3 березня 1973 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_129 (дата звернення: 26.12.2020).

203. Про приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення: Закон України від 14 травня 1999 року. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 28. Ст. 232.

204. Тёпфер К. Глобальная экологическая перспектива (ГЕО-3) (Global Environmental Outlook 3): Третий доклад ЮНЕП. URL:

<http://www.unepcom.ru/publications/geo3.html> (дата звернення: 27.12.2020).

205. Глобальная экологическая перспектива ГЕО-4 (Global Environment Outlook, GEO-4): Четвёртый доклад ЮНЕП от 25 октября 2007 г. URL: <http://www.unepcom.ru/publications/geo4.html> (дата звернення: 27.12.2020).

206. Глобальная экологическая перспектива ГЕО-5 (Global Environment Outlook, GEO-5): Пятый доклад ЮНЕП от 25 июня 2012 г. URL: <http://www.unepcom.ru/publications/geo5.html> (дата звернення: 27.12.2020).

207. Глобальная экологическая перспектива - 6 (Global Environment Outlook (GEO-6): Шестой доклад ЮНЕП от 30 августа 2019 г. URL: <https://roscongress.org/materials/globalnaya-ekologicheskaya-perspektiva-6/> (дата звернення: 27.12.2020).

208. Раханський А. Десять років в Парламентській асамблеї Ради Європи. К.: Фенікс, 2006. 272 с.

209. Орхуський центр. URL: <https://mepr.gov.ua/content/orhuskiy-centr.html> (дата звернення: 27.12.2020).

210. Оргуський інформаційно-просвітницький центр. URL: <https://www.facebook.com/OrhusCentrKyiv/> (дата звернення: 27.12.2020).

211. Звіт про роботу Інформаційно-просвітницького Орхуського центру за 2019 рік. URL: http://dea.edu.ua/img/source/%D0%90%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%20%D0%9E%D1%80%D0%B3%D1%83%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80_%202019.pdf (дата звернення: 27.12.2020).

212. Андріанов К. До питання про юрисдикцію Європейського суду з прав людини. Право України. 2000. № 8. С. 46 – 51.

213. Мармазов В. Принцип stare decisis та динамічність практики Європейського Суду з прав людини. Право України. 2003. № 2. С. 140 – 142.

214. Козачук О.А. Адміністративно-правові засади діяльності лісової охорони. Автореферат дис...кан.юрид.наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2017. 16 с.

215. Measuring Progress: A Practical Guide From the Developers of the Environmental Performance Index (EPI). URL: http://www.epi.yale.edu/sites/default/files/downloads/YCELP_Measuring_Progress_Manual.pdf (дата звернення: 27.12.2020).

216. Індекс екологічної ефективності. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_екологічної_ефективності (дата звернення: 27.12.2020).

217. Country Rankings on the 2014 EPI. URL: <http://www.epi.yale.edu/epi/country-rankings> (дата звернення: 27.12.2020).

218. Україна піднялася на 44 місце за "індексом екологічної ефективності". URL: <http://eco.com.ua/content/ukrayina-pidnyalasya-na-44-misce-za-indeksom-ekologichnoyi-efektyvnosti> (дата звернення: 27.12.2020).

219. Україна опинилася на 109 місці за індексом екологічної ефективності. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/ukraina-opynylasia-na-109-mistsi-za-indeksom-ekolohichnoi-efektyvnosti> (дата звернення: 27.12.2020).

220. Україна за екологічною ефективністю - найгірша серед кращих? URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E-%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%88%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%85-18062020/av-53853087> (дата звернення: 27.12.2020).